

קובץ גליונות

פרשת שלח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן הגאון
רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמץ שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

המשגיח הגאון הגדול
רבי דן סגל שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

דברי אמת

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ זה, לע"נ הטהורה של רבינו הגדול
אביהם ולבם של ישראל מרן ראש הישיבה הגאון
רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד ליפקוביץ' זללה"ה

ומן הראוי להביא קטע מתוך צוואתו:

"הנני מבקש מכל אחד שקיבל תועלת ברוחניות על ידי שישתדל לעשות
עבורי לעילוי נשמותי.... כי הרי אין גבול ושיעור לדרגות האדם."

נלב"ע כ"ו סיון תשע"א תנצב"ה

ניתן לשלם על ה'קובץ גליונות' במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

לעילוי נשמת

הרב הגאון ר' ניסן יוסף בן הרב העדיק

ר' שמואל אריה לייב לשינסקי זצ"ל

גלב"ע כ"א סיון תשע"א

תנצב"ה

לעילוי נשמת

האשה מרת **חיה טובע**

בת ר' יוסף חיים הכהן ע"ה

גלב"ע כ"ה סיון תשע"ג

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"צ ר' נתן ב"ר יעקב בליכר זצ"ל

השו"ב דבני ברק

גלב"ע כ"ד סיון תשכ"ט

תנצב"ה

לעילוי נשמת

האשה מרת **הדסה** בת הר"ר יצחק דז'לובסקי ע"ה

גלב"ע י"ט סיון תשע"ז, תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרבנית הצדקנית

מרת **תמר שטינמן** ע"ה

אשת חבר למרן ראש הישיבה שליט"א

גלב"ע כ"ה סיון תשס"ב

תנצב"ה

הודעה ובקשה

המעוניינים לסייע (בשעת הצורך) בהעברת הקבצים,

ירשמו בחיוג למס' 072-2388568 ולהקיש 5 ואח"כ

הבקשה תשמע לכל הרשומים, ומי שיוכל לסייע יצור קשר במס' 053-3145900

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש: קובץ גליונות

וכן בקו העדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

ל' סיון	קרח	נתרס	כ"ח תמוז	מטות מסעי	נתרס	ד' אלול	שופטים
ז' תמוז	חוקת		ו' אב	דברים		י"א אלול	כי תצא
י"ד תמוז	בלק		י"ג אב	ואתחנן	נתרס	י"ח אלול	כי תבא
כ"א תמוז	פנחס	נתרס	כ' אב	עקב	נתרס	כ"ה אלול	נצבים וילך
			כ"ז אב	ראה			

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 209 | שנה ד' | פרשת שלח | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

אין מרובע בבריא

"אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצרות גדלת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם" (שלה יג, כה) פרש"י לשון חוזק ותרגומו כרכין לשון בירניות עגולות. משמע שמבצרים עגולים יותר חזקים ממרובעים? וי"ל משום שבדבר עגול אין פינות מהיכן להתחיל לנתחץ והכל תפוס יחד בחוזק.

והנה בירושלמי ס"פ ה' דמעשרות איתא שאין דבר מרובע בבריא, ויתכן שהטעם בזה הוא כדפירשנו שעגול יותר חזק ממרובע והבריא נראה בתכלית החוזק. ועוד י"ל דכיון שהקב"ה אין לו קץ וגבול מטעם זה הוא ברא את הבריא בלא ריבועים לדבר עגול אין קצה וגבול.

ובאמת אדם נצטווה בכמה מצוות לעשות ריבוע וכגון ציצית ותפילין וכלי המקדש וזה משום שאדם מוגבל ויש קץ ליכלתו ולכן יש דברים שנצטוו לעשותם מרובעים אבל הקב"ה ברא בריא עגולה, ובספר תולדות אדם ח"א פ"ה כתב ולא תמצא בכל הברואים בריא אשר תמונתה מרובעת כי רחוקה היא מאוד מתמונת העגולה אשר היא בתכלית השלמות

וכל מעשי ה' המה בשלמות היותר אפשרי להם. והנה בספר עליות אליהו הערה אות פ"ב כתב שדעת הגר"א שהארץ מרובעת דכתיב לאחוז בכנפות הארץ ואמרו בספרי הכנף למעוטי עיגולא.

ולכאורה בירושלמי הנ"ל כתוב שאין מרובע בבריא, ואולי י"ל שהארץ לא נחשבת מן הבריות ועדיין צ"ב ממש"כ תוס' בע"ז מ"א א' שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה עד שראה את העולם ככדור והתוס' לא פירשו איך הוא עלה ואיך ראה,

ובפני משה בירושלמי שם פ"ג ה"א כתב עשה דבר אחד וישב על הנשר להגביה עצמו למעלה ולראות ע"פ הארץ ככתוב בד"ה שלהם עכ"ל. הרי משמע שהעולם עגול, ואולי י"ל שכך זה נראה לאנשים מלמעלה אבל הרואה את הארץ מתחת הים רואה

שהעולם מרובע, ועי' מהר"ץ חיות נדה כגא. והנה בקידושין (סס, א) איתא שא"י גבוהה מכל הארצות, ולכאורה אם העולם עגול מה שייך שא"י גבוהה מכל הארצות? אבל להגר"א א"ש ומה שזה לא נראה כך לאנשים. י"ל דאע"פ דגבוהה פני הים א"י אינה גבוהה מכל הארצות מ"מ המים המקיפין את א"י הם יותר עמוקים משאר המקומות ומשו"ה היא גבוהה מכל הארצות.

ובהגהות ר' ארי' ליפקין בסוף ברייתא דמזלות מביא דברי הגר"א הנ"ל, וכתב ולכאורה הוא לא כדרך התוכנים אבל נראה שאין כאן שום מחלוקת והכל אמת, כי מפורש בקרא ראשית ויקרא אלקים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים וא"כ רק היבשה הוא הנקרא ארץ והוא מרובע פ' שטח היבשה ובקצוותיה מקום גבוהה שבין היבשה ובין המים הוא מרובע ממש בצלעות ובזוויות כמו שנראה במפת הארץ את קצוות היבשה איירי ששם הם יושבים ואפי' אם היא בת ה' או ו' רחות ג"כ הוא מרובע כידוע בדין הציצית שגם בגד בת ה' ובת ו' ג"כ חייב בציצית עי' מנחות מ"ג ב' ובוזה הכל מודים ואין כאן מחלוקת כלל עכ"ד. אמנם קשה שהרי אומרים מארבע כנפות הארץ משמע שיש ד' זוויות וי"ל.

לקחו ביד או בכלי

"ויבאו עד נחל אשכל ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאחו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים" (שלה יג, כג) יתכן שבזמורה זו היו כמה אשכולות והם לקחו רק אחד או שה' רק אשכול אחד ע"ג זמורה זו, ובאמת בדרך כלל משתמשים בלשון כריתה לכריתת עץ שלם ולא לקציצת פרי. וכשנבחנו בני ישיבת היכל טוביה [בערב ת"ב תשע"ז] אצל רבנו שאל אותם האם חתכו את הזמורה ביד או בכלי?

נתרם לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת תמר שטיינמן ע"ה

במלאות ט"ז שנים לפטירתה

וכך חרט רבנו על מצבתה: פ"נ האשה הצנועה מרת תמר שטיינמן ע"ה בת הרה"ח ר' שרגא שמאי קורנפלד הי"ד חניכה בנות ישראל ליראת שמים, לא הלכה בגדלות, מקבלת כל אדם בסבר פנים יפות, נלב"ע כ"ה סיון תשס"ב תנצב"ה.

היש בה עץ

"וראיתם את הארץ מה הוא ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב" (שלה יג, כ) ופרש"י 'אם יש בה אדם כשר שיגין עליהם בזכותו, עי' שפ"ח. ועוד י"ל בדפשוטו קשה שהרי ארץ שאין בה עצים זה מדבר. והתרגום יב"ע מפרש שהכונה אם יש שם עצי מאכל, ובספורנו מפרש אם יש שם מז' המינים שנשתבחה בהם א"י.

והנה מה שלא מזכיר בדבריו חטה ושעורה י"ל כיון שהם אינם עצים, אמנם למ"ד בברכות מ' א' דעץ הדעת הי' חטה ע"כ שנקרא עץ. והדמיון של אדם כשר לעץ פרש"י בקהלת (יא, ג') שמגין מכוחו כעץ המסיך על הארץ.

והנה אדם כשר אצל עכו"ם הכונה ששומר ז' מצוות בני נח. וצ"ב הרי הקב"ה הבטיח לבניו את הארץ וגם בנ"י היו טובים יותר מהכשרים שבעכו"ם השומרים ז' מצות. ובתחילת פרשת בשלח

(יג, יז) כתיב ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים וגו' פן ינחם העם וגו' ולא כתוב שא"א עדין להכנס לארץ ישראל משום שאיוב חי. ואולי אם יש צדיק בא הם לא יכבשו את מקומו בלבד וכמו ששנים רבות לא כבשו את היבוסים שהיו בירושלים, או י"ל דאע"פ שבנ"י יותר טובים מהם מ"מ כיון העכו"ם היו מוחזקים בארץ יותר קשה לגרשם אם יש להם זכות של אדם כשר. ויל"ע אם משה אמר למרגלים לחפש בכל א"י אם יש אדם כשר?

ואולי הבין שאם יש שם אדם כשר הוא מפורסם אמנם בגמ' משמע דהתכוין לאיוב (עי' רש"י להלן י"ד ט') והם ידעו על מי הכונה. (ובדברי התעוררות לרפואת רבנו [כסלו תשע"ז] בבית הכנסת בני תורה בהר נוף] העירו מלשון הגמ' [ב"ב טו, א] 'היש בה עץ. מי דמי? הכא עוץ. התם עץ! הכי קאמר להו משה לישראל: ישנו לאותו אדם, ששנותיו ארוכות כעץ ומגין על דורו כעץ. דמבואר בגמ' דכה המגין על דורו הוא דוקא במי ששנותיו ארוכות, וכנראה דריבוי השנים במעשים טובים זה נותן כוח להגין על כל הדור, ולכן יש חובה להתפלל יותר על מי ששנותיו ארוכות להגן על דורו ואיוב האריך ימים כמבואר בחז"ל).

קנין חזקה בפירות

"ומה הארץ השמנה הוא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים" (שלה יג, כ)

צ"ב למה הם צריכים להתחזק בשביל לקחת פירות? והרמב"ן מפרש שלא יפחדו בלקחם מפרי הארץ פן יכירו בהם שהם מרגלים.

וצ"ב למה חשבו שיחשדו בהם בריגול וכי מרגלים לוקחים מפרי הארץ. והתרגום יב"ע מפרש דוהתחזקתם הנו שיעשו חזקה, וכן אכילת הפירות הי' לצורך זה וצ"ל שיעשו החזקה עבור כל ישראל.

ומ"מ משמע שהם לקחו את הפירות בלי רשות, וכן משמע ממש"כ הכלי יקר דלפי הימים ימי בכורי ענבים והבעלים מקפידים על הלקיחה התחזקו והיו לאנשים כי ה' עמכם עכ"ד. והנה למ"ד בב"ק (קג, א) גזל עכו"ם אסור צ"ע איך הם לקחו פירות בלי רשות? ואולי הותר להם בהוראת שעה לקחת מפרי הארץ ובימים שריגלו את הארץ לא ירד להם מן והוצרכו להשיג אוכל בעצמם.

והנה במד"ר שיר השירים [פ"ד] על הפסוק שלחייך פרס רמנים יש מ"ד הנסכים שהביאו במשך ארבעים שנה שהיו במדבר הי' מאשכול ענבים זה הביאו המרגלים. וצ"ל המרגלים הקדישו את האשכול או דהקדש קנה מהם ולמ"ד זה אע"פ שכונת המרגלים הי' לרעה מ"מ יצא מהאשכול דבר טוב שהביאו מזה נסכים למזבח ולא שייך בזה ענין מצוה הבאה בעבירה. והנה למש"כ שהי' הוראת שעה להתיר גזל. ק"ק לומר שהביאו נסכים מאשכול זה שהרי הקב"ה שונא גזל בעולה, ועוד לדעת היראים סימן תנ"ב דאפי' למ"ד גזל עכו"ם מותר מ"מ זה לא נחשב שלכם.

יל"ע אם אפשר לעשות מזה נסכים למזבח ואולי מספיק לזה מה שמותר להשתמש בהם. ועמש"כ באילה"ש ב"ק צ' א' רש"י ד"ה הקדש. ויל"ע אם גם בכיבוש מלחמה ס"ל ליראים כך.

”וְלֹא תִתְּנוּ אֶחָד מֵעַמֵּיכֶם לְבִכְכֶּם וְאֶחָד מֵעַמֵּיכֶם וְכֹה־וְכֹה וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם” (פרק טו, לט-מ)

סכנת הפלאפונים

בשנת תשס"ה עת שראו בנזקים הגדולים שיש לבחורים בהחזקת פלאפונים [שעדיין לא היו כשרים] כינס רבנו בביתו את גדולי ראשי הישיבות ועלו תקנות. ואז אירגן כינסו אדיר בירושלים בחודש כסלו תשס"ה בהשתתפות מרנן הגר"ש אלישיב והגר"ש וואזנר והגרמ"י ליפקוביץ והגר"ש וולבה ועוד גדולי ראשי הישיבות והאדמו"רים, ונביא כאן חלק מהדברים.

דברי סיום ממרן רבנו שליט"א בכינוס הנ"ל: כל אחד יודע את הסכנה הגדולה שהיא לא רק על היחידים מה שכל יחיד ויחיד הוא בסכנה, אלא גם הציבור בסכנה זאת אומרת שכל הישיבות הם בסכנה גדולה.

אין זה כינוס סתם אלא הכנס הזה צריך להיות הצלה, פשוט כנס הצלה וכפי ששמענו יש הרבה שכבר חלילה וחס ירדו מאד א"כ הסכנה גדולה ואם לא נבלום את זה עכשיו מי יודע עד היכן נגיע יש בודאי כאלה שלכתחילה לוקחים את המכשיר הזה וכוונתם באמת לדברים לא טובים ועל בחורים כאלה אין מה לדבר שבודאי אין להם שום מקום בישיבה, אבל רוב הבחורים הם מסתמא לא ככה רק שכל אחד חושב על עצמו אני ח"ו אני לא הולך להסתכל בדברים הגורעים וככה מסתמא חושבים רוב הבחורים שהרי רוב רובם של הבחורים לא חשודים לעשות בכונה רק שהוא בטוח בעצמו שהוא לא יכשל, ולזה צריך להוסיף רק דבר אחד. הגמ' בסנהדרין דף כ"א ע"ב אומרת אמר רב יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהן גדול העולם ומי זה גדול העולם שלמה המלך שהיה גדול לא רק בדורו אלא גדול כל הדורות והוא היה החכם מכל האדם, כתיב לא ירבה לו נשים אמר שלמה אני ארבה וכתבי ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, כתיב לא ירבה לו סוסים אמר שלמה אני ארבה ולא אשיב וכתבי ותצא מרכבה ממצרים כשש וגו' ע"כ.

א"כ מי יכול להיות גדול יותר משלמה המלך שהיה איש גדול מאד שאין כמותו ואפי' שהיה בטוח שלא יפול בכל זאת הוא נכשל, ואע"פ שהוא היה צדיק כה גדול מה שעד עכשיו הוא נחשב לצדיק, שהרי בסליחות אומרים ענגו בזכות דוד ושלמה בנו, משמע ששלמה נשאר צדיק ואע"כ כתוב נשיו הטו את לבבו אדם כזה גדול, לא רק גדול הדור אלא גדול העולם והיה בטוח שלא יכשל ובסוף... א"כ האיך אדם צעיר יכול לומר שהוא לא יפול.

ממילא דבר כזה זה מסכן אותו בעצמו ומסכן את כל הציבור מסכן את כל כלל ישראל כי אם ח"ו אין ישיבות אז חלילה וחס אין כלל ישראל וממילא על דבר זה צריך להיות חזקים בכל החומר שאחד שלא יבין את זה... ובעצם צריך כל אחד תיכף ללכת עד כמה שאפשר ולהחזיר את המכשיר אבל אפילו אם לא יעשה את זה אם ימצאו אחד צריך להגן על עצמו מן הסכנה בכל החומר ולדעת כי אין לו מקום ואחרת ח"ו זה חורבן של הישיבות. ועל חורבן הישיבות צריך כל אחד להתנהג עם כל החומרא, ולא לעשות

שום רחמנות, האם זה רחמנות זה לא רחמנות הרי זו אכזריות, וכמו שהיה בשטים מה שהפסוק אומר שפינחס עשה כזה דבר מה שלכאורה היינו מתפללים האיך הוא עושה כזה דבר להרוג בן אדם אבל התורה משבחת אותו היות שהיה סכנה שכלל ישראל ח"ו, וכאן אצלנו ח"ו אי אפשר לדמות ולא מדובר ח"ו להרוג אבל זה מעין זה ואין לנו ברירה רק לנהוג בכל החומר כי אדם שימצא אצלו דבר זה, זה סכנה בשבילו וסכנה בשביל הישיבה וממילא כל עולם התורה בסכנה, ואם אין תורה אין כלל ישראל. הקב"ה יצילנו ויעזור שבאמת נוכל לבער את הנגע הזה שלא יהי' בשום ישיבה.

מכתבי רבנו בחומר הענין

בס"ד, לכ' ראשי ישיבות הקדושות שליט"א.

רואים אנו לנכון לשוב ולהבהיר את דעתנו אודות המכשיר הסולרי אשר חדר למחנינו ולישיבות הקדושות, והוא סכנה עצומה ורעתו רבה עד מאוד, ומי שמחזיקו אין מקומו בישיבה, גם הוא בגדר מחטיא את הרבים.

אי לכך אתם ראשי הישיבות הקד' אשר הופקדתם לשמור על פך השמן הטהור אשר נותר לנו לפליטה, אנא עמדו על משמרתכם בכל תוקף ועשו משמרת למשמרת על הצד היותר טוב. ונקוה שאם תעמדו על משמרתכם כראוי נזכה לטהר מחננו ונוכל להשריש בקרב התלמידים יראת שמים ולימוד התורה בטהרה כרצונו יתב' שמו.

גב. הדברים אמורים להזהיר את התלמידים לא רק כשנמצאים בתוך הישיבה אלא גם חוץ למסגרת הישיבה ובבין הזמנים. וגם נבקש להעמיד את ההורים על חומרת הדבר.

* * *

בס"ד, הן ידוע שיצר מחשבות לב האדם נוטה לירידה ברוחניות, וכתוב בתה"ק כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ומבואר בחז"ל קידושין דף ל' ע"ב בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין.

ומבואר בחז"ל כי אין אפשרות לינצל מן היצר אלא בתורה, וכל מה שמתחזקים ומשקיעים עצמם בעמל התורה טוב להם וטוב לעולם, ובוה כל עבודת היצר שלא יהיו ראשם ורובם בלמוד התורה.

והנה בכל הדורות היצר ממציא נסיונות קשים להאדם להתגבר עליה, ובדורינו השפל בעונותינו הרבים היצר פשט לכבוד מאד לומדי התורה ביחד עם ירידת הצניעות, אשר כל אחד מהם מן הגורמים להאדם לרדת מאד. וכמו שהיצר מתגבר אנו מחויבים לעשות כדי שנוכל לעמוד ולא לירד שחת, ולצורך זה התאספנו לעשות עצה איך להציל את הדור.

ואמרו בגמ' ברכות דף ו' מיום שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, והנה לומדי הישיבות אשר עליהם ועל ידיהם מתקיים הד' אמות של הלכה והם עתיד כלל ישראל, ואשר נוכל לומר עליהם "רוח אפינו" והם מבחר נפשות כלל ישראל, אליהם דברינו מופנים התחזקו מאד להסיר הדברים אשר יכולים להגיע להעבירות הכי חמורות, אשר נצטוונו אפילו ביהרג ואל יעבור, בלי שיצטרכו לנקוט צעדים כאובים מאד.

ותזכו לעלות במסילה העולה בית קל ותהי' מאושרים גם בזה וגם בבא ויהי נועם ה' עליכם.

* * *

בס"ד, כ"ד באלול תשס"ה. בזמן האחרון התרבו מסיתים לדברים הגורעים ביותר ע"י המכשירים הסולאריים וגורמים לידי עונות חמורים. וכל א' מחייב להתרחק מהם ומכיוצא בהם. א.ל. שטיינמן

להשתמש באינטרנט וכן טלפונים שאינם בפקוח רבנים יראי ה', המציאות הוכיחה כי רבים חללים הפילה, ושומר נפשו ירחק מזה.

אהרן י. לייב שטיינמן א' דר"ח מרחשון תשע"ב

לחזק את המטהרים

בחנוכה תשס"ה הלך רבנו לישיבת בית מתתיהו עקב שקיבלו ע"ע הבחורים לזרוק את הפלאפונים ואמר שיתח: קודם כל אני שמח מאד על מה ששמעתי מראשי הישיבה כי זרקתם את הדברים הפסולים, וזה מאד משמח שהגעתם ב"ה להכרה הנכונה, ונדבר קצת ג"כ מענינא דיומא. וכאן האריך בעניני חנוכה.

וסיים: דבר טוב מאד מה שבטלו את הדברים שיכולים ח"ו להיות ההיפך, דברים שיכולים להרוס את הבן תורה, ולגרום שלא יהי' חכמי ישראל, שלא יהי' בני תורה אמתיים, ואתם צריכים כל אחד ואחד מכם להיות שמח על שבטלתם את זה, ותראו כולכם לעלות מה שיותר בתורה ויראת שמים, ומה שיותר יראת שמים, תהיו גדולים מאד, וכל אחד יכול להיות מחכמי ישראל אשר עליהם העולם עומד, וכלל ישראל ימשיך וימשיך עד שנוכה לגאולה האמתית במהרה בימינו אמן סלה.

הסכנה משמיעת קווי נייעס

דברי רבנו בכינוס ראשי ישיבות קטנות אור לכ"ט תשרי תשע"ג. כולם יודעים שהענין של חינוך זה דבר מאד לא קל, ובכל הדורות זה לא היה קל, אבל ככל שהדורות יורדים הדבר נעשה יותר קשה, ובפרט בזמן האחרון שהתרכו כל מיני דברים שגורמים מאד קלקולים לבני הנוער. וביניהם מה שאומרים שהתחדש בזמן האחרון שאפשר לטלפן לאיזה מקום ולשמוע את כל הדברים הגורעים, לשון הרע ורכילות הוצאת שם רע... וכל הדברים הגורעים, וגם יש אינטרנט! כל הדברים האלה התחדשו בזמן האחרון, וגם הנוער ואפילו בגיל פחות מנוער כבר יכולים לעשות את זה, ובפרט שהם סקרנים מאד ורוצים לדעת את החדשות הגרועות האלה, ומאד צריך לטכס כל מיני עצות האיך לראות שלא יבואו לזה.

ודבר זה הורס את כל האדם, הוא לא יכול להיות כבר... לא רק שלא יכול להיות בן תורה, אלא הוא לא יכול להיות "בן אדם" כמו שצריך. וצריך מאד מאד לחפש עצות על זה האיך להשגיח על הנוער שלא יבואו לידי מכשולים כאלה.

זה מה שאני רוצה להגיד, ויותר מהדברים האלה אין מה להוסיף, הרי כולכם עושים מה שאתם יכולים לעשות, אי אפשר להגיד לכם חלילה וחס ביקורת, בודאי כל אחד עושה מה שיש בכחו, אבל זה דבר שהתחדש לאחרונה וצריך מאד להיזהר לשים לב. ופעם היה צריך לדבר על הקנאה והתאוה והכבוד, אבל היום יש דברים כאלו שבכל מקום שנמצאים אפשר להיכשל, אפילו עם דבר [מכשיר] קטן אפשר כבר להיכשל ולשמוע את כל החדשות האלה רח"ל. ממילא כל אחד ואחד צריך לדעת ולהשתדל לשים לב על התלמידים שלא יבואו לידי מכשולים כאלה, ומקווים שעל ידי שישימו לב על זה אולי יצילו מה שאפשר להציל.

הקב"ה יעזור באמת שתוכלו להציל, ותזכו לראות נחת מהתלמידים שילכו בדרך ה' במדות טובות ובדברים טובים, ויהי' לכם הרבה נחת, הקב"ה יעזור לכולכם.

הוספות והערות לגליונות קודמים

לגליון 208 פר' בהעלותך | העיר הרה"ג ר' אריה ל. שליט"א, בענין השבת אבידה של שבט דן, כתבתם שלשיטת הרשב"א דבמקום שרבים מצויים וכו' עיי"ש, ולכאוי' טעות הוא, שהרי הרשב"א בב"מ דף כ"ד ע"ב פסק שהרי אלו שלו רק כשרוב עכו"ם ובמדבר לא היה רב עכו"ם, ובס' אילת השחר עה"ת כתב את הד"ת הוזה בשם הרא"ש, אבל גם הוא טעות עיי"ש, ונראה שצ"ל רשב"א וכוונתו לר' שמעון בן אלעזר, ויש צד בגמ' שם שאפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו.

פת שחרית

בכתר ראש אות ע"ד כתוב לאכול פת שחרית כדחז"ל אך שלא לאכול הרבה פת מפני שמטמטם המוח ויאכל מעט רק כדי לסעוד הלב עכ"ד.

ולא מפרש עד כמה זה מעט. ויל"ע אם מעלת פת שחרית זה דוקא באכילת לחם או גם במזונות או אפי' באורז ותמרים דזייני ועי' בפמ"ג או"ח סימן קנ"ה במשכ"ז ס"ק ג' דפת בעינן מה' מיני דגן וברך לחמך וסתם לחם הכי הוא ככל לחם בתורה לאפוקי תבשיל מה' מיני דגן אי"ז בכלל פת שחרית עכ"ל. אמנם באשל אברהם שם ס"ל שאין קפידא בפת דוקא וכל אכילה ושתייה שדעתו מפוסת בה עד זמן קביעות הסעודה היא בכלל הברכה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שב)

ורבנו מרבה להזהיר למקורביו ליהזר באכילת פת שחרית שמבואר בגמ' כמה מעלתה, ולפני שמחפשים רפואות לחולי וכדו יש להקפיד בזה ולקיים דברי הגמ'.

בטחון בזה"ז

שמעתי פעם ממרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א שאמר בשיעור בפני אברכים, דאיתא סוטה דף מ"ח כל אדם שיש לו פת בסלו, ואומר מה נאכל למחר, הרי זה מקטני אמנה, ותמהו בפניו, האם עדיין נוהג בזמן הזה? אמר להם הביאו לי משנה ברורה בהלכות סעודה סימן קנ"ז (ס"ד ד) עיי"ש דהמשנ"ב הביא ד"ו. ואמר רבנו, כי כל מה שהמשנה ברורה כותב הוא להלכה, ולא סתם מעלות בעלמא, ומשמע שזה נוהג גם כיום. (אמרי אפרים עמ' קמ"ה)

ריבוי המים

שו"ע או"ח סימן קנ"ח סעיף י' כתב דאע"פ ששיעור נט"י ברביעית יוסיף ליטול בשפע דא"ר חסדא אנה משאי מלא חפני מיא ויהבו לי מלא חפני טיבותא ואין המכוון דוקא לעושר ממון אלא לטובה.

והנה על הנצרך לטבול במקוה לא כתוב שיש מעלה לטבול במקוה עם יותר מים ממ' סאה ומ"ש נטילת ידיים? אלא רואים בכמה מקומות שיש שייכות לידיים עם הברכה ולכן תוספת בנטילה תוסיף ברכה, אבל טבילה לא שייך דוקא לידיים ולכן לא נזכר שיש מעלה בהוספה ובאמת מהיכן המקור של רב חסדא לזה.

ויל"ע אם המעלה הזאת יש רק בנטילת מים ראשונים ושניים או אפילו אם יוסיף עוד נטילות? ויל' וכל זמן שלא ניגב את ידיו הוא עסוק עדיין בנטילה וכן יל"ע אם זה נאמר רק לנוטל את ב' ידיו בשפע או אפי' אם נטל יד אחת כרגיל ואת השניה בשפע, ועוד יל"ע אם זה קאי גם על נט"י בשחרית וכן בנטילה קודם התפילה או רק בנטילה לפני אכילה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שב)

הפסק בנט"י

במשנה ברורה סימן קס"ו ס"ק ו' כתב דבדיעבד אפילו שהה הרבה או הפסיק בינתיים אי"צ לחזור וליטול ידיו כל שלא הסיח דעתו בינתיים משמירת ידיו.

והנה הא דאין להפסיק הרי זה משום דס"ל דתיכף לנטילה ברכה קאי על מים ראשונים, וזה הרי אינו משום דבלי זה יש היסח הדעת אלא דכך היא המצוה וא"כ למה אין מחייבין אותו ליטול ידיים, ונהי דאין איסור לאכול דהא מה דצריך נטילת ידיים הוא משום ענין אחר מ"מ כיון דיש דין לעשות תיכף א"כ למה לא נצריך אותו ליטול ידיים כדי שיהי' תיכף לנטילה ברכה, אלא דבעצם כיון דידיה טהורות א"כ אם יטול זה לא יהי' עליהם דין נטילה לסעודה דהא כשידיה טהורות אין עליהם שום מעלת נטילה לסעודה.

יש להסתפק אם זה יועיל בתור תיכף לנטילה

מן הראוי לציין שאין למדים הלכות מפי מעשה, וע"כ אין לסמוך על הדברים למעשה בשום אופן, והכל נכתב בדרך מו"מ בלבד.

ספלים שלנו היום הם מפלסטיק. סק"ט. בטל מתורת כלי, בין אם הכלי היה מיוחד למשקין או לאוכלין כמו שביארתי בבה"ל. ושם האריך דאפי' שמצינו לענין קבלת טומאה דכלי המיוחד לאוכלין לא בטל ממנו שם כלי ע"י שניקב בכונס משקה מ"מ לענין נטילת ידיים בטל ממנו שם כלי ע"ש.

סעיף ב' "אבל אם נוטל דרך הנקב שרי". יל"ע הא"ך זה מועיל דהא כשנוטל דרך הנקב נמצא שבאים המים על ידיו מהמים שתחת הנקב ומהמים שמעל הנקב ומתערבין מים כשרים עם מים פסולים והא"ך עולה לו הנטילה. ואפי' אם רוב המים כשרים מ"מ אפשר דיהי' תלוי בדיון ביטול ברוב האם נותן דינים במתבטל וגם מניין נוכל לידע שהרוב הם מים כשרים.

ואפי' אם היו בכלי מים רק עד הנקב מ"מ בשעה שבה ליטול מהנקב ע"כ הוא צריך להטות את הכלי וברגע שמטה את הכלי עולים המים גם למקום שמעל הנקב ונמצא שבשעה שנוטל באים המים מב' המקומות ושוב מתערבים מים כשהרים עם מים פסולים ולמה מהניא הנטילה.

במ"ב סק"ג, וכן בשאר הכלים דאינם של חרס דלא נטהרו מטומאתן לכ"ע ע"י נקב וכו' נראה ממ"א דלכ"ע מותר ליטול דרך הנקב. ולכן בספלים שלנו של מתכות מותר לכ"ע ליטול דרך הנקב.

במ"ב סק"א. יש מהאחרונים שכתבו דכ"ז בניקב אבל בנסדק וכו' פסול. אמנם אינו מבואר מה הוא שיעור סדק ומה נקרא נקב. שם. אם אין הכלי יכול לקבל עתה החמין כצונן אין ליטול בו, ושיעור חמין לענין זה מסתמא הוא דוקא יד סולדת בו. שם. אם מועיל לסתום וכו', נמצא דכלי עץ שניקב יכול לתחוב גפרור וכדו' בנקב ויהי' כשר לנטילה, [וכן בכלי מתכות יכול לתחוב מסמר לסותמו]. ואפשר שזפת יועיל לסתום בכלי עץ כיון שזפת מעץ הוא נעשה כמבואר במתני' דכלים פ"ג מ"ח.

סעיף ג' כלי שמחזיק רביעית כשסומכים אותו ואם לא יתמכוהו ישפכו המים ולא יהא בו רביעית אינו כלי. ודוקא לענין נטילת ידיים לא חשיב כלי אך לשאר דיני התורה הוא כלי גמור.

במ"ב סק"ב. אבל כלי שנפחתה מלמעלה ויכולה לעמוד וכו' ואם בכלי זה ניקב אח"כ נקב קטן אפי' רק כמוציא משקה בלבד יש להחמיר שלא ליטול בו. יל"ע מ"ט אין נוטלין בו דהא עד מקום שנפחת הוא עדיין כלי גמור וכמו שבכל כלי כשניקב כמוציא משקה עדיין כשר ה"נ נכשר כלי זה.

סקי"ז. יל"ע בכל הנך סברות אם הם רק סברות דרבנן, להקל בנטילת ידיים דקשה להבין הטעם בכל זה דמצרפים סברות דחדה למשקה חשיב כלי ובלא יחדה לא מהני.

סעיף ד'. שק וקופה שהתקינן לשבת וכו'. וה"ה לשקית מנילון אין נוטלין ממנה כיון שאינה עשויה כדי לקבל משקין.

במ"ב סק"א. דכובע לא נעשה לקבלה כלל. והיינו דגם כשמשתמשין בו אינו אלא מונח על הראש ולא להכניס את הראש לתוכו. שם. וכתב הח"א דבשעת דחק גדול וכו' יטול ובלי ברכה וכתב דאז יכרוך ידיו במפה. צ"ב דממ"א אי סמכינן על הנטילה לא ליבעי מפה ואם אינו יכול לסמוך על נטילה זו מה יועיל לו מפה הא מפה אינה מועלת בכל מקום אלא כשיש לו מכה וכדו' דהחיסרון הוא בידים שאינם ראויות ליטול אך כאן שהחיסרון הוא בכלי למה יוכל לסמוך על מפה. ואמנם הבא בדרך התירו לו לכרוך במפה כשאין לו מים כדלקמן סי' קס"ג ואולי ה"ה כשאין לו כלל, אך מ"מ לא התירו שם אלא כשאין לו מים עד ד' מילין והכא לא נזכר תנאי זה.

ברכה? והנה לאלה דמפרשי דתיכף לנטילה ברכה קאי על מים אחרונים ודין נטילה שלהם אינו כדיון מים ראשונים א"כ אפשר דלגבי שיהי' תיכף לנטילה ברכה ה' סגי בנטילת מים לא כדיון נטילה שצריך במים ראשונים והיינו כגון באופן דהותר לאכול בלי נטילה כדיון וירחוף ידיו לא כדיון הצריך לסעודה אם יקויים בזה תיכף לנטילה ברכה, או דרך נטילה העשוי כדיון לטהר הידים הם הצריכים להיות תיכף לסעודה.

ולפי"ז אפשר לומר עוד יותר דאפילו אם יטול כדיון כיון דהם לא מטהרים הידים הוי כמו ששפך סתם מים, דעליהם לא נאמר תיכף לנטילה ברכה נמצא דלא שייך להצריך ליטול ידיו כיון דלא יועיל כלל להיות כדיון תיכף לנטילה ברכה ומ"מ מסתבר דיועיל כיון דעשה נטילה המועילה אם ה' צריך לנטילה הנה מבואר דהא דאין להפסיק לאלה דס"ל דאסור להפסיק בין נטילה לברכה היינו משום דתיכף לנטילה ברכה אבל אינו תלוי בברכה על נטילת ידיים.

ולפי"ז פשוט דאם הפסיק לא שייך לומר דהי' ברכתו לבטלה ולא דמי להפסק בין ברכה להמצוה או בין ברכת הנהנין להאכילה דהתם אין עולה הברכה על הדבר שבדרך משא"כ כאן דההפסק בין הנטילה להברכה הוא משום דיש דין להסמיך, ומ"מ יש מקום לומר כיון דהצריכו להסמיך א"כ כשלא הסמיך הוי כלא נטל כדיון ונמצא דברכתו הוי לבטלה אמנם כיון דאפשר להתנות על כל היום אם לא יסיח דעתו משמירתו הרי דאפשר ליטול אפי' אם לא יסמוך.

אמנם הא גופא צריך טעם דמשמע דמעיקר הדין אפשר בלי שום פקפוק להתנות אע"פ שאינו הולך לאכול, ובביאור הלכה סימן קס"ד עמד בזה ומה שחילק צ"ע דע"כ אי"צ נטילה לפני הברכה ומה גרע כשרוצה לאכול תיכף.

והנה יש להסתפק אם זה דין בהנטילה לסמוך או דין בהברכה של המוציא לסומכה להנטילה ותיירצו של הביאור הלכה א"ש אם נאמר דזה דין באכילה ומצד הנטילה מותר לעשות אע"פ שלא יסמוך וכיון שכן אם אינו רוצה לאכול לא שייך לחייב לאכול למי שאינו רוצה כעת לאכול, ומ"מ צריך קצת טעם למה מותר ליטול כיון שיועיל שלא יוכל לקיים תיכף לנטילה ברכה, ואפשר דזה דומה ללובש טלית ולא יוכל להטיל בו ציצית. והנה כתבו דמותר להתפלל על מזונו בין נטילתו להברכה דהוי קצת כעין צורך האכילה והיינו קצת משום דאינו חיוב גמור כמו ליתן לבהמתו לאכול דאסור לאכול קודם.

והנה פשוט דאחרי ברכת המוציא אסור להתפלל על מזונו הרי דאין זה צורך אכילה ולמה מותר להפסיק בין נטילה להברכה דהמוציא וע"כ דאינו איסור להפסיק אלא דמצוה שלא להפסיק, משא"כ בין המוציא לאכילה דהוי איסור משמע דאם שומע בין נטילה לברכה המוציא שאחד עושה ברכה צריך לענות אמן דהא אם לא יענה אמן עובר איסור משא"כ אם עונה אפי' אם הדין דתיכף לנטילה ברכה קאי על ברכת המוציא מ"מ אינו עובר איסור. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שב)

שעורי רבנו בהל' נט"י

או"ח סי' קנ"ט סעיף א' במ"ב סק"ב. וכל הכלים כשרים בין של עץ וכו', ומ"מ העושה צורת כלי מגיר או קרטון לא מסתבר להכשירו לנטילה כיון שאינו ראוי לשמש לכלי דאחר משתמשים בו כמה פעמים הוא מתקלקל, וכלים חד פעמיים י"א ג"כ דאינם כשרים לנטילה כיון שאינם עשויים להשתמש בקביעות עי' באגרות משה וכלי פלסטיק שעשויים מנפט י"א דאינם מקב"ט כיון שזה מים בעלמא ומ"מ לענין נטילה סברא דהוי כלי, ורוב

עולם הישיבות

ישיבת מאור התלמוד

השומעים עמדו נדהמים ונפעמים והדיבור ניטל מאיתם, עד שאמר מישהו למר: "זה יהיה חיזוק עצום לבחורים, שישמעו מפורש יוצא מפי מרן שכל אחד מהם יכול לדעת ש"ס", ותגובתו היתה: "אתם צודקים. אם לא לומדים לבד מספיק טוב, לפחות תהיה הזכות לחזק אחרים שילמדו הם" ובזאת נעתר לבקשה ובא לישיבה לדבר.

לברך על בנית החדר אוכל

שח ראש הישיבה: הבונה בית חדש והקונה כלים חדשים מברך על שמחת הקניה, ודי שיהא הדבר נתון לו אבל השוכר בית אינו מברך. והסתפקנו לענין בית הכנסת ובית המדרש ושאר ממון של ציבור מה דינם לענין ברכה זו האם כל אחד מן הציבור הוי כבעלים הקונה או שדינו כשואל בעלמא?

ונקדים דשאלה שאלה זו על חדר האוכל של הישיבה מקמי מרנן ורבנן הגרי"ש אלישיב שליט"א [וצ"ל] הגרא"ל שטיינמן שליט"א והגר"ח קנייבסקי שליט"א והשיבו דלא בריא דין בעלות זו לענין הברכה ואי אפשר לברך.

אמנם הגר"ח שליט"א אמר להיכנס לחיוב דברכת שהחיינו בדבר אחר ולכוון לפטור גם על זה, והגרא"ל שליט"א אמר להיכנס לחיוב ברכת הטוב והמטיב ולכוון לפטור.

מדברי רבנו בכינוס בוגרים י"ז טבת תשס"ג

בודאי שכל אחד יודע שיש תועלת בזה שמתכנסים לשם שמנים ורוצים לקבל תועלת, אחרי שעברו עשרים וחמש שנים, תקופה של "דור" דור שלם, כי דור נחשב, עשרים, עשרים וחמש שנים. ובמשך הדור עברו בודאי כמה וכמה וכמעט כולם קבלו תועלת במקום הזה, אי אפשר שלא קבלו תועלת! ובפרט אלה שבאים זה סימן שיש להם שייכות עדיין למקום הזה, והם לא רוצים להתנתק, ויש בזה תועלת עצומה.

גם יש בזה קצת התחדשות, שיכול כל אחד לעשות חשבון, מה עבר במשך השנים האלה, האריך הוא עלה, או ח"ו לא עלה, האריך המצב שלו, והכונה בעיקר ברוחניות! ובודאי שיש תועלת גדול מכנס כזה, שיכול להיות מזה תועלת גדולה להרבה יחידים, ואולי אפי' רובם יש להם מזה תועלת. ומסתמא כבר דברו מה שצריך לומר, רק היות וליפטר בלא כלום אי אפשר, נאמר כמה מלים. וכו'.

עיקר מלחמת היצר היא בימי הנעורים

א"כ מה אנחנו רוצים לומר, אנחנו לא מדברים מדרגות מדאי גבוהות שלא שייך לנו, אנחנו רוצים רק לדעת, כי כל מה שעבר בגיל הזה מה שבחורים לומדים בישיבות, בין בישיבה קטנה בין בישיבה גדולה, זה גיל הכי קשה! שאז מתפתח היצר, למרות שכתוב שהיצר בא קודם, ובכך מצוה בא היצר הטוב, אבל למעשה רואים שכשנבן אדם מתגבר, אז היצר גם מתגבר, ואז מאד קשה, וזה הימים הכי קשים, ואין במה לרסן את היצר.

כתוב באגרת הגר"א [לפי נוסח אחד] שאין דבר נגד היצר רק לזכרים תורה ולנקבות צניעות, תורה זה הדבר הכי קשה. אנשים מוכנים לעשות מצות ולעשות כל מיני דברים אבל לא תורה! תורה זה הס"ם המות נגד היצר הרע, ועל זה הוא לוחם בכל הכחות. כתוב בספר דרך עץ חיים של הרמח"ל בשם רבי שמשון מאוסטרופולא שהשביע את הס"ם למה הוא לא נותן ללמוד תורה, ואמר שהכל הוא מוחל להם הכל הוא יתן, העיקר לא תורה.

וזה באמת עובד היצר בעיקר בימי הנעורים, שאז הזמן הכי ראוי שבו אדם יצמח ויגדל להיות תלמיד חכם, אז הוא שם את כל הכובד המשקל להכשיל אותו, שיהי' מה שיהי' העיקר לא תורה!

ממילא בשנים האלה שבחורים נמצאים בישיבה, זה קובע את הגורל של האדם על כל החיים, אם יצמח להיות מה שהתורה רצתה ממנו, שיהיה אדם גדול, שיהיה תלמיד חכם, או שח"ו ההיפך.

ובזה הקב"ה מאד מתייחס למעשה צדיקים, צדיקים עושים עם היצר, הרי בלי זה אי אפשר, כי בן אדם שאין לו יצר הרי זה כלום, ועיקר האדם הוא מה שיש לו יצר והוא עובד, אז על זה הקב"ה מתייחס על זה הכי חזק כאילו בשתי ידים, לא שייך אצל הקב"ה ידים אבל כאילו כל הכובד הקב"ה מתייחס אל מעשה ידיהם של צדיקים.

ויש עמנו עוד כמה וכמה שיחות וענינים על הישיבה הקדושה, אבל קצר הגליץ ועוד חזק למועד אי"ה.

הישיבה הוקמה בשנת תשל"ח ע"י הגאונים רבי חיים זליבנסקי זצ"ל ויבדלחט"א הגרא"י קוק שליט"א בנשיאות הגר"ש קוק שליט"א. חיבה גדולה יש לרבנו לישיבה ולראשיה והרבה פעמים טרח להגיע לישיבה.

רה"י הגר"ח זליבנסקי זצ"ל

אחר פטירתו התבטא עליו רבנו שליט"א: "היה לנו ראש ישיבה צעיר לימים מהמועטים ומהיחידים וגם את זה איבדנו".

שמורה מכל השפעה

ביסוד הישיבה, לפני כארבעים שנה, כלל הגרעין הראשון קבוצה מצוינת מתלמידי הישיבה הקטנה של פוניבז', תלמידי מרן הגרמ"ל ליפקוביץ זצ"ל ומתלמידי השיעור של יבדלחט"א מרן ראש הישיבה שליט"א.

בראש היוזמה לפתוח את הישיבה ברחובות עמד אז מרן הרב שך זצ"ל, שאמר כי עיר ללא ישיבה ועיר עם ישיבה אינה אותה עיר. כדי שתיהפך העיר למקום תורה חייבת לקום בתוכה ישיבה. כמו כן, המליץ בחום על הישיבה גם מרן בעל הקהלות יעקב זצ"ל.

היה זה נפלא לראות, שבשעה שפנו תלמידים באופן פרטי אל ראש הישיבה שליט"א, לשאול אותו האם להיכנס אל המקום, לא סמך על שום מידע מכלי שני, ובדק וחקר היטב כי הישיבה שמורה מכל השפעה של העיר שסביבותיה, מבחינת חיי הקדושה והחינוך בתוכה, ורק אחר שבירר את הדברים בצורה הברורה ביותר, עמד לימינה של הישיבה במסירות שלא תתואר, בכל תחומי הנהגתה - הן בעצות חינוכיות ובעצות איך לרומם את שקידת הבחורים, והן בפניה לאנשים ששמענו מבני הבית שלא היה מדרכו לפנות אליהם מסיבות שונות, ואעפ"כ כשהיה הדבר נוגע לתועלת הישיבה ולעזרה לה מבחינה רוחנית, יצא מגדרו לפנות לאנשים אלו כדי לסייע לישיבה, והיה ניכר כי האהבה לתורה וללומדיה מקלקלת את השורה.

* * *

כששוחח עמו נאמן ביתו, הרב רבי יצחק לוינשטיין זל"ה באיזה ענין, אמר לו: "הן יודע אתה, כי הישיבה ברחובות היא ישיבה טובה מאוד". כשסיפר הר"ר יצחק את הדברים משום "אל תמנע טוב מבעליו" לפני ראש הישיבה הגרא"י קוק שליט"א, אמר לו שהוא שמח לשמוע, אבל היה רוצה לדעת למה מכוונים דבריו, ועל סמך מה הוא אומר זאת? והוא השיב כי אכן גם הוא שאל שאלה זו את מרן שליט"א, שענה לו: "מה השאלה, הן ביקרתי שם כמה פעמים" [על הביקורים נספר בהמשך].

המשין הגרא"י שליט"א שאל אותו: "אני מעיד שהתלוויתי אליו בכל הביקורים שביקר בישיבה, ומרגע ירידתו מהרכב, גם בשעה שדיבר לפני כל בני הישיבה ומסר בפניהם שיעור - ובפעמים אחרות שיחת חיזוק - לעולם לא הרים את עיניו להתבונן במה שנעשה מחוץ לד' אמותיו. ואמנם קיבל בסבר פנים יפות את כל הציבור שניגש אליו להתברך. אם כן, כיצד ניתן לדעת מן הביקור על טיבה של הישיבה?" והרב ר' יצחק זל"ה ענה, כי גם הוא יודע מהנהגתו זו של מרן שליט"א שלא להסתכל על הסביבה, והוא אכן שאלו איך אפשר לדעת מביקור כזה מה נעשה בתוך הישיבה, ומרן ענה לו: "בשעה שמדברים לפני ציבור דברי תורה או דברי התעוררות, יכול המדבר להרגיש אם הציבור שומע לו, וכמה היא רמת השמיעה וההקשבה לדברים, ואני אומר לך שהתלמידים שם יש להם אוזן שומעת היטב!"

* * *

בזמן חורף תשנ"ה הסתלק לבית עולמו ראש הישיבה, הגאון רבי חיים זליבנסקי זצ"ל, ולמדו בישיבה אז מסכת יבמות, וגם מרן ראש הישיבה שליט"א למד בישיבת פוניבז' לצעירים בסוף הזמן כארבע-עשרה דפים ממסכת זו ואמר עליהם שיעורים. בקשו לנצל את ההזדמנות זו ולבקשו, שכיון שצריכים לחזק את הישיבה אחר הפטירה, יבוא למסור שיעור בישיבה על מסכת יבמות.

התגובה שהיתה באותו מעמד המיסה את לבו של כל מי שעמד שם ונתנה מושגים של ענווה ושברון לב לפני השי"ת ברמה בלתי ניתנת לתיאור, וכך אמר באותו מעמד נשגב: "מה אתם רוצים ממני?! אתם לומדים יבמות בישיבה גדולה, ואני לימדתי בישיבה קטנה. הבחורים שלומדים שם, הרי כל אחד מהם צעיר ויכול להספיק ולדעת את הש"ס, ואני - וכאן פרץ בבכי קורע לב - אינני יודע ש"ס, ואינני יודע אם אני יודע דף אחד בש"ס!..."

גליון זה יו"ל לזכר נשמת אבי מורי
הרב אברהם זעליג בן הרב חנוך הענך זצ"ל
ואמי מורתי הינדא בת ר' פסח יוסף זצ"ל
מוקדש ע"י בנם פסח יוסף קראה-ניו יארק

ממרוץ שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

(2-2) **8160 7812 קח3'**

לע"נ הרה"ג החסיד
מוהר"ר אברהם יוסף שפירא זצ"ל
בן הרה"ג החסיד מוהר"ר פינחס זצ"ל
חדב"נ רבינו הגה"ק בעל ה"חשב סופר" זצוק"ל
נלב"ע בשם טוב כ"ג סיון תשי"ס
תנצב"ה
נודב ע"י משפחת שפירא החשובה

תתפללי בו בכונה ותזכי לחיים ארוכים וטובים
בברכת סבא חיים קניבסקי

77
 חתום: א. א. א.
 חתום: א. א. א.
 חתום: א. א. א.

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית" (טו, לה)

ש. האם יש ענין לעשות ציצית מצמר שקיימו בו מצות ראשית הגז דכיון דאיתעביד ביה חדא מצוה ליתעביד ביה מצוה אחרית.

ת. יש עושין כן.

ש. בהנ"ל האם יש ענין לחזר אחרי זה לקנות מכהן צמר שקיימו בו מצות ראשית הגז כדי לטוות ממנו חוטים לציצית או דילמא כל הענין בזה הוא במי שיש לו כן.

ת. רק במי שיש לו.

ש. האם שליח ציבור צריך ללבוש טלית כשמתפלל תפילת מנחה או מעריב.

ת. אם אין לו מעיל ארוך. (בכתבי רבינו שליט"א כתב בזה"ל כשהיה [החזו"א] מתפלל ביא"צ מנחה לפני התיבה לא היה לובש טלית ושמעתי בשמו שההולך בבגד עליון (מעיל ארוך) אי"צ ללבוש טלית (ועי' מ"ב ס' י"ח סק"ד ה' ועי' רמב"ם ספ"ח מהל' תפלה)

ש. העולה לתורה במנחה בשבת או בתענית ציבור האם צריך להתעטף בטלית, והנה לא ראיתי נוהגין כן אך לכא' כן משמע במ"ב ס' י"ג סק"א ממה שדן שם במי שמתעטף בטלית כשעולה לתורה אם צריך לברך עליה.

ת. אם יש לו מעיל קצר צריך להתעטף.

ש. האם צריך ללבוש טלית כשגביהין הספר תורה.

ת. אם המעיל קצר טוב ללבוש. (בכאן לא השיב רבינו שליט"א דצריך להתעטף, רק דטוב ללבוש וביאר רבינו שליט"א דחילוק הלשון הוא בדוקא דגבי העולה לתורה דדין העיטוף בטלית נזכר בפוסקים לפיכך כתבתי דמי שיש לו מעיל קצר צריך להתעטף, אבל לענין הגבהת ס"ת דאינו מפורש בפוסקים להצריך עיטוף בטלית רק דנהגו בזה משום כבוד התורה משום כן כתבתי רק דטוב ללבוש. עכ"ד.)

(דעת נוטה)

ת. העיטוף של הט"ג מהני.

ש. האם עדיף טפי ללבוש טלית קטן מבגד צמר מאשר ללבוש טלית קטן העשוי משאר מינים.

ת. לפי דעת המ"ב יש להדר בזה אבל אין המנהג כן.

ש. בהנ"ל מי שנוהג במנהגי החזו"א האם צריך להקפיד ללבוש בדוקא ט"ק של שאר מינים.

ת. יכול לעשטת כרצונו, ואין קפידא ללכת בשל צמר.

ש. בהנ"ל מאחר שלדעת המ"ב ירא שמים יחמיר על עצמו ויעשה טלית של צמר, האם צריך להורות כן למי שאינו מתלמידי מרן החזו"א וגם אינו מתלמידי תלמידיו.

ת. אין חייבין להחמיר. (לשואל אחר ששאל אם יש ענין להעדיף ט"ק העשוי מצמר השיב רבינו שליט"א בזה"ל יש ענין (אלא שהג"א לא נהג כן) עכ"ד, ור"ל דמאחר שכן דעת המ"ב דירא שמים יחמיר על עצמו יש ענין בזה, אלא ש"מ אין המנהג כן.)

ש. מי שנהג ללבוש ט"ק של צמר ומחמת שקשה עליו החום רוצה לשנות וללבוש בימי הקיץ ט"ק של כותנה האם נכון לשנות.

ת. אל תשנה. (דיש לחוש בזה משום נדרי מצוה מאחר שלדעת המ"ב יש להדר בזה, ומיהו ס"ל לרבינו שליט"א דיכול לישאל ולהתיר נדרו.)

ש. בהנ"ל מי שאינו יכול לסבול החום ורוצה לשנות האם צריך לזה התרת נדרים, והספק דשמא מאחר דחזינן דהגר"א והחזו"א זללה"ה נהגו כן לכתחילה א"כ אי"צ לזה התרה.

ת. יתיר.

ש. בהנ"ל אם רגיל ללבוש ט"ק של כותנה ואירע שלבש ג' פעמים של צמר האם יש לחוש בזה משום נדר.

ת. אם דעתו שלא לנהוג כן לעולם אינו נדר ותלוי מה חשב, וכל זה כשלבש בקפידא אבל אם במקרה לבש שמצא זו אבל לא בקפידא אין לחוש.

ש. מי שבירך על טליתו וקודם שלבשו טעה ודיבר או ענה איש"ר, האם נימא דמאחר שפוטרו בברכתו להט"ק שכבר לבוש בה דינו כדין מי שלבש ב' טליתות והפסיק ביניהם בשיחה שכ' המ"ב ס' ח' סק"ח דבדיעבד אינו חוזר ומברך.

ת. יתכן. (אמר רבינו שליט"א נסתפקתי בזה אחר שעיקר כוונתו על הט"ג ולא כיון להדיא על הט"ק, ומ"מ לדינא אמר רבינו דלא יברך ולא מבעיא במקום שפוטרו הט"ק בלילה דצריך לברך עליה ופוטרה עכשיו בברכת הט"ג, אלא אפי' היכא שלן בטליתו בלילה דמבואר במ"ב [ס' ח' סק"מ] דמספק אין מברך עליה מ"מ מאחר דלדעת השו"ע [שם סט"ז] דצריך לברך עליה שפיר חיילא ברכת הט"ג לפוטרה [וכמש"כ במ"ב שם דנכון לכיון כן] ממילא י"ל דבדיעבד אם ענה איש"ר אינו חוזר ומברך דספק ברכות להקל עכ"ד.)

ש. נסתפקתי במי שמשכים לקום ויודע שלא ילבש להט"ג עד אחר כמה שעות האם בכה"ג צריך לברך על הטלית קטן.

ת. אם אין שום חשש על הטלית קטן לכא' יש לברך.

ש. בהנ"ל מה הדין כשמפסיק בין לבישת הט"ק להטלית גדול משך זמן של שעה.

ת. המנהג לא לברך.

ש. בהנ"ל מה דינם של אלו האומרים סליחות בלא טלית גדול ורק כשמתחילין להתפלל מתעטפים בהט"ג ומשתהים מעת לבישת הט"ק משך זמן למעלה משעה האם בכה"ג יש להם לברך על הט"ק.

ת. יתכן שנקרא זמן מועט ובפרט אלו שאומרים סליחות באשמורת שא"א עוד לברך על הטלית קטן.

ש. במה שנהגו לברך על הט"ג ומכוונים לפטור בזה הט"ק האם צריך לכוין להדיא לפטור או דבסתמא נמי פוטר.

ת. אם נוהג כן תמיד הוי כמכוין.

ש. במה שנהגו כנ"ל לפטור הט"ק בברכת הט"ג האם צריך למשמש בציציות של הט"ק.

לכבוד מערכת הגליון הנפלא דברי שי"ח

אני וכל בני הקהילה שלנו מתענגים בכל שבוע על העלון הנפלא והמיוחד, ובפרט על הדברים המיוחדים שמובאים במדור 'עלי שיח' בכל שבוע.

רציתי להוסיף על מה שהובא בענין גמגום, אני הקטן היה לי ארבע ילדים שסבלו מאוד מקושי בדיבור, היה להם גמגום חריף, כמובן הדבר מאוד הקשה עליהם את החיים, ואין צורך לפרט.

הלכתי (לפני כארבע שנים) לרבינו שליט"א, ואחרי שבירך אמר לי שאמתין כמה רגעים שייגמר קבלת קהל ויגיד לי איזה עיצה. ואז הוא אמר לי ששמע עיצה שמועילה וכדאי לעשות אותה.

העיצה היא - לדבר אל בובה כל בוקר כמה דקות ובעז"ה מהר מאוד הדיבור ישוב להיות כרגיל. וההסבר לזה הוא כי ברוב המקרים הילד מסיבה כל שהיא נתקע קצת בדיבור, וכיון שחברים וכדומה לועגים לו, הוא חושש יותר, וממשיך לדבר לא ברור וכבר קשה לו לחזור לדבר כאחד האדם בלי בושה, ולכן העיצה היא לקחת איזה בובה שהיא לא לועגת לו... ולדבר כמה רגעים אליה ותוך כמה ימים יתרגל לדבר רגיל בעז"ה.

אין צורך להוסיף כי עשינו את העיצה, ולשלוש ילדים זה הועיל מיד ולרביעי לקח קצת זמן אבל גם אצלו הועיל בסוף ב"ה, ואולי כדאי שתפרסמו את זה לתועלת.

בברכת 'כי אני ה' רופאך'

א. ד. (נתיבות)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 169 • שלח תשע"ז

וכי יגור אתכם גר (טו, יד)

שאלתי ממרן הגר"נ קרליץ שליט"א אי מקבלים גרים מעמלק, ואמר לי מרן הגר"נ קרליץ שליט"א דמקבלים אותו כי גר שנתגייר כקטן שנולד ולא כעמלקי. ובפ"א שאלתי ממרן הגר"נ קרליץ שליט"א מהא דמביאין מהספרי דאין מקבלין גרים מעמלק, ושאלני איפה זה נוגע למעשה, ואמרת דאינו נוגע למעשה אך אמנם צ"ב ממ"ש בספרי, ואמר לי מרן הגר"נ קרליץ שליט"א אנו מקבלים אותו בתור גר עמלקי ואז הוא נהפך לישראל. (שיח שני)

וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת וגו' (טו, לב)

להוכיח למחללי שבת בזמנינו על שנוסעים בשבת, אפשר דהם תינוקות שנשבו ואזי הם בכלל אחיך, מ"מ לעשות מלחמות על זה, צריך שיקול הדעת גדול והדבר מסור לחכמי הדור, ועכ"פ לא העמי ארצות ולא כל ילד ונער יחליטו אם לעשות מלחמה על זה והיאך לעשות.

ופעם התבטא מרן החזו"א על המפגינים על חילולי שבת ואמר, שצועקים על הנוסעים "שבת", והנהג תמיה ושואל מה זה שבת! וכשנחשב בכלא רבי עמרם בלוי זצ"ל על שמיחה על חילולי השבת, בא אליו החזו"א לבקרו, ואמר שאם יהודי יושב בכלא בשביל השבת אז צריך לבקרו. (חוט שני)

צריך גם לדעת לסיים הפגנות

רבנו עודד אברכים בשכונת רמת אהרן לצאת בהפגנות נגד חלולי שבת שהיו בשכונה. לעומת זאת, כאשר לאחר שבועות ספורים של הפגנות מדי שבת המשיכו קבוצות להתגודד ולהפגין שלא כפי רצונם של הרבנים, פנה רבנו אל אחד העסקנים שעודדו את ארגון ההפגנות ואמר לו: "כמו שצריך לדעת להתחיל, צריך גם לדעת להפסיק... ולכן מוטלת עליך החובה לדאוג שההפגנות גם יפסקו!" (הליכות שני)

ויניחו אותו במשמר (טו, לד)

היה מעשה בישיבה מסויימת שהיו שם הרבה גניבות בלילי שבת. הבחורים החליטו לעשות מארב ולתפוס את הגנב, וכך עשו עד שתפסו את הגנב עם גניבותיו. מיד נעלו אותו בחדר עד מוצאי שבת, בשביל שלא יוכל לברוח. ובמוצאי שבת קראו למשטרה, ומסרו אותו לשוטרים שיעשו עימו את הדין.

לאחר מעשה הסתפקו האם היה מותר לתפוס ולנעול אותו כל השבת בחדר, דלכאורה לפי דברי הרמ"א שאסור לתפוס אדם בבית הסוהר בשבת בשביל שלא יברח, צריך להיות שגם כאן אסור לתפוס את הגנב ולנעול אותו בחדר בשביל שלא יברח, שזה נקרא ומוגדר כבית הסוהר.

ושמעתי מהגר"נ קרליץ שליט"א שמוותר לנעול את הגנב בחדר, ואין זה דומה לדברי הרמ"א, שכל מה שהרמ"א כותב שאסור לתפוס אדם בבית הסוהר בשביל שלא יברח, מדובר באדם שנתחייב איזה עונש ואנו רוצים לתפוס אותו בשביל שלא יברח ונוכל לעונשו לאחר השבת. ובזה סובר הרמ"א דכיון שכל המטרה בתפיסתו בבית הסוהר היא בשביל שנוכל לתת לו את העונש אחרי השבת, ממילא גם התפיסה הזו קבעו חז"ל שהיא מוגדרת בגדר עונש. וכיון שאסור לעונש בשבת, ממילא אסור גם לתפוס אדם בבית הסוהר בשביל שנוכל לתת לו את העונש.

אבל בגנב, כאשר תופסים גנב ומוסרים אותו למשטרה, עיקר המטרה היא לא משום העונש שהמשטרה תעניש אותו. אלא עיקר הדבר הוא משום שרוצים למנוע את הגניבות לעתיד, שאם לא נתפוס אותו הרי זה קרוב לוודאי שאותו אדם או חבריו יבואו לכאן וימשיכו שוב לגנוב.

ובאמת אין זה נוגע לנו מה שהמשטרה תעשה עימו, אם תתן לו עונש או לא, שעיקר התכלית שאנו רוצים בו הוא למנוע את הגניבות ותו לא.

ומעתה כאשר תופסים גנב ונועלים אותו בחדר עד שהמשטרה תבוא, אין זה מוגדר כתפיסת אדם בבית הסוהר בשביל שנוכל לתת לו אח"כ עונש, אלא זה מוגדר כתפיסה בשביל למנוע עוד הזק ועוד גניבות. וי"ל שבכהאי גוונא לא נאמר את ההלכה שאסור בשבת לתפוס אדם לבית הסוהר בשביל שלא יברח, כיון שכאן התפיסה הזו אינה מוגדרת כתפיסה לצורך נתינת עונש, אלא כתפיסה לצורך מניעת גניבות. וכל ההלכה שאסור לתפוס אדם בשביל שלא יברח זהו דווקא כאשר תופסים אותו בשביל שנוכל לתת לו עונש, שאז אמרו חז"ל שהתפיסה הזו ג"כ מוגדרת כעונש ואסור לענוש בשבת. אבל כאן שהתפיסה היא שלא לצורך נתינת עונש, אלא לצורך מניעת הגניבות, שבלא התפיסה הזו הרי אנו קרובים לוודאי שהוא ישוב ויגנוב, אין זה מוגדר כתפיסה של עונש. ולכן מותר לתפוס את הגנב בשבת ולנעול אותו בחדר - בבית הסוהר, עד לאחר השבת שימסרהו למשטרה. (הגר"צ פלמן זצ"ל, הובא בעלון שלמים מציון)

ועשו להם ציצית (טו, לח)

שו"ת בהלכות ציצית ממרו פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

שאלה: האם אשה יכולה להטיל ציצית בטלית קטן של קטן?

תשובה: אפשר להקל במקום הצורך. (הרב יוסף שוב)

שאלה: הרבה נוהגים שיש להם טלית מיוחד לשבת קודש כמו שכתב המשנה ברורה (סימן רס"ב ס"ה): ואם אפשר לו טוב שיהיה לו גם טלית אחר לשבת וכאשר הטלית של חול נעשית בלה הם מעבירים את הטלית של שבת לשימוש בימי החול וקונים טלית חדשה לכבוד שבת כדי לכבד את השבת בטלית הנאה ביותר שלהם ויש לדון האם אין מורידין בזה את הטלית ממעלתה הראשונה והאם אין עוברים בזה על הכלל של מעלין בקודש ואין מורידין?

תשובה: אין לחוש לדין מעלין בקודש בשינוי הטלית משבת לחול שהרי טלית זו נועדה לקיים בה מצות ציצית ומצד מצות ציצית אין כל הבדל בין לבישת הטלית בחול או בשבת. (וישמע משה)

שאלה: האם כיון שיש איסור לחזק קשר ציצית שנפתח בשבת, לפ"ז יהיה איסור ללבוש ציצית שנפתח בה הקשר אף שהיא עדיין כשירה שמא תוך כדי הלבשה ישכח ויבוא לחזק את הקשר?

תשובה: מותר ללבוש ציצית כזו משום שהציצית כשירה גם כשנפתח קשר אחד, וא"כ אדם אינו בהול לבוא לחזק הקשר, ולכן מותר. (הרב יאיר ינאי)

שאלה: והנה לענין ציצית מצאנו ששינה אינה נחשבת להפסק. דכתב המשנ"ב (סו"ס ח' סקמ"ב) שנחלקו הפוסקים לגבי מי שפשט מעליו את הציצית והלך לישון, האם השינה נחשבת להיסח הדעת או לא, וכדי לצאת ידי כולן כתב, שיניח על עצמו את הציצית בשעה שישן, וממילא אין כאן היסח הדעת, עי"ש. הרי שהמשנ"ב הכריע למעשה שאין לברך לאחר היסח הדעת של שינה. ושמעתי (מהגר"צ פלמן זצ"ל) להקשות מהא דאיתא בשו"ע (סו"ס קע"ח ס"ז) שהשוכב לישון באמצע הסעודה שינת ארעי, אין השינה נחשבת להפסק, וכתב המשנ"ב (שם סקמ"ח) שרק לגבי הישן שינת ארעי נחלקו אם נחשב להפסק או לא, אבל ההולך לישון על מיטתו, הכל מודים שהשינה נחשבת להיסח הדעת, וחייב לברך, עי"ש. וקשה, א"כ, מה ההבדל? מדוע לגבי ברכת ציצית שינה אינה נחשב להיסח הדעת ואילו לגבי ברכת המזון שינה נחשבת כהפסק?

תשובה: לגבי ציצית, מאחר ודרך לשכב לישון במשך היום, אין השינה נחשבת להיסח הדעת, משא"כ לגבי ברכת המזון, מאחר בסעודה אין רגילות לישון, לפיכך שינה נחשבת להיסח הדעת. (הרב יהודה אריה דינר)

מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל – ולב"ע כ"ו סיון תשע"א

ראו את תלמידיו

עם הסתלקותו של מרן רה"י רבי מיכל יהודה זצוק"ל, הגיד עליז רעו יבדלחט"א רבנו הגראי"ל שטינמן שליט"א, שהיה "קדוש מרחם". אך בעיקר הפנה אלומת אור, זרקור לגדלותו, על ה"והעמידו תלמידים הרבה שלו" על כמותם, בעיקר על איכותם. אם תרצה ללמוד על גדלותו של העץ, הדגיש, ראה את פירותיו. איך ניתן ללמוד על גדלותו של מורנו ראש הישיבה רמ"י ליפקוביץ זצ"ל? – מתלמידיו! ואם תלמידיו הם מרנן הגר"נ קרליץ שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א הרי זה מעיד על הרב. על העץ, על שורשיו. על גזעו העבות. (מוסף שבת קודש מסעי יתד נאמן תשע"א)

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

309

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

והתחיל הלל לקנטרס בדברים ואמר להם דברי תוכחה "מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם עצלות שהייתה בכם שלא שימשתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון", וכוונתו הייתה ללמד אותם כמה מסירות נפש צריכים בשביל תורה, וכיצד זוכים לתורה, כפי שמובא בגמרא (יומא לה, ב) על הלל בעצמו איך שמסר נפשו לשמש את שמעיה ואבטליון, שהיה נותן חצי מפרנסתו לשומר בית המדרש, ופעם אחת לא היה לו לשלם ועלה ונתלה וישב על פי ארובה, ונתכסה כולו בשלג, ובזכות זה זכה להיות גדול בתורה יותר מבני ביתא.

יוהרא – חיסרון בשלמות הענווה

ומיד לאחר שסיים לומר את התוכחה, שאלוהו שאלה בהלכה ולא ידע לענווה, ולמדו מזה בגמרא שם שכל המתייחר חכמתו מסתלקת ממנו, וכיוצא בזה אמרו שם שכל הכועס חכמתו מסתלקת ממנו, כמו שמצינו במשה רבינו שקצף על פקודי החיל ומיד אחר כך נתעלמה ממנו הלכה ונמסרה ההלכה על ידי אלעזר הכהן.

והנה משה רבינו לא כעס בשביל כבוד עצמו, ובכל המקומות שמוזכר "ויקצוף משה" זה היה בנוגע לכבוד שמים, שהיה אכפת לו שלא קיימו את דיני התורה, כגון במלחמת מדין (במדבר לא, יד) שכעס על מה שהחיו את הנקבות, ובפרשת בשלח (שמות טז, כ) כעס על מה שהותירו מהמן, ובפרשת שמעי (ויקרא י, טז) כעס על מה ששרפו את שער החטאת, אבל במה שנוגע לכבוד עצמו לא כעס ולא הקפיד, ואף על פי כן כיון שהיה איזה כעס נתעלמה ממנו הלכה.

וכך גם הלל הזקן כשהייתה איזה יוהרא, מיד שכח את ההלכה, והיורהא הזאת אינה גאוה ממש, שאי אפשר לומר כן על הלל הזקן שעליו אמרו (שבת ל, ב) לעולם יהא אדם ענוותן כהלל, אלא יוהרא פירושו שהיה חסר משהו בשלמות מדרגת הענווה, כמו שמצינו בגמרא על מי שתופס הנהגות של תלמידי חכמים את הלשון "מיחזי כיוהרא" (עיי' בב"ק נט, ב), והוא דבר דק מאל, שמרגיש קצת את המעלה שלו יותר מאחרים, וזה כבר גרם להלל שישכח את ההלכה, כמו שמצינו בירושלמי (בבמות יב, ו) בלוי בר סיסין שהושיבוהו בראש בימה גבוהה ומיד שכח תלמודו, כי **תורתם הייתה מכוח קדושתם ומדרגתם, ומאחר שהייתה משהו ירידה משלמות המדרגה שכחו מתלמודם.**

ובזה יש לבאר הרמב"ם בהלכות דעות (ב, ג) שביאר עד כמה צריך להתרחק מן הגאוה והכעס, והזכיר שם מה שאמרו כל הכועס חכמתו מסתלקת ממנו, ואילו מה שאמרו כל המתייחר וכו' לא הזכיר בדבריו, אף על פי שמדבר שם בענין הגאוה, והביאור בזה כנ"ל כי יוהרא אינה גאוה האסורה, אלא רק משהו, איזה השפעה, הרגשה קטנה מאד, שמרגיש את חשיבותו יותר מאחרים [ועיי' בשיעורי דעת להגריי"ל בלך זצ"ל מה שהאריך לבאר בכל הסוגיא בפסחים הני"ל].

ובאמת אין לאדם להחשיב עצמו יותר מאחרים, כפי שכבר כתב הרמב"ן באגרתו "וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, אם חכם או עשיר הוא עליך לכבוד, ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו חשוב בלבבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד", היינו שאם השני עשיר יותר ממך עליך לכבוד, כי מן הסתם בשמים מחשיבים אותו, ונתנו לו את העשירות מפני שהוא אדם ישר, כפי שהובא בגמרא (ב"מ לה, א) הפסוק "תומת ישרים תנחם" ופירש רש"י שם "אם לא שאדם נאמן וישר הוא לא היו מעשירים אותו מן השמים", וכן מי שהוא חכם בודאי יש לכבוד.

וגם אם השני פחות חכם ממך, שהיה מקום לחשוב שאתה יותר גדול ממנו, כיון שאתה למדן ויודע יותר ממנו, אף על פי כן כתב הרמב"ן "חשוב בלבבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד", היינו שבשמים התביעה עליך גדולה יותר, מפני שאתה למדן ויודע את ההלכות ואף על פי כן אינך מקיים, כגון ביטול

מתרחק מן הכבוד

אנו עומדים לאחר חג השבועות, שבו היה קבלת התורה, וצריכים לדעת כיצד זוכים לתורה. באבות פרק ששי אמרו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ומוזכרים שם הרבה דברים: בתלמוד, בשמיעת האזון וכו', יש מהם דברים שלא קשה לקיים אותם, ויש דברים שקשה לקיים אותם. ונתעכב עתה על דבר אחד, שהוא דבר קשה מאד, 'מתרחק מן הכבוד', להיזהר שלא לקבל כבוד.

כבוד זה דבר גרוע ומסוכן מאד, וכשאדם מקבל כבוד מפסיד הרבה עולם הבא, כיון שזה הנאה גדולה מאד, וכל הנאות העולם הזה מפסידים עולם הבא, כמו שכתב באגרת הגר"א שכל ההנאות יהפכו בקבר למרה, ובפרט כבוד שזה הנאה נפשית, כתב בכתר ראש (אות קל"ז) "אינו דומה הניכיון בעולם הבא עבור הנאה גולמית של מעדנים מהניכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוחנית", ובהגהות שם מובא מספר חסידים "אל ישמח אדם אם מכבדים אותו הבריות כי לפי הכבוד וההנאה שיש לו מנכים לו מזכיותיו בעולם הבא".

יש הנאות גופניות של חמשת החושים, כגון טעם וריח, ראייה ושמיעה, לשמוע מגנינות יפות, ולראות דברים מעניינים, אבל אלו הן הנאות שבאות דרך הגוף, ויש הנאות שהנפש נהנית מהם, כגון אדם שיש לו כסף, לפעמים הכסף מונח באיזה מקום, והגוף אינו נהנה ממנו כלל, אבל הנפש נהנית מזה שיש לו כסף, ואמרו (קהלת רבה) יש לו מנה רוצה מאתיים וכו' – הנפש (הגשמית) רוצה ומתאוה לכסף, ואמנם אחרי שיש לו קצת הוא רוצה עוד ומרגיש שחסר לו יותר, אבל בינתיים הוא נהנה, ורק אחר כך הוא מרגיש רעב, ונעשה רעב יותר.

וההנאה הנפשית הגדולה ביותר היא הכבוד, כמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"א שהכבוד דוחק את האדם יותר מכל החמדות שבעולם, והוא דבר מסוכן מאד לקבל כבוד מבני אדם.

אפילו על אמוראים מובא בגמרא (סנהדרין ז, ב) "רב כי הוי חזי אמבוהא אבתריה אמר אם יעלה לשמים שיאו וגו' כגללו לנצח יאבד", רב עם כל מדרגתו הגבוהה, רב תנא ופליג, כשהיה חוזר מביתו לשיבה, והיו הציבור מלווים אותו, היה חושש מן הכבוד שלא ישפיע עליו, והיה אומר פסוקים של ענווה להשפיל את עצמו ולהרגיש שאינו שווה כלום, ופירש רש"י שם "כדי שלא תזוז דעתו עליו היה אומר כך", היינו כי אמנם זה לא היה גורם לגאוה ממש, אבל יש מדרגות בגאוה, ורב חשש "שמה תזוז דעתו" היינו שמה יזוז משהו משלמות מדרגת הענווה, שירגיש בלבו קצת חשיבות יותר מאחרים.

בני בתירא והלל הזקן

ומצינו דבר דומה לזה בגמרא (פסחים סו, א) מעשה בבני בתירא והלל הזקן, שבני בתירא היו הנשיאים, גדולי הדור וראשי הישיבות, והיו להם מאות ואלפי תלמידים כמו שהיו בישיבות בזמן הגמרא, ופעם אחת שכחו בני בתירא ולא ידעו את ההלכה אם קרבן פסח דוחה את השבת, ואמרו להם שיש אדם שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון [כדאיתא בפרקי אבות (א, יב) הלל ושמאי קיבלו מהם – משמעיה ואבטליון] והוא יודע אם קרבן פסח דוחה שבת או לא. ושלחו לקרוא לו ושאלוהו מה ההלכה, והשיב שקיבל מרבותיו גזירה שווה שקרבן פסח דוחה שבת.

וכשראו בני בתירא שהלל יודע את ההלכה יותר מהם, מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, כזו מדרגה של בני בתירא, שנתנו את כל הכבוד להלל. עד עכשיו הם היו הנשיאים וראשי הישיבה, ועכשיו שראו שהלל יודע יותר מהם מסרו לו את כוח ההנהגה ואת כל ההשפעה, שהוא יהיה הרבי והם יהיו תלמידים. נתאר לעצמנו רב עיר שמוותר על תפקידו ומוסר את הרבנות לאדם אחר שיהיה רב במקומו מפני שהוא יותר גדול ממנו, כך הייתה הנהגת בני בתירא.

תורה, ותפילה שלא בכוונה, ושאר דברים שאינם מקיים, ולפי דרגת הנך מזיד בזה, שאתה יודע את חובתך ואינך מקיימה בשלמות, ואילו השני לפי דרגתו הוא שוגג, ואינו אשם במה שאינו מקיים, וממילא יתכן שבשמים מחשיבים אותו יותר ממך.

זהירות מהשפעת הכבוד

ונשוב לתחילת דברינו שצריכים להתרחק מן הכבוד שמפסידים בו עולם הבא, וגם יכול להיות גיהינום, ואם נמצאים במקום שמוכרחים לקבל כבוד צריכים לומר פסוקים, וכפי שהזכרנו על רב שהיה אומר פסוקים של ענווה לדעת שאינו חשוב כלום, וכן מובא בגמרא שם על מר זוטרא חסידא שהיו מוליכים אותו על הכתפיים מפני שהיה קשה לו ללכת, והיה אומר לעצמו פסוקים שלא ירגיש חשיבות מחמת הכבוד, ולא היה יכול להתנגד שיכבדו אותו, מפני שהציבור עוסקים בכבוד התורה וזוהי זכות בשבילם, ומה שיש לחוש שמה ירגיש חשיבות, העצה היא לומר פסוקים להשפיל את עצמו בלב.

ואמנם זוהי עבודה קשה שלא להרגיש חשיבות, והכי טוב זה לברוח מן הכבוד, ולא להגיע למקומות שיכבדו אותו, אך אם אין ברירה ומוכרח להיות שם, צריך להגיד פסוקים של ענווה כפי שעשו האמוראים, ובגמרא הובא כן על רב ומר זוטרא חסידא, אבל מסתבר שגם כל התנאים והאמוראים, הראשונים והאחרונים, וכל גדולי הדורות עשו כן, כדי שלא להרגיש חשיבות מחמת הכבוד.

זוהי הדרך, ואמנם היא עבודה קשה מאד.

ונהנה יש מקרים שאדם נמצא לבדו, ואין שום חשש של כבוד, כי אין בני אדם בסביבתו, ומי יכבד אותו, וכי בעלי החיים יכבדוהו, אבל כשנמצא עם עוד אדם, לא משנה מי שיהיה, הטבע הוא שמתחיל לחשוב, כיצד הוא מתייחס אלי, האם הוא מחשיב אותי או שאינו מחשיב אותי, כך טבע האדם, שרוצה שיחשיבו אותו, ונהנה ממה שמחשיבים אותו, ומתעניין לדעת האם מחשיבים אותו.

אבל הרי זה לא טוב שיכבדו ויחשיבו אותו, וגם האמת היא שאינו חשוב, אם יתבונן על מדרגתו מיום עמדו על דעתו, וכי לא היה ביטול תורה! והאם התפילות היו בכוונה? וכי לא דיבר לשון הרע וסתם דברים בטלים ושטויות? אם כן מה היא חשיבותו ומדוע שיחשיבו אותו? לא די שאינו סובל ביזיונות אלא גם רוצה שיחשיבוהו.

ביזיונות חוסכים גיהינום

ובאמת כבר דיברנו שביזיונות הם דבר טוב מאד, שחוסכים בזה הרבה גיהינום, וביזיונות אינם דבר מסוכן, בדרך כלל לאחר זמן קצר שוכחים מהביזיונות, וחוסכים בזה הרבה גיהינום! כי הבושה היא צער נפשי, ובשערי תשובה (ג, קיב) כתב "צער הכלימה מר ממוות" ויש בושה ויש כלימה, ובכל מקום נזכר קודם בושה ואחר כך כלימה, כגון בושו והיכלמו (יחזקאל לו), וכן בברכת המזון שלא נבוש ולא ניכלם, כי הבושה היא צער קטן והכלימה היא יותר מזה.

ביזיונות זה צער גדול כל כך שלפעמים אדם נכנס לסכנת נפשות בשביל הבושה, וזכורני עובדא שפעם פרצה שריפה בבנין גבוה, ולא הייתה אפשרות לצאת, רק דרך החלונות, להיתפס בצינורות ולרדת, והיה אחד שעשה כך, ובאמצע התחילו בגדיו ליפול, ומיד שלח ידו אחת להחזיק את בגדיו, מפני שהתבייש, ונפל ונהרג. כך הוא טבע האדם שלפעמים מסתכן בנפשו מחמת הבושה.

וכל זה בעולם הזה, אבל בעולם הבא הבושה קשה הרבה יותר, כפי שהאריך לבאר המסילת ישרים בפרק ד' **שהגיהינום הוא הבושה האיומה ביותר שיכולה להיות, שאדם יבוא לבית דין של מעלה, וייכנס שם עם כל החטאים, העוונות והפשעים, כזה מלוכלך, שהנפש מלוכלכת ומוכתמת בעבירות, וכל המלאכים וגם ידידיו ומרעיו יראוהו בקלונו, הרי זו בושה וכלימה גדולה מאד!**

וכבר הזכרנו שיש ייסורים שהגוף אינו יכול לעמוד בהם ומת מרוב ייסורים, אבל הנפש קיימת וסובלת את הייסורים הקשים ביותר, וכל ייסורי הגיהינום הם ייסורי נפש, שהנפש קיימת וסובלת ייסורים איומים, ומצינו באיוב שהקב"ה אמר לשטן (איוב ב, ו) "אך את נפשו שמור", היינו שניתנה רשות לשטן לייסרו בייסורים איומים, שאם היה מוסיף עליהם עוד קצת מיד היה מת, כי הגוף לא היה עומד בזה, והקב"ה הזהיר את השטן שישמור נפשו שלא ימות.

ועם כל זה כתב הרמב"ן בהקדמתו לאיוב שכל ייסורי איוב אין להם שום ערך לגבי ייסורי הגיהינום, ומצינו בגמרא (ברכות נז, ב) שהאש של גיהינום היא פי ששים מהאש שלנו, וכי אפשר לתאר איזה ייסורים אלו ומה גדול הכאב פי ששים מאש! והביזיונות בעולם הזה חוסכים את הייסורים האלו, ואילו אם מקבלים כבוד, ומקבלים קצת חשיבות וגאוה, צריכים גיהינום להוריד את הגאוה.

אם כן פשוט שכדאי להתרחק מהכבוד, ולסבול ביזיונות בעולם הזה, וצריך לשמוח בביזיונות שיש לו, שחוסכים ממנו ייסורי גיהינום, בפרט ביזיונות שהיו ועברו כבר, בדיעבד לאחר המעשה, ודאי שיש לשמוח בהם, ומרן הגרא"מ שך זצ"ל היה אומר שייסורים שכבר היו לאדם, שווים בשבילו 'מיליונים', וחבל להצטער עליהם.

אולת אדם תסלף דרכו

ולפעמים אדם מתלונן על מה שחסר לו כבוד, או שסובל ביזיונות, וח"ו בא בטענות על הקב"ה, כמו שכתוב במשלי (יט, ג) "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו", היינו שלפעמים אדם אין לו שכל, וזה גורם שהוא הולך בדרכים עקומות, וסובל מזה, ואז "על ה' יזעף לבו" – הוא בא בטענות על הקב"ה, רח"ל.

ונהנה אדם כזה הוא בעל אמונה קצת, שאינו כועס על בני אדם, אלא מבין שהכל בידי שמים, ורק שאינו מבין שכל דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס, ב), אבל בזמנינו טבע העולם שאם יש איזה קשיים, אומרים שפלוני אשם ופלוני אשם, ותולים את האשמה בבני אדם, כאילו שהם גרמו את הקשיים, ולא מבינים שהכל מן השמים.

ויש כאלו שמבינים שהכל מן השמים, אבל יש להם טענות כלפי שמיא, כפי ששמעתי פעם מאחד שהיו לו איזה קשיים במשפחה, והתלונן למה נגזר עלי בשמים כך. וגם זה נובע מחיסרון באמונה, שאינו מבין שכל מה שנפסק בשמים הוא משפט צדק, והכל לטובת האדם. מי שחי עם אמונה אין לו שום טענות, וגם אינו מחפש כבוד, רק הכבוד האמיתי כמאמרם (אבות ו, ג) אין כבוד אלא תורה.

ומכבר ביארנו שזה מה שמבקשים בברכת החודש "חיים של עושר וכבוד", ולכאורה הרי גשמיות וכבוד הם סכנה לאדם, ומדוע מבקשים על זה? ויש לפרש שאין הכוונה לעשירות וכבוד גשמיים, אלא עושר כמו שאמרו (שם ד, א) איזהו עשיר השמח בחלקו, שזוהי העשירות האמיתית, שלא חסר לו כלום, וכבוד גם כן אין הכוונה לקבל כבוד מבני אדם, אלא כמו שאמרו אין כבוד אלא תורה, שהתורה עצמה היא הכבוד, כי כשאדם עוסק בתורה הוא מרגיש מכובד ומאושר יותר מכל הכבוד שבני אדם יכולים לתת, וכמאמרם (שם ו, ד) ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך – אשריך בעולם הזה.

התורה נותנת את האושר הגדול ביותר בעולם שאין למעלה ממנו, ויחד עם זה גם טוב לך לעולם הבא, כפי שכבר ביארנו שהאושר של לימוד התורה אינו בא על חשבון העולם הבא, ואדרבה מגיע על זה יותר עולם הבא, כיון שהוא מאושר ושמח בתורה, שמח בחלקו בגשמיות וגם ברוחניות (עיין מנוחה וקדושה שער התורה ח"ב אות כג).

הלואי שכולנו נזכה לזה, וכפי שאנו מזכירים תמיד, העצה היא ללמוד ספרי מוסר הנותנים חיים טובים ומאושרים, ומשפיעים שמחה על האדם הלומד ועל כל סביבתו, כידוע שכן המציאות.

יהי רצון שנזכה לסייעתא דשמיא!

לעילוי נשמת המחנכת הצדקנית
מרת **מריום בלומא גומבו** ע"ה
בת הרה"ג ר' **משה טורק** שיבלחט"א
נלב"ע כ"ח אייר תשע"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **אסתר שפרה גוטרמן** ע"ה
בת הרה"ר **יצחק שטרנבוך** זצ"ל
נלב"ע כ' סיון תשע"ד - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון
רבי **טוביה אברמוביץ** זצ"ל
בהג"ר **שמאל נתן** זצ"ל
נלב"ע ח"י סיון תשע"א - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת מזכה הרבים הגה"צ רבי **נסים יגן** זצ"ל
נלב"ע ש"ק פרשת בהעלותך התש"ס - תנצב"ה

דברי אמרת

מאמרי חינוך השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 39 ■ שלח

הציצית כאמצעי לזכירת מצוות ה' – כיצד?

ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת... וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם... (פרק טו, פסוקים לח, לט) ישנם רבים שמקיימים את מצוות העיטוף בציצית בהידור רב עם כל דקדוקי ההלכה, אך תוהים מדוע הם אינם רואים שלבישת הציצית מביאה אותם לזכור לעשות את כל מצוות ה'.

שאלה זו כבר שאל האלשיך הקדוש וז"ל: אם תאמר ישראל, כי הלא איך תאמר אלי שבראותי הציצית אזכור כל המצוות, והלא הנני לובש ציצית יום יום ורואה אותה, ואיני זוכר כל מצות ה'?

ואומר האלשיך, שהתורה עצמה השיבה על כך באומרה **"וזהו לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'"**, והיינו, שאם תתעטפו בציצית כדי שתהיה לכם לסימן שיזכיר לכם את המצוות, אז זה יביא ל"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'", אבל אם תתעטפו בציצית כמצוות אנשים מלומדה, העיטוף בציצית לא יזכיר לכם. כי כדי שלבישת הציצית תזכיר לעשות את המצוות לא די בעצם העיטוף בציצית, אלא צריך שלבישת הציצית תהיה כשביל הזכירה.

משל למה הדבר דומה, לאחד ששם חוט על אצבעו, כפי שנוהגים אנשים המבקשים לעשות להם סימן לזכור דבר-מה, אך הוא, לא עשה זאת לסימן. ויהי היום ואותו האיש שכח דבר-מה חשוב מאד. ויתאונן הלא באוזני חבריו, מדוע לא הועיל החוט אשר קשור על אצבעו, להזכיר לו את הדבר החשוב, כפי שזה מועיל לאחרים. אמרו לו החכמים מה לך כי תתאונן, שימת החוט על האצבע, מזכירה למי ששם את החוט כדי לזכור, אך אתה שלא שמת את החוט על אצבעך על מנת לזכור, איך יכולת לצפות שזה יזכיר לך?

כך, אומר האלשיך, הציצית מזכירה את המצוות למי שמתעטף בציצית כדי לזכור את מצוות ה', אך מי שמתעטף בציצית כמצוות אנשים מלומדה, אינו יכול לצפות שהעיטוף בציצית יזכיר לו.

ובאמת המפרשים מבארים, שאין כאן שני ציוויים נפרדים: ללבוש ציצית ולזכור את מצוות ה', אלא יש כאן ציווי אחד, להתעטף בציצית כשבשעת העיטוף לכוון שהעיטוף הוא כדי לזכור את מצוות ה' לעשותם.

וכך גם כותב השו"ע בהלכות ציצית (סימן ח סעיף ח), שבשעת העיטוף בציצית יכוון "שצונו הקב"ה להתעטף בציצית לזכור כל מצוותי לעשותם". והיינו שמלבד הכוונה הנצרכת בכל המצוות - ללבוש את הציצית לשם מצווה, יש צורך בכוונה נוספת שהציווי להתעטף בציצית הוא כדי שהעיטוף יביא אותנו לזכירת כל מצוות ה' לעשותם.

רבים מהדרים היום במצוות ציצית שחוט הציצית ובגד הציצית יהיו עם כל ההידורים, וישנם שמהדרים שאפילו הניפוץ יהיה לשמה. אך אין די בכך. צריך לדאוג שהציצית תזכיר לנו את החיוב לעשות את כל מצוות.

הרמזים העולים מהמשמעות ומהגימטריה של 'ציצית'

והנה פעמים שאדם עושה לעצמו סימן כדי לזכור דבר-מה (כגון שהוא משנה ועונד את שעונו על יד ימין במקום על יד שמאל), אך אין שום קשר מוחותי בין הסימן לבין הדבר שאותו בא הסימן להזכיר. לא כך הוא עניינה של הציצית, כי מה שנבחרה הציצית להיות זו שתזכיר את כל מצוות ה', משום שיש בה ובפרטי מצוותה כדי להזכיר את מצוות ה' לעשותם, וכפי שיבואר.

רש"י מבאר שתיבת 'ציצית' בגימטריה שש מאות, ובנוסף יש בכל כנף של הציצית חמישה קשרים ושמונה חוטים – יחד תרי"ג, מה שמזכיר את כל מצוות ה'.

המהר"ל מבאר שהרמז מונח לא רק בגימטריה של המילה 'ציצית' אלא גם בעצם

משמעותה, כי ציצית היא מלשון "ויצץ ציץ" (במדבר יז, כג) דהיינו פריחה ולבלוב, ובא לרמז שקיום המצוות מביא את האדם לפריחה ולבלוב ולהוצאת שלמותו מהכח אל הפועל.

המהר"ל אומר במקום אחר (דרוש על התורה), שגם התואר 'אדם' לא ניתן על שם שהאדם נוצר מהאדמה (שהרי גם שאר בעלי החיים נוצר מן האדמה), אלא מחמת דמיונו לתכונת האדמה, שכשם שהאדמה זקוקה שיחפרו ויזרעו אותה כדי להוציא את הכח המצמיח שבה אל הפועל, שרק אז היא מצמיחה תבואה ואילנות, כך גם האדם צריך לקיים תורה ומצוות בכדי להוציא את שלמותו אל הפועל, ובלעדי זה הוא כשדה בור שאינה מוציאה פירות. ומשום כך, עם הארץ מכונה 'בור', כי בלא תורה הוא כשדה בור שלא הצמיחה פירות.

נמצא שמשמעות המילה 'ציצית' מרמזת, שקיום המצוות מביא את האדם לפריחה ולבלוב, והגימטריה של 'ציצית' בצירוף חמשת הקשרים ושמונת החוטים (תרי"ג) מוסיפה, שהפריחה נהיית על ידי קיום כל התרי"ג מצוות.

ציצית – בגד עבדות

הגמ' במס' שבת (נז:): אומרת שיש חותם שנקרא 'כבלא דעבדא'. ומפרש רש"י שם שהיו עושים חותם בבגדי העבד לסימן והזכחה שהוא עבד.

אומר האור החיים, שציצית הוא בגד של עבדות, וזו כוונת התורה "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'" – שכאשר יביטו בני ישראל בבגד עבדותם, יתנו לב שאינם בני חורין לעשות כחפצם בכל מעשיהם, אלא יהיו כעבדים שאימת רבם עליהם לעשות ככל אשר יצווה אותם.

משום כך מצווים לעשות ציצית דווקא על בגד שיש בו ד' כנפות ולא בבגד שיש בו ג' או ה' כנפות, להורות שהעבדות היא לאדון אשר הוא מלך על ארבע כנפות הארץ.

הצבע של חוטי הציצית: לבן ותכלת. הלבן מורה על מידת הרחמים והטוב, והתכלת מורה על השליטה בשמים, כי התכלת דומה לרקיע. וכן הציצית בצורת רצועה, להזכיר שאם לא יקיים את מצוות ה', יש על כך דין ועונש, וכמו שכתוב בסוף הפרשה: "אני ה' אלוקיכם" - נאמן ליפרע ממי שלא מקיים המצוות. נמצא, שהציצית היא בגד עבדות ומזכירה שאנו עבדי ה', ומהי העבדות שלנו -- תרי"ג המצוות.

עצם זכרון כל מצוות ה' על מנת לעשותן - מקדשת את כל איברי האדם

"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אתם... והייתם קדושים לאלוקיכם". ידוע שתרי"ג המצוות מכוונות כנגד תרי"ג איבריו וגידיו של האדם: רמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח האיברים, ושס"ה מצוות לא תעשה כנגד שס"ה הגידים. והמכוון בהן, שכל מצווה מקדשת את האבר או הגיד שכנגדו היא מכוונת.

אומר האלשיך הקדוש, שהיות שלא לכל אדם יש האפשרות לקיים את כל תרי"ג המצוות ולקדש בהם את כל תרי"ג איבריו, וא"כ נמצאו כמה וכמה מאיבריו וגידיו של אדם זה משוללי קדושה, על כן נתן לנו הקב"ה את מצוות ציצית כדי שבכל יום תמיד תזכיר את כל מצוות ה' ונקבל עלינו לעשותם, ובהיות שידוע כי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, מעלה עלינו כאלו עשינו את כל המצוות יום יום, ועל ידי זה יתקדשו כל איברי האדם.

ולפי"ז מפרש האלשיך: "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אתם - כאשר תביטו בציצית ותקבלו על עצמכם לקיים את כל המצוות, תחשב לכם עצם הקבלה כעשייה בפועל של כל התרי"ג מצוות, ועל כן: "והייתם קדושים לאלוקיכם" - כל תרי"ג אבריים וגידים יהיו קדושים, שלפי שנחשב לכם הקבלה לקיים את המצוות כאילו עשיתם את כל תרי"ג המצוות בפועל, על כן יהיו כל תרי"ג אבריים קדושים.

“ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם” – יסוד הקדושה

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם (טו, לט). התורה מצווה כאן שני דברים: לא ללכת אחרי הלב, ולא ללכת אחרי העיניים. את הציווי שלא ללכת אחרי הלב מבאר החינוך (מצוה שפ”ז), שלא נייחד מחשבותינו לחשוב בדעות שהם היפך הדעת שהתורה בנויה עליו, לפי שאפשר לבוא מתוך כך למינות. ואם עולים במחשבתו אותן דעות הרעות, מייצג החינוך ש”קצור מחשבתו ויפנה לחשוב בדרכי התורה האמתיים והטובים”. ואת הציווי שלא ללכת אחרי מראה העיניים מבאר החינוך, שלא ירדוף האדם אחרי מראה עיניו, ובכלל זה שלא נרדוף אחרי תאוות העולם הזה, כי אחריתם רעה וכדאי בזיון וקצף.

מילוי תאוות גורר תאוות נוספת

ואומר החינוך יסוד גדול: “ידע בני ותהי מרגלא בפומך מה שאמר חז”ל, ‘עבירה גוררת עבירה ומצוה גוררת מצוה’, שאם תשית דעתך למלא תאוותך הרעה פעם אחת, תימשך אחריה כמה פעמים, ואם תזכה להיות גיבור לכבוש יצרך ולעצום עיניך מראות ברע פעם אחת, יקל בעיניך לעשות כן כמה פעמים. כי התאוה תמשוך הבשר, כמשוך היין אל שותיו, כי הסובאים לא תשבע נפשם לעולם ביין, אבל יתאוו אליו תאוה גדולה... כן הדבר הזה, כל איש בהרגילו בתאוות ובהתמידו בהן יחזק עליו יצור הרע יום יום, ובהנמנו מהם ישמח בחלקו תמיד כל היום...”

אדם יכול לחשוב שאם יכנע ליצור פעם אחת, זה ישכך את תאוותו ואחר כך יהיה לו קל יותר להתגבר על היצה”ר. אך החינוך אומר שזו טעות גמורה ואדברבה, אם ימלא תאוותו הרעה פעם אחת, זה יביא אותו להימשך אחריה כמה פעמים, בעוד שאם יזכה להתגבר ולכבוש את יצור, זה יקל עליו להתגבר גם בפעמים הבאות.

יתכן שאפשר להטעים את דברי החינוך על פי מה שכותב הרמח”ל בספר דעת תבונות, שהנשמה נבראה בהארת פנים ואילו הגוף נברא בהסתר פנים. ואומר הרמח”ל שלפיכך אם אדם הולך אחרי הנשמה ושומו עליה, הרי הוא מושך על עצמו וגופו הנהגה של הארת פנים – וכאילו נכנס לחדר שכולו מואר באור יקרות. ואם האדם הולך אחרי תאוות גופו, הרי הוא מושך עליו ועל נשמתו הסתר פנים, וכאילו נכנס לתוך חדר חשוך ואפל.

ולפי”ז, אם מתגבר פעם אחת על יצור, הרי בהתגברות זו הוא הולך אחר נשמתו ועל ידי כך הוא מושך על עצמו הארת פנים, שמסייעת לו להתגבר פעמים נוספות על יצור, בעוד שכשנכנס לתאוותו והולך אחרי גופו, הוא מגביר בכך את ההסתר פנים כלפיו, וזה מכביד עוד יותר על היכולת להתגבר על יצור ותאוותיו..

התנאי ל”הייתם קדושים לאלוקיכם”

החפץ חיים הקשה, שלכאורה יש כפל בפסוקים, שבתחילה כתוב “וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה’ ועשיתם אותם (ולא תתורו...)”, ומיד בפסוק שלאחרי כתוב שוב: “למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלוקיכם”? ותירץ, שבין שני הפסוקים הללו כתוב “ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם”. והיינו, שסדר הדברים הוא שזכירת כל המצוות על ידי לבישת הציצית צריכה להביא אותו לא לתור אחרי הלב והעיניים – כדברי סוף הפסוק הראשון, ואז יוכל להתקיים מה שכתוב בפסוק השני “והייתם קדושים לאלוקיכם”, והיינו שלאחר שישלם מעצמו את המחשבות והתאוות הרעות שהלב והעיניים זונים אחריהם, יוכל לזכות לקדושה.

וכמשל בית שמלוכלך בטיט ורפש, הנה גם אם יכניסו לתוכו כלי כסף וכלי זהב זה לא יועיל ליפות את הבית, ורק לאחר שיוציאו את הטיט החוצה, יתנו הכלים את השפעת יופיים על הבית.

הכתיב של “ועשיתם אתם” חסר ו’, לרמוז שע”י קיום המצוות עושים אתם את עצמכם.

למי התכלת מזכירה את כסא הכבוד – הרב דסלר

הגמ’ במס’ מנחות (מג) אומרת: “תניא היה רבי מאיר אומר, מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד”.

מוסרים ששאלו את הגאון הרב דסלר זצ”ל, מדוע כשאנו רואים תכלת, זה לא מזכיר לנו את כסא הכבוד? השיב הרב דסלר, שהגמ’ במס’ עבודה זרה אומרת, שאסור להסתכל בבגדי צבעונין של אשה אפילו כשהם אינם עליה, שמא יבא להרהר בה. ואומר ר’ פפא שם שהאסור להסתכל בבגדי הצבעונים הוא רק אם מכיר את האשה הלובשת אותם, אבל כשאנו מכירה והיא אינה בתודעתנו, ההסתכלות בבגדיה אינה מביאתו להרהר בה.

כך גם לעניין התכלת שבציצית, כדי שהתכלת יזכיר את כסא הכבוד, צריך שהוא יכיר כביכול את כסא הכבוד... שכסא הכבוד יהיה בתודעה שלו...

חשיבות לימוד וידעת תרי”ג מצוות

“וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה’ ועשיתם אותם”. ה’חפץ חיים’ היה אומר, שאדם צריך להיות בקי בתרי”ג מצוות, שאם לא כן, איך הוא יקיים את האמור במצוות ציצית: “וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה’”, והלא הציצית יכולה להזכיר רק מצוות שיועד אותם...

רבי יצחק מקורביל בעל הסמ”ק כותב (בהקדמה) סיבה נוספת לחשיבות לימוד התרי”ג מצוות, וזה לשונו: יש הרבה מצוות שאין אדם חייב לעשות עד שבאו לידו, וכשהוא קורא ומעלה בלבו לעשותם, מעלה עליו הקדוש ברוך הוא כאילו עשה המצוה... כדאיתא בספרי: “זכרתם ועשיתם את כל מצוותי”, מכאן שהזכירה כמעשה”.

וכתב עוד: “יראתי שלא ידעו רבים היטב ביאור המצוות המוטלות עלינו. וכתבתי אלו המצוות בשבע עמודים, כנגד שבעת ימי השבוע, ובקשתי מכל איש יהודי לקרוא בכל יום עמוד אחד למען ייטב לו, ואם לא ידע הפירוש ישאל למי שגדול ממנו”.

הש”ך בהקדמה לספר פועל צדק על התרי”ג מצוות כתב: “מפני שראיתי בני עמינו אין משימין על לב להיות התרי”ג מצוות שגורים בפייהם, ולדעתי שזה כיוונו חכמינו זכרונם לברכה באמרו: ‘עתידי תורה שתשתכח מישראל’, על כן סידרתי לי ולבני גילי ולדורותי, ואתן אותם רשום בכתב ובקצרה, למען יהיה בניקל כל איש מישראל לקרוא אותם פעם אחת בכל יום, ובה יקיים ‘לא ימוש ספר התורה הזה מפ’ך וגו’, ומי שאי אפשר לו לחזור את כולם בכל יום פעם אחת, יחזור אותם על כל פנים בשבוע אחד...”

החיד”א בספר שם הגדולים (מערכת ספרים אות פ’ סימן ה’) כותב: “פועל צדק” מהש”ך הוא קיצור המצוות לדעת הרמב”ם בלשון הכתוב, מסודר יפה ונחלק לשבעת ימי השבוע, ואשרי אדם יתמיד לקרותו בכל שבוע. וזאת התורה הוא העולה כאלו קיים המצוות שאינו יכול לקיימם במעשה”.

עוד הביא החיד”א בשם הגדולים (חלק ב’ מערכת מ’), שהחתם סופר בצוואתו לבניו הזהיר מאוד ללמוד תמיד מניין המצוות בדרך קצרה, כאשר כתבם הרמב”ם בתחלת ספר המדע.

אחד מחכמי צפת בתקופת הבית יוסף, רבי אליעזר אזכרי, חיבר את ‘ספר חרדים’ ובו הוא מונה את תרי”ג מצוות על פי סדר האברים: מצוות התלויות בפה, בלב וכו’. וחי’י אדם’ אף חיבר ‘קיצור ספר חרדים’.

עיקר ההצלחה תלויה בחברים!

השבוע חל יום היארצייט למרן רח”י רבי מיכל יהודה לפקוביץ צוק”ל. יבלחט”א רבנו מרן המשגיח שליט”א רגיל לצטט בשם מרן רח”י צוק”ל בפני מחנכים הורים בחורים וילדים, שעיקר ההצלחה תלויה בחברים !!!

היה זה כאשר נכדו של המשגיח הגיע לעול מצוות, ונכנס יחד עם אביו אל ר’ מיכל יהודה צוק”ל לקבל את ברכתו, ר’ מיכל יהודה בירכו בלבביות והוסיף: תתחבר רק עם חברים טובים, העיקר תלוי בחברים! כשיש חברים טובים ניתן להצליח, ואם ח”ו החברים לא טובים לא ניתן להצליח! ופנה אל נער בר המצווה בחיבה, אתה שומע, הכל תלוי בחברים!

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה זוז זללה"ה

סיון (1-2) תשע"ז

לקראת יום השנה השישי להסתלקותו של רבינו זללה"ה וי"ע לגבוי מרחמים כ"ו לחודש סיון
(יום ה"א"צ בשנה זו ביום שלישי לפרשת חוקת)

גליון מס' 151

דברי מוסר והתעוררות

חיזוק לתלמידים לאחר הסתלקות רבם

לאחר הסתלקות הגאון רבי אלי' שווי זצ"ל שהובא לקבורה בארה"ק בעש"ק ויקרא תשס"ט, נכנסו קבוצה מתלמידיו תושבי חר"ל במוצש"ק לרבינו וכה היו דבריו:

ר' אלי' זצ"ל היה אדם גדול מאוד והנהיג את ציבור בני התורה בארה"ב, ועכשיו יהדות אמריקה איבדה את המנהיג ואין מי שימלא את החלל, יהדות אמריקה נשארה ללא מנהיג שיביע את דעת התורה וינהיג בעוז את בני התורה. האבידה היא גדולה מאוד. ואמנם נאמר עד שלא שקעה שמשו... זרחה שמשו... אבל לדאבונו אנחנו היום בזמנינו לא רואים את זה, כי כל ההבטחה היא רק כשהולכים באותם דרכים של גדולי הדור הקודם אבל היום בזמנינו רווחת הדעה וההשקפה של טעות בין הציבור, שכביכול נשתנו העיתים ולכן צריך לנהוג בכל מיני שינויים הקשורים לכל עניני קיום התורה, ולהעמידם בצורה אחרת כפי שנראה להם מתאימה לדורינו, וכל זה טעות חמורה שאחריה מי ישורנה, כי אנו אמונים על דברי הרמב"ם שקבע לנו ב"ג עיקרים 'שזאת התורה לא תהא מוחלפת'.

דברים אלו היה הרב'ה הגדול שלכם הראש ישיבה רבי אלי' שווי זצ"ל, מחדיר בכל עת בכל השיחות והדרשות שלו בארה"ב, שהתורה צריכה להמשיך ולהימסר מדור לדור כנתינתה מסיני.

הוא היה כאן בבית כמה פעמים ודבריו היו נסובים על יסוד זה. וכל דבריו היו על חיזוק התורה ועל חיזוק התלמידים, ותלמידים שהיו נוסעים לארצינו הק' היה אומר להם שיכנסו לכאן וישמעו דברים אמיתיים ונכונים.

שאלה: מה צריך לעשות תלמיד שאיבד את רבו שנסתלק לב"ע? תשובת רבינו: צריך לרשום לעצמו את ההנהגות שראה אצל הרב'ה, ולהשתדל לנהוג בל"נ כפי ההנהגות אלו. ובעיקר צריך שבבית ישמעו ממנו תמיד האשה והילדים הבנים והבנות את גדלותו של הרב'ה של האבא, שהוא הרב'ה של כל הבית. וזה יהיה חינוך גדול עבורם וזכות גדולה לרב'ה הגדול שלכם זצ"ל.

אתם רואים [פנה אליהם רבינו והצביע לעבר תמונת רבו הגר"ש היימן זצ"ל התלויה על הקיר], זה תמונתו של הרב'ה, אני מרגיש שכל מה שיש לי, יש לי ממנו, וכל מה שאני מעביר לתלמידים הכל הוא מכוחו עד היום הזה.

[א.ה. וכך רשם רבינו בחודש אב תשס"ז מיום שהתחלתי ללמוד התחלת גמרא, החזקתי עצמי לתלמיד הנכנע לקבל מרבתי,

הדבקות עם הרב גם שנים רבות לאחר הסתלקותו

רבינו זללה"ה למד בצעירותו אצל רבו המובהק מרן רבי שלמה היימן זצ"ל וכל ימיו כינהו "הרב"ה". מעט מתחושותיו ורגשותיו כלפי רבו העלה רבינו על הכתב ברשימה, שככל הנראה ביקש להציבה בראש הספר 'חידושי רבי שלמה', אך לבסוף לא נדפסה, והיא נמצאה בין כתביו:

בשמחה ורעדה והודאה ושבח לבוא עולם על שזכינו לערוך ולסדר את הכתבים שהשאיר לנו רבינו זצ"ל, שבמשך כל השנים מאז שהיינו במחיצתו ולמדנו מפיו דרך החיים בהבנת לימוד התורה ויגיעתה על ידי שיעוריו, היה לנו געגועים גדולים לאותה תקופה מזהירה וכל מחשבותינו היתה איך אפשר להנציח ולקשר את עצמנו לרבינו הגדול ז"ל, שדבריו דברי אלוקים חיים לא ישכח מאתנו. כי מי כמונו יודע איך שכל הגה פיו בדברי תורה היה פותח ומאיר את מוחנו ולבנו, ורק זה היה הנאתו. ורבינו זצ"ל היה ממש המזין ומכלכל את רוחינו בתורתו.

ועכשיו שזכינו ברוב יגיעה להביא לדפוס ולהוציא לאור ספר שלם, הרי ההודאה לבוא עולם הוא ממש באופן של ההלל השלם על רב טובו וחסדו יתברך שמו...

באחד השיעורים שמסר רבינו בערוב ימיו (בשנת תשס"ה), תירץ רבינו קושיא אחת, ותוך כדי כך התברר כי כיון לדברי הרשב"א. התפשטה על פני רבינו נהרה של שמחה, כשהוא מבאר לתלמידיו פשרה של שמחה זו: "הרי הגאון בעל 'שואל ומשיב' אמר, שהמכוין לדברי הרשב"א סימן הוא לשכלו הישר... ואני שמח עכשיו, כי נוכחתי לדעת כי גם בחלוף שבעים שנה עדיין נטוע בי היסוד שייסד בי הרב'ה זכרונו לברכה, איך מבינים מהלך של גמרא בסברא ישרה... אני מרגיש שגם עתה עדיין ממשיך הרב'ה להשפיע עלי מתורתו ודרכי לימודו".

ובסוף ימיו, כאשר הפסיק רבינו למסור את שיעוריו היומיים, ביאר את טעמו ונימוקו: "ברוך השם שזיכה וחנן אותי גם בגילי המופלג בצלילות הדעת. אמנם, כל זמן שהייתי מסוגל לומר את השיעורים בדיוק כמו שהרב'ה אמר - ותוך כדי כך הצביע בידו על תמונת הרב'ה התלויה על הקיר - "המשכתי למסור את השיעורים, אך מאחר ונחלשו כוחותי הגופניים, ושוב אינני יכול למסור את השיעורים באותה הצורה שהרב'ה היה מוסר, חדלתי מלאומרם...". [וראה בהספדו של הגרש"י בורנשטיין על רבינו].

ואותה הצלחה המעוטה שכן זכיתי, היתה מסגולת המעלה הנ"ל].

לא היו לרב'ה ילדים והיה אדם חולה, אולם היה לו ראש גאון גדול, מרן הגר"ע זצ"ל היה משתעשע אתו בדברי תורה, ופעמים היה מפסיק באמצע אסיפות שהיו אצלו וניגש לדבר אתו בדברי תורה.

כשהרב'ה נסע מוילנא לאמריקא לישבת תורה ודעת, אני נסעתי באותם חדשים עם אמי ע"ה לא"י, והרב'ה אמר לי: וודאי ברור שהיית לתועלת אם היית בא עמי לארה"ב, אבל א"י יש לה דין קדימה ולכן סע לא"י, תלמד בישיבת חברון אבל תלך לדבר בלימוד בשביל להתלמד איך ללמוד עם הרב'ה הגרא"ז זצ"ל, וקיימתי דבריו. ומאוד קרבני האבן האזל, וזכיתי שהיה לי לרב'ה. והרבנית ע"ה שהיתה ידענית גדולה והיתה כותבת לו את החידו"ת ומעירה לו לפעמים שצריך לתקן הנוסח שיהיה יותר ברור, גם היא קרבה אותי מאוד, בכל פעם שהייתי מגיע לרב'ה רבי איסר זלמן היתה מיד מכניסה אותי במאור פנים.

[אחד המשתתפים סיפר לרבינו: אני התלויתי לר' אלי' זצ"ל כשהגיע לבית כאן לבקר את רה"י, ובאותה עת הייתי בחור מבוגר ור' אלי' ביקש עבורי ברכה מהר"י, ורה"י בירך אותי ברכה מעומק הלב, ומיד אח"כ נהייתי חתן וב"ה יש לי כבר כמה ילדים, ור' אלי' תלה את אירוסי בברכת הראש ישיבה שהועילה לי. רבינו הגיב: ר' אלי' היה מסור לתלמידים בכל לבו, ורק חשב אודות טובת התלמידים].

שאלה: האם הראש ישיבה היה לו קשר עם ר' אלי' בכתבי רבם רבי שלמה היימן?

תשובת רבינו: הוא הביא לי מחברת שכתב שיעורים על יבמות, ואמר לי שכיון שהיה בחור צעיר איננו יודע אם כתב טוב, ומכיון שראיתי שכתב בקיצור, העתקתי את דבריו וערכתי אותם באריכות יותר שיהיו הדברים מובנים ומוסברים והדפסתי בספר חידושי רבי שלמה.

שאלה: מה אנחנו התלמידים צריכים לעשות, לקבל איזה דבר חיזוק לאחר הסתלקות הרב'ה.

תשובת רבינו: לקבל בלי נדר, לימוד ששה סדרי משנה בבהירות ובהבנה. או לימוד חמשה חומשי תורה עם פירש"י ובה מקבלים ידיעה בכל חלקי התורה.

ורבינו פונה אליהם כמתנצל, אני גם הייתי רוצה ללמוד כסדר הזה מכמה טעמים, אבל אני תפוס עם השיעורים והתלמידים. אני אומר שיעור לפני הצהרים בישיבה, לבנות את התלמידים לעשות מהם 'לומדים'. ויש לי גם תלמידים בערב יהודים מבוגרים ת"ח, ואני משועבד לאחרים, וממילא כל דבר טוב שאני יכול לעשות אין לי אפשרות להתמיד בזה בקביעות. ואני סובר שלימוד לתלמידים הוא חשוב יותר, כי צריך לקיים את 'הללמוד'. וזה אנחנו מבקשים בתפילה שנזכה ללמוד וללמד. מצות תלמוד תורה בשלימות צריך לקיים את שני החלקים של ללמוד וללמד.

מצינו אצל אחד האמוראים שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, והדברים צריכים ביאור היתכן שלא אמר איזה דבר תורה שנחדש לו, וכמדומני ששמעתי בשם רבי חיים סטוצינ'ר -

שמואלביץ זצ"ל, שכל מה שאמר חישב בדעתו האם הרבי שהיה שומע ממנו דבר זה, האם היה מסכים לאמיתת הדברים, וזה נקרא שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו.

אחד המשתתפים: רבי אלי' תמיד עורר אותנו ללימוד המוסר. רבינו: בלי מוסר אי אפשר להיות 'אדם', לא רק להיות צדיק אי אפשר בלא לימוד מוסר, אלא גם להיות אדם אי אפשר ללא מוסר. [נרשם מתוך הקלטה].

לתועלת הדור הצעיר שילמדו ממעשיו הקדושים

לאחר הסתלקותו של מרן בעל האבן האזל זצ"ל נתבקש רבינו לכתוב מאמר הערכה על רבו, ועל רקע זה כתב רבינו את מכתבו דלהלן:

ב"ה יום ג' יתרו ט"ו שבט

כב' ידידי עוז הרב ר' יצחק אפשטיין שליט"א

אחדשכת"ר הרמה

באתי להמליץ על הדבר שבקשוני מאמר הערכה על גאון עוזינו מרן הגאון הצדיק יס"ע הגרא"ז זצוק"ל, והנני מוצא אני שאין אני מוכשר לאותו דבר מפני הרבה טעמים וסיבות, והעיקר אולי לא אמלא את חובתי מפני שלא יצקתי בשנים האחרונות ולא שימשתי את הגאון זצ"ל, ואני חושב שכבוד ידידי שהיה מהתלמידים המובהקים של רבינו זצ"ל, לו ראוי לעבודה קדושה כזו לתת הערכה ולהשמיע ולהודיע לרבים לתועלת הדור הצעיר שילמדו ממעשיו הקדושים של חביבות התורה ואהבתו לבן תורה ומדותיו בענוה וספנ"י, והנני חושב זה לתועלת גדול, ובטח שכבודו ימלא רצון רבים, בזה הנני ידידי הדוש"ת

מיכל יהודה ליפקוביץ

זלזול בכבוד תלמידי חכמים הוא חורבן העולם

ומדי דברי בזה רצוני לומר דברים אשר ראוי להזכיר, כי הנה בזמן האחרון ירוד מאוד ענין כבוד התורה, והסיבות לזה רבות. אך צריך לדעת דכמו שמפחד כל אחד לפסוק הלכה בהלכות תערובות, כך צריך שיהיה הזהירות כשמדברים על תלמידי חכמים. והדבר נורא, איך עומדים בוודאות ומדברים ועושים מעשים אשר בא על ידי זה זלזול ופגיעה בכבוד ת"ח. הלא כל מי שלא הגיע להוראה בזה צריך לפחוד מההלכה המבוארת בסוגיא בסנהדרין וברמב"ם וברבינו יונה [ש"ג, קמח] שענין זלזול ת"ח הוא חורבן העולם. בזמן האחרון שחורבן התורה גדול ויחידי הדור מועטים ה' יאריך ימיהם, צריכים כולנו לחזק עצמינו יחד לידע שענין כבוד ת"ח חמור הוא וכל שיש ספק ספיקא בזלזול ת"ח צריך לנצור לשונו מרע, שנהי' גדורים מכל ביטוי קל שיכול להתפרש כזלזול בכבוד ת"ח.

ותחילת החיזוק הוא ביחס של אחד לחבירו, כי מאי זהירות יכול להכשל בדברים רבים. ה' צריך להיות ניכר בישיבות קירבת הלב אחד לחבירו, לקרב אחד לשני, לעודדו במילה טובה, ולדאבוניו יחידי יחידיים שלמים בענין זה. הבה נתחזק כולנו בזה.

[מתוך דברי רבינו במשא הספד שנשא על מרנ"מ פיינשטיין

והגר"י קמינצקי זצוק"ל, בהיכל כולל חזון איש]

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

דברים אלו ליקטנו מתוך מכתבים שקיבלנו מקוראי הגליון. השארנו את המכתבים ככתבם וכלשונם מלבד הסתרת זיהוי הכותב ופרטים נוספים שהיה מן הראוי להשמיט כאשר מתפרסמים ברבים.

דמות דיוקנו של רבינו עומדת לתלמידיו כל הימים

לכבוד... שלום וברכה

זכיתי ללמוד בישיבת פוניבז' לצעירים בשנים תשמ"ה - תשמ"ז (מלבד שאבי שליט"א זכה ללמוד אצל ראש הישיבה זצ"ל בישיבת תפארת ציון בשנת תשט"ו ובמחזור הראשון בישיבת פוניבז' לצעירים בשנים תשט"ז - י"ז, ורבות חונכנו לאורו של ראש הישיבה זצ"ל), ועדיין דמות דיוקנו נראית לי, בפרט בתפקידי כיום בישיבה לצעירים, ואכתוב בס"ד ממה שנשאר בזכרוני.

אם באנו לתאר לבנינו ולתלמידנו את המושג "יראת הרוממות", להבדיל מיראת העונש, הרי שזה היחס שהרגשנו כלפי רה"י זצ"ל. ההכרח לחזור על השיעור של אתמול לקראת השיעור של היום, וק"ו להקשיב לכל מלה או הארה או תוספת ביאור בזמן השיעור, לא היה מפחד של עונש או אפילו של הערה למי שאינו יודע, אלא שהיה ברור לנו שלא יתכן מצב כזה שהרב ישאל ולא נדע. עד היום אני זוכר בדיוק היכן שאל ולא ידעתי, והתחכמתי ובמקום לענות שאלתי שאלה, וכדרכו חזר וביאר את שאלתי וענה עליה, ושוב חזר ושאל 'ועכשיו תגיד לנו מה שאמרנו מוקדם' (אלא שבנתיים דאגתי לברר מה נאמר). כנ"ל לענין המבחנים החודשיים שהיה בוחן את שאר השיעורים, והיו אומרים בבדיחותא שכדאי ללמוד כל השנה אצל רה"י, כדי להיות פטור מהמבחן החדשי אצלו.

אך כל זה היה במצב של אהבה גלויה, ודאגה אמיתית להצלחתו של כל אחד, וכשהיה בחור מתרשל ולא יודע, יש והיה פותח בדברי מוסר, כמו 'צריך להיות שקוע בלימוד, צריך להתייגע בלימוד'. היה מקפיד לקרוא לכל בחור בשמו (הראשון) הפרטי כי 'הרי זה השם הקדוש'.

פשיטא ואין צריך לומר, שאף בחור לא הרשה לעצמו שרה"י ימצא אותו משתובב וכדומה, ולא מפני יראת הגערה והעונש אלא הבושה ויראת הרוממות. וכשהיו פועלי הנקיון שאינם מבני ברית, חפצים שהבחורים יכנסו לביהמ"ד ולא יפריעו בעבודתם, היו מתריעים "סבא בא".

בתחילת כל שיעור היה עובר במבטו על כל התלמידים, ואח"כ בוחר - ללא כל תור או סדר - 'מי יגיד את השיעור היום', דהיינו לחזור על השיעור של אתמול וללמוד את הגפ"ת של היום. והיה מבאר כל הטעון ביאור, ולומד עיקרי דברי הראשונים והאחרונים, וכך למדנו שני דפים לשבוע, ובאלול וחורף מפרק השולח עד סוף גיטין (כשישים דף!) ובקיץ פ"ג ופ"ד דקידושין (כעשרים וחמשה דף!) ומעיד אני על עצמי שהפרקים שלמדנו באותם שנים זכורים וברורים יותר מכל לימוד אחר.

היו כשבועיים שהמשגיח לא היה בישיבה, ורה"י היה בסדר א' בביהמ"ד, וכשהיה רואה בחור ניגש לארון הספרים, אם היה ניגש לעיין בגמרא אשרי לו, כי היה מעורר הרבה שכשהתווס' מביאים גמרא חובה לפתוח ולראות בפנים, ואם ניגש לעיין בספרי אחרונים, היה שואל 'דברו מזה בשיעור?'.

זכורני בעש"ק אחד (כידוע היו בישיבה שיעורים בשבעת ימי השבוע, בש"ק היה לומד בדרך כלל מדברי האחרונים, קצוה"ח, או הגרעק"א או מדברי 'הרב' הגר"ש היימן), כשעבר במבטו על פני התלמידים כנ"ל, שאל את אחד 'האם התפללת היום בציבור?' ועמדו כולם נדהמים, ואמר לא 'נביא אני ולא בן נביא', רואים על הפנים! והמשיך בדברים על החובה להיות ירא שמים כדי להצליח בתורה.

היה מדבר על מעלת מי ששקוע בלימוד, וסיפר על תלמיד אחד שהיה חולה והוזה מתוך החום, ואמר בעל פה את הסוגיא דחדל בפרק לא יחפור, והיו אומרים שהיה זה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. ומעשה שכובד הגר"ח בסנדקאות אצל אחד מתלמידי רה"י, וכשראה שם את רה"י נרתע איך יתכבד בפני רבו, והבחין בכך רה"י וניגש ואמר לו שהוא כבר היה סנדק בבית זה.

כשהיינו בסוף שיעור ב' ארע מקרה שבחור אחד עשה בסתר מעשה של פגיעה בכבודו של אחד מרבני הישיבה, ורה"י הקפיד מאוד ואמר ששיעור א' מסתבר שאינם מעיזים, ושיעור ג' הרי כבר עם רגל בחוץ, ולכן ברור שהדבר נעשה ע"י בחור משיעור ב', ולכן כל מחזור שיעור ב' (שני השיעורים) יוצאים לחופשה עד שיתברר מי עשה את המעשה, כמובן שאוי לחופשה זו, ויש לציין שכל הבחורים באו לישיבה ולמדו אלא שלא היו שיעורים. כששאלו אותו למה נענשים כולם על מעשה של יחיד, ענה שהיחיד הגיע למה שהגיע בגלל אורת הזלזול של כולם. בחורים הטילו גורל הגר"א כדי לברר מי העושה, ויצא הפסוק (יחזקאל לג ו') 'הצופה כי יראה את החרב באה ולא תקע בשופר והעם לא נזהר ותבוא חרב ותקח מהם נפש, הוא בעונו נלקח ודמו מיד הצופה אדרוש' ממש כדברי רה"י.

לאחר כמה ימים התברר מי עשה את המעשה, ודיבר רבינו בפני כל הישיבה באוירה של פיוס, ואמר שב"ה זכינו שהשי"ת רוצה בלימוד התורה שלנו ולכן בס"ד נתברר הדבר. ואמר שהבחור אינו רע אלא שנגרר אחרי אחרים. ומיד סדרו עבורי ישיבה לזמן הבא, וגדל בס"ד לת"ח חשוב.

לפני שהיו עולים לישיבה גדולה היה מוסר שיחה מיוחדת, והדגיש שני ענינים, האחד ללמוד היטב את הפשט בכל סוגיא כמו שלמדנו בישיבה קטנה, ואמר 'בישיבה גדולה רצים בעיקר ללמוד את ה"רייד", למשל בתחילת יבמות ילמדו את 'קושיית הגרעק"א ואת הרשב"א בדף מ"א'. והשני להתנהג כראוי עם הבחורים מיישיבות אחרות. כמובן שכל בחור נוכח מיד כשהגיע לישיבה גדולה בחשיבות הדברים.

אשרי מי שראה תפילתו שהיתה כמונה מעות ממש, כשהיה מגיע ש"ץ לישתבח היה מסובב לכיוון מזרח עד אחרי קדיש וברכו, בקריאת שמע היה מנשק את הציצית רק ב'אמת' ומניחה, היה עומד בקדושת דסדרא בפסוקים קדוש וברוך כמנהג רבו החזו"א, היה עובר לפני התיבה בנעימות ובמתינות ביא"צ של הוריו ושל רבותיו הגר"ש היימן והגר"א ז"ל מלצר.

שמעתי מאבי שליט"א, בזמן שכבר היה בישיבה גדולה בא אליו רה"י לישיבה ואמר לו, שמעתי שבן דודך שלמד אצלנו לפני כמה שנים רוצה ללכת לצבא, בוא אתי לבית הוריו וננסה לשכנע אותו לחזור בו. ונסע אתו באוטובוס לשם ודיבר אך ללא הועיל. אכן לאחר כמה שנים היה אותו תלמיד בא מדי פעם להתיעץ עם רה"י בענינים שונים. והיו התלמידים תמהים מי זה עם הכיפה הסרוגה שרה"י מפנה לו מזמנו בחביבות, והועיל לו בכמה ענינים, ואף זכה לחתן ת"ח.

יה"ר שנזכה להיות ראויים להחשב לתלמידיו, ללמוד וללמד כשדמותו מאירה את דרכינו, ולהרבות כבוד שמים ולימוד התורה כפי שראינו אצל רבינו הגדול זללה"ה.

ש.ב. מודיעין עילית

האחרון שנשא את הישיבות על לוח לבו

...שוב מחזקנא טיבותא למר על גלינוי 'דובב שפתיים', הדברים מעוררים אותי מאוד, ואישר חיליה שעל ידו הננו זוכים לשמוע שוב את קולו הקדוש הטהור והחביב של רבינו זצ"ל.

כמה חסר לנו בימים קשים אלו דמותו של רבינו הגדול, יתכן מאוד שהיינו נראים אחרת. אבל הנני חייב להזכיר בזה משפט ששמעתי לא מזמן מאדם גדול מאוד [לא מפורסם] שתופס ישיבה חשובה באר"י, הוא סיפר לי על כך שרואה את החולשה של אחד הסדרים בישיבה, ולכן החליט לעשות איזה שינוי בסדרים שאולי ישנה את המצב. אמרתי לו בבדיחותא וחצי ברצינות כי יכולים לצאת כנגדו על זה שהוא משנה מן המקובל בישיבות. הוא ביאר לי כי כבר היה לעולמים והיו ישיבות שתמיד נהגו כך, ואח"כ אמר לי בכאב: אבל תדע לך שבכל אופן אין לי לדאוג שמישהו ייצא כנגדי, כי האחרון שהיה איכפת לו מישיבות כבר איננו, ועכשיו איש הישר בעיניו יעשה! וכשביררתי אצלו למי כוונתו, אמר לי שכוונתו לרבינו זצ"ל שהוא היה האחרון שנשא את הישיבות על לוח לבו הטהור, עודד, טיפח, גידל, שמר ודאג על הישיבות ואת הישיבות. אוי! מי יתן לנו תמורתו!.

בכבוד רב וידידות

ש. י. פעה"ק ירושלם תו"ב

הוראות והדרכות

בשנת תשס"ח הביאו לפני רבינו ענין של אחד המוסדות החשובים באר"ב בבקשה שיפנה לאחד מגדולי ראשי הישיבות שם, שהוציא פסק בלי לשמוע ב' הצדדים. רבינו כפי שכותב לא רצה להזדקק לזה כיון שהינו בריחוק מקום, אולם מאחר שראה דברים של גדולי ראשי ישיבות משם, נעתר לבוא בנוסח מיוחד זה.

בס"ד, ב' אלול תשס"ח

כב' ראש הישיבה הגאון הגדול רבי... שליט"א

אחד"ש מעבגת"ר וכל הנלוים אליו בברכה

הנה באו לפני בדבר המחלוקת שפרצה ב... וראיתי את הפס"ד שנכתב בתאריך... בדבר החלוקה בין... שנכתב ע"י גדולי ראשי הישיבות שליט"א בדברים ברורים לגבי כ"א מהצדדים, גם ראיתי את החסם שנעשה בין הצדדים.

והנה בעת לאחרונה כאשר נכתב הוראה לאי מן הצדדים להתפטר מתפקידו נתחדשה המחלוקת שוב, כאשר צד זה מענתו בפיו דמלכד שהבי"ד בטל כיון שאין את הג' דינים, הרי גם לא שמעו את דבריו כלל, וגם הלכו למען ללא ידיעתו בניגוד למה שהוסכם ביניהם בסעיף ט', ובוודאי שמצב זה לא יביא לקיום ולהצלחת... אלא נפיק מיניה חורבא רח"ל, ותגדל אש המחלוקת בין כל הציבור.

ומאחר שהנני בריחוק מקום לא רציתי להכניס עצמי כלל לענין, ובאמת לא באתי לצדד בזה לשום צד שהוא, אולם כדי להועיל למען השלום וכדי להציל קיום מקום קדוש זה, וגם אחר שראיתי את דברי הגאון רבי ישראל בעלסקי שליט"א שמעיד נאמנה כי אמת הם דוברים ולא נשמעה מענתם כלל והעובדות הם שונות מהנמען כנגדם, לכן באתי בדברי אלו וסמכתי דברי על דברי הגאון רבי שמואל קמינצקי שליט"א להצטרף ולחזק דעתו בדבר הצורך בקיום בי"ד, שכזה יש לקוות שיוסר אש המחלוקת, ע"י שכל צד יוכל לפרוש מענתיו ויקויים שמוע בין אחיכם שהיא הדרך היחידה להביא האמת וגם השלום.

והנני בבקשה מעבגת"ר שליט"א, להצטרף ולפעול בדרך זו שובחרו בהקדם בי"ד המקובל ומוסכם על ב' הצדדים, ושיוכלו שניהם להתדיין בפניו, באופן שלא יוכל להיות שום מענות ותרעומת שנפסקה הלכה ללא שמיעת הצדדים כפי שכתבו גדולי התורה הנ"ל ומכתבי העיקול של בתי הדינים.

ובוודאי מעבגת"ר שליט"א שחפץ בתועלת של... יראה לנכון להעמיד הדבר על תלו לתועלתם של ב' הצדדים ותועלת המוסד הקדוש שימשיכו את מסורת הכלל ישראל לדורות הבאים. ובזה נזכה למנוע את המחלוקת ותולדותיה אשר מי ישורנה רח"ל. ונזכה לכלי מחזיק ברכה שהיא השלוי שיושפע עלינו בפרט בימים קדושים אלו של ימי הרחמים.

המצפה לשמוע שהביא מע"כ לריצוי בין הצדדים

בברכת כתיבה וחתימה טובה למעבגת"ר ולכל הנלוים אליו. בברכה ידידו מיכל יהודה ליפקוביץ

בשמירת השבת אנו נושאים את נס התפארת של בריאת העולם ובחירתנו לעם הנבחר

למעלת כבוד ראש עיריית נתניה

אחר מבוא השלוי בברכה

הנה שמעתי על התכנית החדשה לפתוח בית מרכז ספורט ונופש שיהיה פתוח ביום השבת ברשיון והיתר וגיבוי מראש העירייה.

כבר כתבתי לפני ארבע שנים במכתבי, כי וודאי תכניות אלו הם מתוך לחץ וגם חוסר ידיעה על חומרת הדבר, ולכן באתי בדברי אלו שוב להסביר בדברים קצרים בכדי שתביני לעמוד בתקיפות כנגד הפרצות בחומת קדושת השבת, כפי החינוך השרשי של עמנו עם ישראל הנצחי, שזכית לקבל מחינוך זה.

יום השבת היא מתנה מיוחדת שקיבלנו מאת הקב"ה והיא אות וברית עולם בינו ובין בני ישראל, המורה על בריאת העולם ועל הקשר המיוחד בין עם ישראל לאבינו שבשמים. ובשמירת השבת אנו נושאים על עצמינו את נס התפארת הזה של בריאת העולם ובחירתנו לעם הנבחר.

והסבא קדישא "החפץ חיים" זכותו יגן עלינו, המשיל את שמירת השבת לשלם שתלוי על בית מסחר, שכל זמן שהשלם קיים יודעים אנו שהעסק קיים אפילו אם בעליה נסע לתקופה קצרה מכאן, מ"מ עדיין לא עזבו לגמרי והוא עוד ישוב, ולא נאבדה התקופה על חזרתו. אבל כשהוסר השלם הרי ברור שבית מסחר זה כבר נסגר או עקר למקום אחר, ולא יחזור כבר לכאן.

כן הדבר לענין השבת "שבת היא השלם של היהודי" כל זמן שנוהר בשמירתה ולפחות אינו מחללה בפהרסיה, אפילו אם עובר על עבירות אחרות, הרי הוא מראה שהוא שומר על השלם של היהדות שדבוק אתו. אבל כשח"ו מחלל הוא את השבת בפהרסיה, בזה מסלק מעל עצמו את השלם של היהדות.

השבת היא מקור הברכות שעל ידה מתברכים מן השמים כשמכבדים אותה כראוי, אבל ח"ו גם השבת תובעת את שלה כאשר מחללים אותה, וכמפורש בתורתנו הקדושה.

אנחנו עם ישראל - קומץ קטן המוקף באויבים ושונאים הרוצים להכחידינו בכל דור, כל הקיום שלנו הוא רק ע"י שמירת השבת וקיום מצוות התורה אשר נשמרו במסירות נפש בכל הדורות.

בתקופה שדברים אלו שהם יסוד קיומינו, ישפיעו על ליבכם לכבד את השבת ולזכות על ידה להתברך בכל הברכות.

מחובת כל אחד ואחד להיות אחראי ולעורר לבני ביתו על חובת הזהירות בצניעות

בס"ד, שבט תשס"ז

למע"כ ידידי הגאון רבי שלמה זלמן פרלשטיין שליט"א

מרא דאתרא רמת בית שמש.

כאשר נמנע ממני למלאות בקשתכם להשתתף בכינוס החשוב אשר מתקיים היום בבית מדרשכם, אמרתי לבוא בדברי אלה ולהצטרף בזה עם כל רבני הקהילות בעירכם ועם כל הקהל הקדוש שנתאספו להתעורר לחזק ולהתחזק בחובת הצניעות אשר באמת זהו יסוד קיום כלל ישראל להיות עם קודש, להתנהג בצניעות וקדושה בכל הליכות החיים. ומצינו בחז"ל בב"ר שאמרו עה"פ ויבן את הצלע, התבונן מהיכן לבראותה לא ברא אותה מן הראש שלא תהא קלת ראש ולא מן העין שלא תהא סקרנית וכו' אלא ממקום צנוע וכו' ועל כל אבר ואבר שהוא בורא היה אומר לה אשה צנועה. הרי דמתחילת היצירה התבונן כביכול ית"ש, לכוון בריאתה של האשה שתהא צנועה, ושלא יהיה בה איזה פגם וחסרון בצניעות הן בדבריה והן בהנהגתה בין אנשים, זהו תכלית בריאתה, ורק בהנהגה של צניעות יכולה האשה לקיים תפקידה בעולם הזה.

מאידך מצינו שהפליגו חכמינו ז"ל בשכרה של האשה המתנהגת בצניעות, אשר היא מקור ברכה לכל ביתה כמשאחז"ל בזמן שהיא צנועה בתוך הבית כשם שהמזבח מכפר כך היא מכפרת על ביתה. ואמרו עוד אימתי כגפן פוריה בזמן שהיא בירכתי ביתך ואם עשתה כן בניך כשתילי זיתים סביב לשולחניך.

וכאשר לצערינו היצה"ר מצליח במלאכתו להחדיר למחנינו מרוח הרחוב, ורבים מאד אף מתוך קהל לומדי תורה ושומרי מצוותיה נכשלים אחריו הן בשוגג והן במזיד, ונשי ישראל רבות הולכות בלבושים שאינם צנועים רח"ל, חלקם מתוך שגרת הנהגה אחר החמון ללא מחשבה והתבוננות, וחלקם בתירוצים והצמדקויות של הכל שכבר התירוהו רבים וכדמי וכו' וכו'. לזאת צריכים לעוק ולחתרוע על גודל עוונם החמור, שכל פירצה אפילו קלה בזה מביאה עוון וגורמת שתסתלק השכינה מישראל רח"ל.

ודבר זה מחובת כל אחד ואחד להיות אחראי ולעורר לבני ביתו על חובת הזהירות בצניעות, הן הצניעות במלבושים ובכיסוי הראש והן הצניעות בכל ההנהגה להתרחק מאד מכל רוח הרחוב, שכאשר ישים כל אחד לבו על כך באמת וברצון לגדור גדר הקדושה בביתו, בודאי יהיו דבריו נשמעים ודעתו מתקבלת שזהו מטבע שהמביע הבו"ת באשה לשמוע אליו בכל אשר תעשה ולעשות חפצו [כמ"ש הרמב"ן בראשית פ"ג בשם האבן עזרא].

ובזכות החיזוק בזה נזכה לישועת השי"ת לעמו שלא ישמע עוד ושכר בכתנו ויזכה כל אחד לראות נחת בהמשך דורות גדולים של תורה ויראה לתפארת כלל ישראל.

נאום המברך כל הנאספים בכמ"ס

מיכל יהודה ליפקוביץ

"אגרא דהספדא דלויי"

הספדו של הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל על רבינו במלאת ימי השבעה בבית הכנסת 'אוהל תמר' - בני ברק.
(ההספד נכתב ברובו)

כתוב בפסוק 'הודו לד' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו', ידוע מה שפירשו בזה, בעמים - באומות העולם כדי להודיע על גדולתו וגבורתו של הקב"ה יש צורך לספר עלילותיו ומפעליו, אבל בישראל - הודו לד' קראו בשמו, אין צורך אלא רק לקרוא בשמו ית' שזה כולל הכל. גדולים הקרי לב השתמשו במילה הזו בשעת הספד. אף אנו נאמר שאנחנו עומדים בהספד על רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זכר צדיק וקדוש לברכה אין צורך לספר על עלילות וגבורות, די לומר: 'אנחנו עומדים כבר שבעה ימים לאחר הסתלקותו של רבי מיכל יהודה', השם שהילך מסוף העולם ועד סופו, השם הזה לבד מבטא את גודל ועומק האבידה. הודו לד' קראו בשמו!.

כתוב בשו"ע, מצוה גדולה גדולה להספיד על המת כראוי ומצותו שירים קולו לומר עליו דברים המשברים את הלב, כדי להרבות בכיה ולהזכיר שבח. ישנם שתי תכליות של הספד, תכלית אחת להרבות בכיה היא תכלית בפני עצמה. יש בכיה שבאה מיד עם ההסתלקות בלא התבוננות כי עצם ההעדר והחלל מעורר לבכיה כפי הסדר של ג' לבכי וז' להספד. ויש בכיה שבאה על ידי ההתעוררות של ההספד, ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבנותה, אחרי ההתבוננות בגודל האבידה, בגודל ההעדר, היא הבכיה שבאה אחרי ההספד. בעצם הבכיה יש זכות גדולה כדי להמשיך את ההשפעה הגדולה והעצומה.

כתוב בסוף התורה ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלושים יום ויתמו ימי אבל בכי משה. ואח"כ כתוב ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני"י ויעשו כאשר ציוה ד' את משה. ואח"כ ממשיכה ג' הפסוקים של התורה מענינו של משה.

ונשאלת השאלה מדוע התורה מפסיקה באמצע ענינו של משה בענינו של יהושע, היה מן הראוי שהדבר הזה יהיה בסוף, ועומד בזה בעל הדורש לציון הנוב"י, וכן הביאו משמו של החתם סופר, התורה אומרת מדוע זכו כלל ישראל שהשפעה של משה רבינו תמשיך הלאה בידי יהושע, כמו שאומר רש"י שכל זמן שיהושע חי נראה למשה כאילו הוא חי, שהתלמיד הוא כפי הרב ממש וכל החיות וכל ההשפעה של רבו נמשכת אצלו, לזה זכו כלל ישראל משום ויבכו בני"י את משה בערבות מואב שלושים יום. על ידי הצער, על ידי הבכיה האמיתית, שמרגישים את גודל החסרון, את גודל האבידה, אפשר להמשיך את ההשפעה של הרב גם אחרי כן.

הבכיה הראשונה שמתעוררת היא דברי הגמרא בברכות דף ה', ר"א חלש על לגביה ר' יוחנן, חזי דהוי קא גני ר"א בבית אפל, ר"י גילה את זרועו ונפיק נהורא, מהזויי שהבזיק מרבי יוחנן, חזיה ר"י דהוה קא בכי ר"א, א"ל אמאי קא בכית... א"ל ר"א לר"י אני בוכה עליך, על האי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא. א"ל על דא ודאי קא בכית ובכו תרוויחו. תמה המהרש"א אמנם יפיו של ר"י היה באופן מופלא עד מאוד, אבל האם בשל כך ראוי לבכות?!. אומר המהרש"א, ר"י אמר אנא אישתארנא מהני שפירי דירושלים, אצל רבי יוחנן השתייר היופי של ירושלים, ונצמערנו על חורבן ירושלים. נמצא כשימות בלה האי שופרא מכל בני ירושלים בעפרא.

עצם ההסתלקות של רבינו זקן ויושב בישיבה שנשתייר מהני שפירי דירושלים, מתלמידי רבותינו הגדולים של הדור הקודם, של הדור שלפני פנינו, אנא אישתארנא משפירי דירושלים, בו בדמותו בקעה ובלט היופי של הדורות הקודמים, הדביקות הנוראה בתורה, בעבודה, ביראת ד', ובאהבת ד', ובאהבת הבריות, בפרט אהבת ת"ח ובני תורה, זהו העדר של דור, של דורות, וזו להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא.

הבכיה השנייה, היא ההעדר של המתני הגדול. הגמרא בכתובות: מאן דתני בשישים ריבוא, נטילתה כנתינתה, מה נתינתה בס' ריבוא אף נטילתה בס' ריבוא, והני מילי למאן דקרי ותני, אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא. שמעתי פעם מהגאון בעל האגרות משה זללה"ה שאמר בשעת הספד שפירוש הדברים, מה דמתני לית ליה שיעורא משום שכל אחד מישראל מחויב בכבודו, לכן אין לדבר גבול ושיעור.

אפשר לבאר, כל מאן דקרי ותני הרי ההסתלקות שלו היא נטילה של תורה מכלליות כלל ישראל, ולפיכך החיוב הוא שישים ריבוא, שתורה של כל ת"ח היא תורה של כלל ישראל. כתוב במדרש פ' במדבר שאמר ההוא גברא לר' ינאי שהירושא שלי נמצאת אצלך שהתורה היא מורשה קהילת יעקב, לפיכך כבודו בס' ריבוא שהוא המספר הכללי של כלל ישראל. (כמבואר בערכין). אבל מאן דמתני לית ליה שיעורא כי זה נטילת תורה מכל יחיד ויחיד מהכלל ישראל באופן נפרד. משום שהמציאות של מתני, של רבן של ישראל, זהו מקור הניקה וההשפעה של תורה לכל יחיד ויחיד מישראל בכל הדור. כמו שכותב הר"ן בדרוש הח' שבאמצעות החכמים שבכל דור יושפע השפע על המוכנים לכל בני דורם לכך, גם אם לא ישתתפו עמהם, אבל מצד המצאם בדורם. וכ"ש לאלו שמתקרבים ומשתתפים עמהם הרי באמצעותם יושפע עליהם השפעה של חכמה. וזהו הבחינה שגדול הדור נקרא רבו כלפי ההלכה של מורה הלכה בפני רבו.

להתבונן בבחינת המתני של רבינו רה"י זצ"ל, כתוב בפסוק 'צדיק כתרמו יפרא כארו בלבנון ישגא' תמר הוא עץ נמוך והכל נהנים מפירותיו המתוקים. הארו כגובה הארוזים גבהו אבל אינו נותן פירות. הוא היה בבחינת של תמר שהוריד את גדולתו העצומה, האדם הגדול בענקים, להשפיע על צעירי הצאן לפי דרגתם, מן ההתחלה לחנך בלימוד של הגפ"ת, לחנך בדברי מוסר ויר"ש, דברי אהבת ד', הכל בשפה ברורה ונעימה. וגם להרביץ תורה לאנשים מעולם המעשה, לפי דרגתם, כולם נהנו מפירותיו המתוקים וצילו הנאה, יחד עם זה גדל וגבה כגובה הארוזים גבהו, כארו בלבנון ישגא, במעמקיה של תורה ובעבודת ד'.

אם הרב דומה למלאך ד' יבקשו תורה מפיהו, ידוע משמו של החתם סופר שמלאך בבחינת עומד ואדם בבחינת מהלך, יש בחינה שהרב בבחינת עומד, שהוא מוריד עצמו ממרומי מרומים לעמוד על דעתו של כל תלמיד, חנוך לנער על פי דרכו, בבחינה של מעלה - ברום עולם מושבך, 'המגביה' לשבת המשפילי לראותו, ובכך נתקיים גם כי יקין לא יסור ממנו, כמו שתלמידים רבים עד מאוד מעידים על ההשפעה הגדולה ועל הנטיעה העצומה ששימש יסוד לכל גדלותם בתורה, כל גדלותם בעבודה, הכל מההשפעה הגדולה של רבינו הגדול שזכו בשנות צעירותם. אין לשער כמה מסר נפשו להשפיע לתלמידים להנהיג אותם בדרכי יושר, בהשקפה טהורה, ביר"ש טהורה, ועל ידי כך - על ידי נתינת הנפש עבור התלמידים התגברה אהבתו לתלמידיו, וכמים הפנים לפנים כך גברה אהבת התלמידים. ולפיכך זכה לאהבה והערצה של כל הדור, הוא היה נערץ על כל העדות ושל כל החוגים, כמו שראו בהלויה הענקית, של רבבות רבבות מכל עולם התורה ושומרי אמוני ישראל.

הרבצת התורה שלו היתה כל כולה כפי המסורת הישנה שקיבל מרבותיו בלי שום שינויים. שמעתי מפיו כשהפסיק למסור את השיעורים היומיים כסדרן, שכל השנים הוא מסר את השיעור כפי שקיבל מרבו הגדול 'רבי שלמה' זצ"ל, והיות ואינו יכול לומר בדרך זו מחמת חולשתו, לכן הפסיק לומר.

רבינו היה מיחידי הדור שומרי החותם של צביון הישיבות הקדושות, והחינוך הטהור של תשב"ר. כתוב במדרש על משה רבינו שהקב"ה אמר לנו ראה ועשה בתבניתם מה שאתה מראה בהר, אומרים חז"ל שהמשכן נקרא על שמו של משה רבינו, משום שנתן נפשו עליה, ומדי נתינת נפשו - שהיה מחזיר כל יום ויום ובכל שעה על האומנים ללמדם כיצד יעשו את המלאכה שלא יטעו בה. זה הנתינת נפשו של רבינו שלא יהיה שום סטיה בחינוך ממה שקיבלנו מרבותינו.

ציינו את התופעה המופלאה שמלבד שזכר את התלמידים, זכר את דברי התורה שאמרו בפניו, הערה או הקושיא, לאחר שנים רבות. אפשר קצת להסביר את הדברים על פי הגמ' במכות שתלמיד שגלה מגליץ רבו עמו כדי שתהוי ליה חיותא, והרמב"ם כתב כי היי בעלי החכמה ללא תלמוד תורה כמיתה חשובין. ובאר הריטב"א שכיון שיחסר לו במידה והעומק שהיה לו אצל רבו, הרי זה בבחינת עבד ליה חיותא. מצינו בגמרא בשבת שבשעת מתן תורה על כל דיבור שיצא מפי הקב"ה פרח נשמתו, והקב"ה הוריד עליהם טל והחיה אותם. והיא אור תורה. והיינו מאותו דיבור שפרחה נשמתו הוא המקור של הטל שהחיה אותם. ההרגשה של חיות בתורה מכל דבר חכמה והערה חדשה היא הדרגה שמכחה זכר לאחר עשרות שנים דברי תורה של תלמידים, כי בדברי תורה אלו הרגיש שנוסף לו חיים חדשים.

ההרגשה האחריות שהרגיש בתפקיד שהוטל עליו מן השמים, של הרבצת תורה והשפעה לתלמידים, לאחר הלוינו של חתנו הגדול זצ"ל שהיה קשור עמו בלב ונפש, היה שבור ורצון, והיה כבר זקן ושבע ימים, וחזר מההלוי שעתיים לאחר חצות הלילה, מכל מקום השכים בבוקר לבוא לישיבה בלי שום שינוי, ומסר את השיעורים כרגיל.

ראוי לעמוד על נקודה מקיפה שנוכחנו וראינו במשך הרבה שנים את המידה של 'עין טובה' שזה מידה שרשית של כל המידות של בין אדם לחבירו. המידה הזאת היתה עם יסוד מוסד מהבית מדרש של הישיבה הק' מיסודו של הסבא מסלבודקה שרבינו למד שם בימי צעירותו, ובמידה הזו יסוד מוסד של חנוך לנער על פי דרכו גם כי יקין לא יסור ממנו, על ידי המידה הזו משתמרים ומתקיימים כל הקנינים וכל ההישגים של התלמידים. רבינו יונה בספר שערי העבודה מאריך בענין ובו תדבקון, חיוב האדם להידבק במידותיו של הקב"ה, כותב שם, 'מה הוא ממציא את העולם אף אתה תמציאנו ותקיימנו ותחפון ותרצה כל אדם'. והדברים צריכים ביאור מה הדמיון להמצאת שמים ומה המשמעות של המשך הדברים שם. אפשר לבאר, על פי דברי הרמב"ן בתחילת התורה שגם לאחר הבריאה עדיין לא גזר בה הקב"ה קיום, עד שירא כי טוב. כביכול הקב"ה השרה עינו הטובה על הבריות, זהו כח הקיום של הבריה. לכן נאמר וירא כי טוב, ובסוף כתוב גם והנה טוב מאוד.

וכן אומרת הגמרא בסוף הפרה שבלוחות הראשונות לא נאמר טוב כי לא נתקיימו וסופם להשתבר, ובלוחות הראשונות נאמר טוב כי הם קיימים לעולם, זהו סוד קיום הבריה.

כאשר אדם יש לו עין טובה, הוא שמח בשמחת אחרים, הוא שמח בהצלחתם, הרי הוא הולך בדרכיו של הקב"ה, לקיים את הבריה. וירא אלו' כי טוב.

הגמ' בנדרים: לא ניתנה תורה אלא למשה וזרעו בלבד, ונהג בה טובת עין ומסרה לישראל. וע"ז נאמר 'טוב עין הוא יבורך'.

מידה זו המופלאה והמופלגה של עין טובה, של 'תחפון ותרצה כל אדם', היא המידה של ידי כך נשתמרו ונתקיימו כל ההשפעות הגדולות על התלמידים לאורך שנים, כפי שתלמידים לאין ספור מציינים זאת.

המידה של יראי ד' יכבד, זה לא רק הנהגה חיצונית של כבוד, אלא הרגשה פנימית של הערכה לירא ד'.

שני הדברים היו צמודים אצלו כאחת, כבוד הבריות והטבה לבריות, שהיו מיוסדים על היסודות הגדולים שקיבל בישיבה מהסבא מסלבודקה. והדברים באו לידי ביטוי בכל ההנהגה של רבינו זצ"ל.

גדולים צדיקים במיתות, כאן בעולם הזה היינו יכולים כל כך להתקרב אליו, אבל עכשיו שנמצא במרומי מרומים, תשעים שנה של תורה ועבודה והרבצת תורה, ואהבת יראת ד', והשפעה עצומה עד בלי גבול. נבקש מאת הקב"ה שנוכח שיהיה לנו למליץ יושר, ועל הרבנית הגדולה תחי' לאו"ט, עבור בנין וחתנין רבנן, עבור כל צאצאיו, כל התלמידים מכל השנים הרבות, כל בני התורה שנתן נפשו עליהם. נבקש שיעמוד לפני כסא הכבוד ויבקש על הדור, ועל בני התורה בפרט, ונוכח לבחינה של פי שנים ברוחו, נוכח להתעורר להידבק בתורה - אילנא דחיי. וביע המות לנצח ומחה ד' אלו' דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר בבנין בית המקדש ותחיית המתים, ישראל נושע בד' תשועת עולמים בב"א.

עונותיו של הגאון רבי שמואל יעקב זצ"ל - 'עמוד היראה'

הבאנו בגליון הקודם את מכתבו של רבינו לספר 'זאת יעקב' על חומש בראשית. ואחד עוררני על כך שכתוב שם בתארים הגאון הגדול וכו', לבדוק האם רבינו כתב המילה וכו' או שהגאון המחבר כתב זאת להסתיר איזה תואר. ואכן נוכחתי לראות בצילום המכתב שיש בידי שהגרש"י השמיט את התואר שכתב לו רבינו 'עמוד היראה' ובמקום זה כתב וכו'.

מאמר לזכרו של רבינו שהתפרסם במלאת שלושים, בפתח גליון 'ניב המורה' – הסתדרות מורי אגודת ישראל בא"י.

הצבי ישראל על במוותינו הלל

משנתבקש ראש הישיבה הנאהב זצ"ל למתיבתא דרקיאה, בחודש מתן תורה העבר, נוצר בעולמינו הלל עצום אשר תוצאותיו מי ישורנו. נתיימתנו נלקח מאתנו שר וגדול במלכות התורה, ענק הרוח ואציל המדות, שהקריין סביבו שפעם אינסופיים של זיו וזהר כשמש ברקיע המאירה והמחממת.

דמותו המופלאה של רבי מיכל יהודה זצ"ל נשקפה כמו שחר מן ההרכב הסגוני של המוני בית ישראל, יוצאי כל העדות והשבטים, שפסעו ברבבותיהם אחרי מיטות אבליים וכואבים. היו בהם גדודי הלומדים בישיבות הקדושות, רבנן ותלמידהון, מהם אשר אי פעם יצקו מים על ידיו, ומהם שקיבלו תורה מחיבוריו

מאירי העיניים. היו בהם שורות שורות של תלמידי חכמים שתורתם אומנותם, והרגישו בעקיפין זיקה אישית אל הרב הדומה למלאך שמקיטונו הצר ברחוב וילקומו בקע אורו למרחקים. היו קבוצות של בעלי בתים, קובעי עיתים לתורה, שהגרמ"י האציל עליהם מרוחו וקירבם למחיצתו, והיו פשוטי עם, אנשי עמל וקשי יום, אשר עטפם באהבתו ובחמלתו, ובצקון לחשו ושיחו אשר שפך למענם, כי גבהו מאוד השגותיו ורגשותיו באהבת ישראל, זו היונקת מאהבת ד' ותורתו הקדושה.

באמת אמרו, אם יתן איש כל הללי דעלמא באהבה שאהב הגרמ"י את התורה, בוז יבזו לו. בשקידתו האישית מיום עמדו על דעתו להצימד בלהיטות אל הגמרא בימים ובלילות, כשדברי תורה מתמתקים בפיו כדבש ונופת צופים, סימל להפליא את אהב התורה האמיתי שמעטים כמותו. במסירותו ההירואית כשבעים שנה להרביץ תורה לעדרים, ולצעירים דוקא, לייצב אישיותם ולהעמידם בקרן אורה בדרכי הלימוד וההבנה, כפי שעשה בשיעוריו הקולחים כמי השילוח ההולכים לאט, ביטא הגרמ"י שוב את עוזו אהבתו לחמדתו תורתנו הק', ולא פחות מכך את אהבתו הנוערת לכל מי שעוסק בתורה, לכל ינוקא מתשב"ר ולכל פרח מפרחי התורה שישבו למרגלותיו, תלמידי ישיבה לצעירים, ישיבה קטנה, שהרוו נפשם השוקקה מבאר מים חיים של שיעוריו וחיידושו. אי אפשר ולא יתכן להשקיע כ"כ הרבה תעצומות נפש בהסברת קטע גפ"ת לעלם רך בשנים, בסבלנות ואורך רוח, כמעט כרבי פרידא בשעתו, אם אינך מכיל את מפוח האהבה והחביבות שתשלח בנפשך את ההשתוקקות והנחישות להקנות לתלמיד את התורה.

העובדה המאלפת הבאה, אחת מני אלפים, שופכת אור נערב על אישיותו. הדבר היה בשנות ת"ש הראשונות, כשהגיעו לפוניבז' ראשוני הילדים הניצולים מגיא ההריגה באירופה, ומרן הגרי"ש כהנמן זצ"ל למד עמהם בעצמו לימוד בסיסי בחומש וגמרא, אחרי שלא הספיקו ללמוד מאומה בשנות הזעם. יום אחד ארע שילד פלוני שאל במהלך הלימוד 'קושיא טובה' שהעידה על הבנתו ותפיסתו. מרוב התפעמות שהציפה את נפשו חש הרב זצ"ל צורך בוער לשתף ברגשותיו דוקא את הגרמ"י זצ"ל, שהתגורר בצריף בירכתי גבעת הישיבה, בתחושה שהוא האיש שיוודעה עמו בשמחה זו ויגיל כמוהו ממש. קם, אפוא, במהירות וירץ אליו כשפניו קורנות אושר, והוא קורא בהתפעלות: 'השמעתם, רבי מיכל יהודה, הנה מה שילד פלוני הקשה לי זה עתה... ילד מצוין... קושיא נפלאה... ממש נפלא' דיג... האין זאת... וירוננו שניהם יחדיו בלבבות מוצפי אושר. מי ישווה להם, הילד כבר יודע להקשות קושיא טובה, אשרינו...

הליכותיו בקודש היו כחד מקמאי, קדושה ופרישות, הרהקה ממנועמי עוה"ז, חסד וצדקה, והכל בהצנע לכת וענוה תמה בלתי לד' לבדו. דלתי ביתו ולבו הזהב היו פתוחים תמיד לכל דכפין, לכל מאן דכאיב ליה כאיבא, כל מבקש ד' וכל מחפש ישע ועידוד, עצה וברכה, לכולם העניק גאון ישראל את חום אהבתו, כי התמכר כולו להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים ש"זה מעיקרי חובת האדם בעולמו" כלשונו בצוואתו. ישותו ועצמיותו היו בטלים לחלוטין, כאילו אינם קיימים במציאות. מעלות רוחניות אלה וכאלה התהתכו בראש הישיבה מיקשה אחת עם עוצמת היגיעה והעליה בתורה, ללמוד וללמד, מתוך חירוף נפש של "אדם כי ימות באוהל", אשר כפי שהעידו חז"ל במדרש רבי תנחומא (פ' נח) אין לומד ככה "אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו" ככתוב בק"ש "ואהבת את ד' אלוך, בכל... ובכל... ובכל..." ואין אהבה זו אלא לשון תלמוד.

זכה הגרמ"י ונתקיימה בו הבטחת חז"ל לעוסק בתורה לשמה "ונתנת לו מלכות וממשלה". בעשורים האחרונים לחייו המבורכים נעשה תל – תלפיות לראשי ישיבות ורמ"ם, רבנים ויושבי על מדין, הורים ומחנכים, ושאר כל גווני הקשת ביהדות התורה, אשר השכימו לפתחו כדי לקבל דעת תורה והדרכות בכל תחומי החיים. כשריד לדור דעה מלפני השואה, אשר עוד הספיק להתאבק בעפר רגליהם של גדולי עולם באירופה ובא", הפשילו בני תקופתו את עיניהם לעברו בערגה ובהערצה מתוך תחושה שאריכות ימיו היא מתת חסד ממעל לדור עני בעקבתא דמשיחא. במיוחד גברה השפעתו ופעילותו בשדה החינוך התורתי, כאשר הטיל אדרתו על שורה ענקית של מוסדות תתי"ם וב" ברחבי הארץ שקיבלו ממנו הדרכה והכוונה, ועוד יותר בהיחלצו לשמור את משמרת הקודש, לבל יפרצו רוחות הזמן את החומות המבוצרים של מסורת החינוך המהור. לצד הטפתו באזני מלמדים ומחנכים, כי היסוד הראשון בחינוך היא האהבה והחסד, מקל נועם, הארת פנים, ימין מקרבת, טיפוח ה'גישמאק' בלימוד התורה, הטפה אשר יאתה לזקן מלא רחמים, גילה פנים אחרות כגיבור מלחמה' כשהתריע במילים חמורות על הסכנה האורבת לחינוכינו מכל סטיה ושינוי, וכאשר הקשיה עמדתו לא להתפשר ולא להתקפל מול דרישות ותכניות המיוסד החילוני לפגוע בטוהר החינוך התורתי, בעקיפין או אפילו במישרין. זכתה רשת החינוך העצמאי אשר מרן הגרמ"י נמנה עם מנומי ספינתה, וגם אם לא שימש בה ככהונה רשמית, היתה עינו פקוחה על כל אורחותיה ותרם רבות ע"פ דרכו להאדרתה.

יתחזק כל מורה ומחנך בכינתו לאחוז בדרכו, ללמד ולהשפיע תורה ויראת שמים ומדות תרומיות דרך צינור האהבה והעידוד. נזכור התרעותיו לא להתפתות לתרועות הזמן ולא להיסחף בגל השוטף של הרעל הסמוי ששונאי התורה מנסים להחדיר בפך השמן החתום בחותמו של כהן גדול. יקדיש כל אחד מסגל ההוראה מחשבה ומאמץ להשביח את איכותו האישית, להתעלות, ברוח דברי ספר "ערוך דבש" (דרוש ז) שאחרי פטירת אדם גדול, איש צדיק, יהיו כל מעשיו ומדותיו וקניני שלימות שהיו לו מופקים, וכל איש ישראל יכול ליזכות בהם, זה יאמר אזכה במדת ענוה שלו, זה יאמר אזכה במדת התמדה בתורה כמוהו, וזה יאמר אזכה במדת לרחם נדכאים ולחזק כושלים וכיוצא. כל אחד יכול ליזכות במדה ומעלה אחת. ואף גם זאת: ידועים דברי הגרא"ז מלצר זצ"ל שהגיד אחר פטירת החזון איש זצ"ל: 'להיות גאון כהחזו"א לא כל אחד מסוגל, הכשרונות המה מתנת שמים, אבל להיות מתמיד כמוהו לא יבצר מאף אחד...' והדברים עמוקים למשכיל, עמוקים ומחייבים.

"הנני מבקש מהמקבלים תועלת על ידי שברוב טובם וחסדם יזכרו לעשות לעילוי"

נשמתי, כי הרי אין גבול ושיעור לדרגות האדם.

יהי חסדכם וטובתכם עלי לבלי ידח מזכרונכם וזכרוניי"

[מתוך צוואת רבינו זללה"ה]

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליון בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר חודעה בתא קולי] או דרך
036186624 סקס

לע"נ מרן הגאון הגדול רבי
יעקב אדלשטיין
זצוקלה"ה

גליון קל"ה, פ' שלח
כ"ג סיון ה'תשע"ז
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין זצוקלה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

מי שיש בידו סיפורים או הנהגות
ממרן זצלה"ה **מכלי ראשון**
בלבד! וכן תמונות או הקלטות,
מכתבים או ד"ת בכל נושא, נודה

לו אם ישלחם לכתובתנו

geonyaakov@gmail.com

או בפקס: 077-3179681

ניתן גם להשאיר הודעות מוקלטות או

בקשה שנושב אליכם בטל' - 03-

5400059. בשם המערכת ובני המשפחה

תודות לאלה שכבר שלחו

בספר בן יהודע פירש

שבחשיבות של המצוה ישנם שני חלקים; יש את החלק של הכנת המצוה, ויש את החלק של קיום המצוה בפועל. ולדוגמא מצות ארבעת המינים, עצם המצוה קל לקיים אותה שהנענוע הוא דבר פשוט, אך יש טורח בהשגתם של ארבעת המינים, שזה עולה כסף, ונמצא שיש קושי מסוים בקיום המצוה. מצות סוכה, כתוב בגמרא שהיא נקראת מצוה קלה, משום שסוכה אפשר לעשות מפסולת של עצים וכדו', אך בקיום המצוה של סוכה יש קושי שצריך לשבת בסוכה בין כשהחמה יוקדת, ובין כשיש רוח חזקה. ובוזה שונה

הזהובים עניינם, משום שהיא היתה מכורה ליצר הרע, ויצר הרע הוא השר של עשיו, עשיו הוא אדום, ועשיו כשכא ליעקב בא עם ארבע מאות איש, וזהו המספר של היצר הרע. וכך כמספר הזה נותן לה האדם שעושה את מה שיצר הרע מורה לו. וכן שבע המיטות הם כנגד מה שמבואר בגמרא במסכת סוכה דף ג"ב - דרש ר' עקיבא ואיתימא ר' יהושע בן לוי שבעה שמות יש לו ליצר הרע, והפירוש בזה, שאין אלו סתם שמות, אלא כל שם הוא כח אחר, ויש לו ליצר הרע שבע כוחות שבהם צד את האדם לרע.

וכאן שהיו שבע מיטות המכוון בזה שהיו את כל שבע הכוחות של היצר הרע, ולהבדיל כפי ששמעתי מהגר"ח שמואלביץ זצ"ל שאמר על מה שאמרו חז"ל משה רבינו עשרה שמות היו לו יקותיאל זנוח וכו', שאין אלו סתם שמות, אלא אלו עשרה כוחות שהיו בו במשה רבינו הקב"ה קראו רע שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו. משה רבינו קראו ערל שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם, שלפעמים היצר הרע הולך בשיטה שסותם הוא את ליבו של האדם, דוגמת השמחה לאיד וכדו'. דוד קראו טמא, שלמה קראו שונא, ישעיהו קראו מכשול, יחזקאל קראו אבן ויואל קראו צפוני. כל אלו הם כוחות של היצר הרע, והאדם הזה היה כבר בהשפעת היצר הרע בכל שבעת הכוחות.

מצות ציצית, שגם אין קושי בעשייתה, וגם אין קושי בקיומה, ואין בה טרחה כלל, ובכל זאת השכר תמיד נמדד לפי הקושי, וכאן רואים כמה שכר קיבל אדם אפילו במצוה קלה זו, בעולם הזה.

ממשיכה הגמרא - מעשה באדם אחד, שהיה זהיר במצות ציצית - שהרבה מקיימים מצות ציצית, אך הוא היה זהיר במיוחד לא לבטלה,

שבכל מקום שהלך דאג שלא ישכח את הציצית, והקפיד בזה מאד. שמע שיש זונה בכרכי הים שנוטלת ארבע

מאות זהובים בשכרה [בירושלמי כתוב שבמאתיים וזו ניתן להתפרנס שנה שלמה, וזה בשל כסף, ודינר זהב שווה פי עשרים וחמשה מדינר כסף, נמצא שבמאתיים זהובים ניתן להתפרנס עשרים וחמש שנה! וכאן זה ארבע מאות, נמצא שבסכום זה ניתן היה להתפרנס במשך חמשים שנה!!!] שיגר לה ארבע מאות זהובים וקבע לה זמן. כשהגיע זמנו בא וישב על הפתח נכנסה שפחתה ואמרה לה אותו אדם ששיגר לך ארבע מאות זהובים בא וישב על הפתח, היא אמרה יכנס, נכנס, הציעה לו שבע מיטות, שש של כסף ואחת של זהב, ובין כל אחת ואחת סולם של כסף ועליונה של זהב.

בספר בן יהודע כתב שהמספרים כאן כולם יש בהם משמעות, כך כתב שארבע מאות

מצות

ציצית

[שיחה לפ' שלח, תשע"ה]

בסוף פרשת שלח ישנה פרשת ציצית, שאומרים אותה פעמיים ביום בקריאת שמע: "וַעֲשׂוּ לָכֵן צִיצִית וגו' וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'...", התורה אומרת שהציצית יש בה סגולה שהיא משפיעה השפעה על האדם של "וזכרתם את כל מצוות ה'" לעורר באדם את הזיכרון של מצוות ה'. ובפסוק האחרון של הפרשה כתוב "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לָקִיּוֹת לָכֵן לְאֱלֹהִים אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", כתוב כאן פעמיים בתחילה ובסוף הפסוק "אני ה' אלוהיכם", ועל שלוש מילים אלו מסופר בגמרא מעשה שהיה בימי התנאים, [הסיפורים שמוזכרים בגמרא הם כמו הסיפורים שנכתבו בחמישה חומשי תורה, שלא נכתבו משום שהם מעניינים, (למרות שהם אכן מעניינים), אלא זה תורה, שנכתבה על מנת שנלמד מכך מוסר השכל].

הגמרא במסכת מנחות² אומרת, תניא רבי נתן אומר אין לך כל מצוה קלה שכתובה בתורה שאין מתן שכרה בעולם הזה - דהיינו שאין מצוה בעולם שהיא בלא מתן שכר אלא יש מתן שכר לכל מצוה, ולעולם הבא אינו יודע כמה - שבעולם הזה יודעים כמה, רואים כמה הרוויח, אבל בעולם הבא יש כ"כ הרבה ואין אנו יודעים את הגבול. צא ולמד ממצות ציצית [הגמרא מביאה דוגמא ממצות ציצית שהיא מצוה קלה, וקל וחומר לשאר מצוות] והטעם שנקראת מצות ציצית מצוה קלה פירש רש"י שהיא מצוה עשה בעלמא, דהיינו בשונה ממצות מילה שהיא עשה שיש בה כרת, מצות ציצית היא מצוה עשה בלא עונש, ומי שלא עושה רק ביטל מצוה.

² במדבר טו, לח
³ מנחות מ"ד, ע"א

גבוהים. ואמרה, למרות שגרתי בבית שלא יודעים הרבה תורה, אך הקפידו על מצוות. ועכשיו בעלי אומר לי את נקראת מדי "דתית". ואמר לה הבעל, מה אכפת לך הלא הכל כשר בבית והכל טוב.

והסיבה לכך היא כמו שאנו אומרים "והרחיקנו מאדם רע", שאדם רע פירושו הוא לא אדם שרוצה לתת מכות, אלא שצריך לשמור מרחק מאנשים אלו. ויש מרחק גופני ויש מרחק נפשי, אפשר לחיות יום יום איתו, אך יודעים שיש מרחק, הוא כזה, ואני לא כזה. ואם אדם יודע לשמור את המרחק, ולדעת שזו המסגרת שלי, ואני לא אבטל אף פעם תפילה בציבור, ואני לא רוצה להשתנות ולהיות אחרת ממה שחינכו אותי בבית של אבא שלי, אז הוא יצליח, אבל אם אדם לא שומר על עצמו יכול הוא ליפול.

'קרך בדרך'

וסיפור לי חברי שהיה נוסע מבני ברק ללמוד בישיבה בקו 54 לתל אביב, והיה יום יום נוסע באוטובוס בשעה 9 בבוקר, ובאותו אוטובוס נוסעים הרבה אנשים שאינו מכירם, וראה אדם שנוסע באוטובוס ויורד בבורסה שהוא עובד שם ובדרך היה מוציא גמרא ולומד. כעבור כמה חודשים, התיישב על יד אותו אדם שהתבונן בו, אדם שהוציא עיתון וקרא את החדשות של הבוקר, והאדם שהחזיק את הגמרא הציץ בעיתון. ומאז שם לב שמיום ליום האדם הזה שהיה לומד בגמרא בדרך, פחות ופחות הסתכל בגמרא, עד שהוא ראה שביום אחד הוא עלה לאוטובוס עם עיתון בידו, ובלי גמרא בידו.

והסיבה לכך היא, שהוא נכנס לעולם העסקים עם חברים ולא שמר על עצמו, ומצד שני רואים אנשים מיליונרים שעוסקים במסחר, ומקפידים ללמוד כמה שעות בכל יום, ובזמן שהם לומדים הם מקפידים מאד ונעשה כאילו הכל מת, ושומרים על עצמם לקיים את סדר הלימוד והתפילות, ובשעות הללו לא מעניין אותם כלום מהעסקים, ועל זה אנו מתפללים "והרחיקנו", נמצא שמי שמדקדק במצוות, המצוות מגינות עליו, והוא מצליח להחזיק מעמד בכל ניסיון, ונזכה כולנו לקבל שכר גדול מאד גם בעולם הזה וגם בעולם הבא אמן ואמן.

לעניים ושליש נטלה בידה, חוץ מאותם מצעות ובאת לבית מדרשו של רבי חייא. ובתוספות כתבו של רבי מאיר, אמרה לו רבי צוה עלי ויעשוני גיורת, אמר לה בתי שמא עניך נתת באחד מן התלמידים? הוציאה כתב מידה ונתנה לו אמר לה לכי זכי במקחך, ובספרי כתוב הגירסא שאמר לו לך זכה, שאמר לו רבו לתלמיד הזה אני מציע לך לישא אותה שהיא גיורת לשם שמים, אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר. זה מתן שכרו בעולם הזה, זה דוגמא של קבלת השכר של המצוה בעולם הזה, שהיה לו כח להתגבר על הניסיון, וחזר בתשובה שלמה ובסוף קיבל שכר בעולם הזה.

וכשהגמרא מספרת את הסיפור הזה זהו על אדם שכל כך דקדק במצוות ציצית, וזכה לעמוד בניסיון, אך הבה נתבונן כמה וכמה מקרים יש שלא עומדים בניסיון, ואפילו בדברים יותר קלים, ועל כך אנו מתפללים בכל יום "שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצוותיך ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עברה ועוון ולא לידי ניסיון", קודם כל שלא נבוא לידי חטא, ואח"כ מתפללים שלא נגיע לידי ניסיון, שאז נצטרך כח מיוחד לעמוד בניסיון, ולא לידי ביזיון, ובהמשך התפילה אומרים והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע, שנתרחק מאדם רע.

'חבר רע'

היו אצלי זוג איש ואשה, שהאיש היה בנו של תלמיד חכם גדול בתורה, והוא עצמו עד שנישא למד תורה, ונישא לאשה שאביה אינו בן ישיבה, אלא הוא עוסק במסחר, והוא מקפיד בוקר וערב להתפלל בציבור, ולהגיע מוקדם לתפילה. לאחר נישואיו רבץ על החתן הזה עול הפרנסה, והתעסק במסחר, אך עדיין הקפיד בכל יום ללמוד את הדף היומי, וכשהיו מדברים בדברי תורה החתן הצעיר ידע הרבה יותר במה שחמיו אינו יודע. ובאו אלי בטענה שאין אצלם שלום בית, ומי יודע אם יצטרכו להתגרש, והסבירה האשה את העניין - אני חשבת לתומי שנשאתי לתלמיד חכם, ובלבי רציתי שביתי יהיה יותר טוב משל אבי. והוא לאחר שהיפש פרנסה נעשה עובד מדינה בתפקיד בכיר, והוא נפגש עם החברים שלו, וכשיש מסיבה באים כולם יחד, והתחיל הבעל לומר לה שתתחיל להראות בחוץ בצורה יותר אופנתית. בבוקר הוא לפעמים קם מאוחר ומאחר את התפילה, משום שעסוק בעסקים

ממשיכה הגמרא לספר - עלתה וישבה על גבי מטה עליונה ואף הוא עלה לישב כנגדה, באו ארבע ציציותיו וטפחו לו על פניו, ושטט וישב לו על גבי קרקע ואף היא נשטטה וישבה על גבי קרקע, אמרה לו גפה של רומי - לשון של שבועה ככנפים של רומא, שהסמל של רומא היו כנפים של נשר, וברשי" פירש פירוש ראשון שנשבעה בחיי המלך שהוא שרה של רומי, ופירוש שני שזה עבודה זרה, שהיו משתחוים לדמות הזו של הנשר, שהגויים נשבעו בעבודה זרה - שאיני מניחתך עד שתאמר לי מה מום ראית בי - שהראש של הגוי לא יכול להכין דבר אחר חוץ מזה, אמר לה העבודה שלא ראיתי אשה יפה כמותך אלא מצוה אחת ציוונו ה' אלוקינו וציצית שמה, וכתוב בה אני ה' אלוקיכם שתי פעמים - אני הוא שעתיד ליפרע, ואני הוא שעתיד לשלם שכר. עכשיו נדמו עלי כארבעה עדים - שהארבע ציציות נדמו כארבעה עדים. ופירש המפרש בעיון יעקב, שלפי ההלכה אם שני אנשים רואים אדם שהולך לעבור עברה מצווים הם להתרות בו קודם שיעבור את העברה, שאם יעשה אותה יקבל עונש.

וכך הרגיש אותו אדם שבאו עליו ארבעה עדים, ופירש המפרש, ששניים היו בשביל להתרות בו על העברה, ושניים אחרים היו כדי להורות לו על השכר הגדול שיקבל אם ישמור את המצוה, ואלו הם ארבעה עדים. אמרה לו - איני מניחתך עד שתאמר לי מה שמך ומה שם עירך ומה שם רבך ומה שם מדרשך שאתה למד בו תורה. ובעין יעקב הוסיף שאמרה העבודה, וקודם לכן נשבעה בגפה של רומי, וכאן כבר אמרה העבודה, שהיא שבועה בעבודת בית המקדש, כתב ונתן בידה, - וכל זה משום שכבר גמרה בליבה להתגייר לאחר שראתה מעשה זה של קרובה. ואדם זה למרות שנראה שלא היה מיושבי בית המדרש, נראה לומר שהיו רגילים בימי האמוראים בשני חודשים בשנה שהיו יושבים כולם בבית המדרש שנקראו ירחי כלה, וכמה שאמר לה מצוה אחת יש לנו וציצית שמה, המילה "וציצית" היא בגימטריה 606, ונתכוין לומר לה בזה שלגויים יש שבע מצוות, ולנו יש בנוסף לכך עוד שש מאות ושש מצוות, שהם בס"ה תרי"ג, וכמו כן אמר הגר"א מוילנא על השם רות, שנתגיירה ומשום כך נקרא שמה רות שהיא בגימטריה תר"ו שהם שש מאות ושש מצוות שנוספו לה.

עמדה וחילקה כל נכסיה שליש למלכות - פרש"י שניחזה להתגייר, שכנראה היתה היא נכס שווה שלא רצו לוותר עליה בממלכה, ולזאת נתנה להם שליש מנכסיה, ושליש

נפשו גחלים תלהט

גליון 144 שלח תשע"ז

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מננים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

רבינו היה מרבה להביא הלקח הנורא מהמרגלים שתפסו את עצמם כפי מה שהתיחסו אליהם ענקי הארץ. והוא בנין אב להרבה מחליי הזמן. ריכזנו אמרותיו בנושא זה כאן בהיות תועלתו מרובה לקנות מבט נכון על החיים ובעיקר כיצד להתייחס למבט האחרים עלינו.

כמו כן ממשיכים להביא מאמרי הספר נפשו גחלים תלהט יהודי מקורי [אשר חלק ארי ממנו מתבסס על המובא במאמר הראשון].

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

תולדת נהירה זו אחרי עולם הגשמי היא שלאט לאט הולכת ונכבית שלהבת אהבת התורה, ועמה גם טהרת היראה המוציאה כל חיי המעשה שלה לפועל, כי גמרא גמירא היא דתורה מביאה לידי זהירות (עב"ז י"ט) ולמען תשמור לעשות כתיב. כי מן ההנחות הפשוטות היא כי רק מי שמכיר גדלה של תורה, ורואה גם קצה המטה של יקרתה, מסוגל הוא להמסר לה בכל נימי נפשו. והאות על מסירותו זו הוא מה שמעמידה בצירוף אין עוד מלבדה בכל שאיפת חיו. והוא שואף לגדלות על ידה. דהרי ככל מה שנכנס בחדרה עדיין לא תשבע עינו מרוב הודה והדרה. והוא משתוקק לראות עוד ועוד ביקרת תפארתה, ולהאחד עמה בכל נימי נפשו. וה"ז הגיע לאמיתת צורת לימודה, דהרי לומדה לשמה, בשביל עצמותה לבד, משום שהיא תורתו ית'. והרי אינו צריך לרעות בשדות נכריות למלאות תשוקת החיים שלו. כ"ז נמצא אצל מי שמעמיד מעשים כחומה בדורו זה.

אבל אם ח"ו נימי נפשו משתוקקים גם לחיים בצורה יותר שפלה, הרי פגישתו עם התורה היא רק לפרקים לבד. גם כי ישב אצל הספר הרי זה רק בגדר פגישה מקרית, כי אין קשר נפשי ביניהם. וממילא יתכן בלומד זה טשטוש בצירוף חיו גם בענינים שהיו היותר פשוטים וברורים בדורות שקדמו לנו, והיה ירשה אצלם במסורת אבות.

תולדת תופעה זו גם בקרב עובדי ה'

יש מחלה נוספת לציבור, שהאדם לא יודע למדוד את הצלחת החיים שלו, ומודד עצמו לפי קטנות שכלו, לפי הרקע של הסביבה "שהם" מצליחים יותר, מבינים יותר את הסוגיא, היה לו יום קשה, הוא התהלך בביהמ"ד בלא להבין מה שקורה בסוגיא כלל... והם פלפלו... וכו'.

כל זה לפי שנוטה מקו האמת, מן המבט האמיתי, של לפיכך נברא האדם יחידי וכו', אך לו יצויר שהיה מודד עצמו בביהמ"ד לבד, מקום שאין רבים כלל, הרי בסוף היום היה צריך להיות מאושר, "טוב אחד בצער ממאה שלא בצער", וכי דבר קטן הוא להתייגע על סוגיא. בפרשת שלח יש על זה בטוי חריף שהמרגלים רצו לשבור את רוח הציבור, מה אמרו, "שהם היו כענקים", "ונהי בעינינו

ונהי בעינינו כחגבים

[ליקוטים מתוך עיני ישראל]

סכנת לחץ שלטון הבורות על עיוות תפיסת הבני תורה את

עצמם

בחזרת המרגלים מלרגל את הארץ הגדירו את יחסם לאנשי הארץ, ואמרו (במדבר י"ג ל"ג) "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם". זאת אומרת שהגם שהמרגלים היו הבני עליה המובחרים מכל הדור דעה עדיין יתכן שירגישו מושפלים בעיני עצמם ע"י התפעלותם ממה שאחרים מחזיקים אותם. ממילא יתכן שתצוץ הרגשה זו גם אצלנו. בהיות שאנו חיים במקום, ובדור, אשר מביטים על ת"ח אמיתי בצורה של הפחות ביותר בציבור, הרי בודאי שישנה אפשרות שהת"ח ירגיש מושפל בעיני עצמו ע"י שחושב על עצמו כפי מה שאחרים מסתכלים עליו. והגם שהבני תורה הם המעולים שבכל האומה, תתכן אצלם השפלת ערכם בעיני עצמם. והאמת הוא, שעפ"י מה שנתבאר [א.ה. בארוכה בספר התקופה בסערת אליהו] שהונח כל סבל הגלות של תורה דוקא על הת"ח שבדור, מובן מאילו עוצם הלחץ שלוחץ על חיו של הת"ח בלי הרף כלל. כאשר מטרת לחץ זה הוא להגיע לזה שיושפל בעיני עצמו ועי"ז יגרע ערך תורתו בעיני עצמו. ואם ח"ו יגיע לזה אז בודאי נצח שטנא עליו.

התמסרות לנחיות חמרית עקירת אהבת התורה מליבו

ובהתחזקות מעמד שלטון הבורות כאן [א.ה. בארץ הקודש] התנוצצה גם התגברות התאוה לחיי עולם זה בהפרזה גדולה. כי פשוט הוא שמי שירדה שאיפת חיו לעולם החומרי תהיה צורה של הפרזה בשאיפתו. כי הרי כל תאות העולם הוא, כמי "ששותה מים מלוחים אשר כל מה שישתה יצמא יותר, ואין אדם מת וחצי תאותו בידו" (אגרת הגר"א ז"ל) ואם רואים אנו שהמונים מוכנים להשקיע עצמם בחובות גדולות כדי לבצר את מצב עולמם החומרי, בע"כ יש לומר כי כבר נקבעה צורה של "אכול ושתה כי למחר נמות" בחייהם. כי חזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה כמו שהעידו חז"ל. והרי אין לך עדות יותר מבוררת מזה על התרחבות הפירצה במהות חיי התורה. כי אם היו נימי נפשו קשורים באהבתה של תורה, למה היא נמשכת בכלל אחר כל הנוחיות בחיי הגשם שמדמה לעצמו ששייגנו גם באפשרות רחוקה. הרי אין אלו מחלקי אהבת נפשו לתורה כלל, ואדרבא, נובעים מהרצון לעקור עצמו מאהבה נקיה לתורה ולפסוח על שני הסעיפים בין ב' צרות הללו שצוררות זו לזו. כי אור תורה לא יקלט, ויתאחד רק בנפש עדינה השואפת להתייחד עמה לגמרי. לא בנפש שהתפשרה עם צרתה המעיק לה. ובהסתכלות חודרת לתוך חיי דור זה תראה שכמעט רוב מנין ובנין כרעו ברך לה, במדה ידועה, כל חד כפי חלישות דעתו. ורק מי שמסוגל להעמיד מעשים כחומה הוא ילך בדרכו לבטח בלי לכרוע קומתו בפני לחץ הבורות הנ"ל.

נשען אז כל הציבור. הם הם המקיימים כל הציבור ומצילים אותם מאותה גזרת המן במהדורא תנינא. צריכים אנו להחדיר למחשבתנו כי אין מעשנו נמדדים כלל לפי מדת ראות עינינו, ולהגביה לבנו בדרכי ה' להתקרב יותר ויותר להצור לבבי וחלקי אלקים ולהשען על אבינו שבשמים.

כל דור והנסיכון שלו - נסיון דורנו

הגם כי אנו עומדים בסוף ובעקב של קומת בנין הכללי דכנס", ודל מאד כשרון וכח עקבו של אדם לעומת שאר חלקי קומתו, וא"כ יתמה האדם מה כחו של דור עני לעשות לשנות ולהציל בעת כזאת? אמנם להוי ידוע, כי כל דור יש לו נסיון כללי המיוחד לו, ועל נסיון זה הגיע לעולם בשעתו. והעמידה בזה היא הצלחתו הכללית. הנסיון של דורנו הוא שלא להיות נגרר אחר אורת השרירות והפינוק שהקיף עולמנו מסופו עד סופו. מסופר שפעם בעידן רעוא דפורים, היה הגאון ר' נפתלי אמסטרדם זצ"ל אצל רבו הגר"ס זצ"ל, ואמר הר"נ זצ"ל "אילו היה לי הראש של הבית יוסף, והיר"ש של הראשית חכמה, והמדות של הרבי, אז הייתי יכול להוציא פירות". ענה לו הגר"ס זצ"ל "נין נפתלי מיט דיין הארץ, מיט דיין קאפ, און מיט דיין מדות דוקא" (לא נפתלי, עם הלב שלך, ועם הראש שלך, ועם המדות שלך דוקא). האדם צריך לעשות מה שביכולתו עם הכלים שלו דוקא וזהו הצלחתו ושלימותו, ורק זה מבוקש ממנו בשמים. כן הוא במצב דיין ממש דזהו נקרא עמידה בנסיון, הגם כי והיינו בעינינו כחגבים.

כחגבים". וכי כך צריכה להיות המדידה של חגב מול ענק גשמי, הרי לתורה יש מדידה אחרת משלה. פעם אחת של כבישת כעס שוה הרבה יותר, "טוב ארך אפיים מגיבור ומושל ברוחו מלוכד עיר" (משלי ט"ז ל"ב), המדידה הנכונה היא רק אם עשיתי רצון השי"ת ביום זה. ואם הגיע בקושי וצער אדרבה השכר גדול פי כמה! ואם בקלות אולי פחות, וידוע מה שהאריז"ל אמר לר' חיים ויטאל שבדורות הללו שהדור כ"כ שפל כל מעשה קטן והתגברות על היצר שקול לאין ערוך פי כמה מדורות קודמים, כי הגדלות נמדדת לפי ערך הדור [כמש"כ חז"ל אצל נח – א.ה. נראה כוונתו למש"כ רש"י ריש פרשת נח עפ"י מה שביאר בזה החזו"א הובא בטעמא דקרא שם] וצריך לדעת אם בדור של האריז"ל שהיה דור של גן עדן, קראו לעצמם דור שפל, אצלנו ברור כשמש שהוא דור שפל ממש, ויש הרבה דברים המוניים שנכנסים לנפשנו, ולכל מעשה ומעשה המבט בשמים אחרת. א"כ כשהאדם משנה ההשקפה שלו, אם עובד על נקודה ומתייגע ע"ז ומתרגל בזה וקונה אותה, זה ממש נקרא שיצא מאפילה לאורה.

מהחיצים היותר קטלנים של הרע בדורנו הוא להפחית ערכם של בני תורה ולמעט ערך יגיעתם בתורה ובעבודה באמור להם הרי תראו הפירות החושיות של עבודתכם. ונראה לעינים הרבה פעמים שכאילו לא השיג דבר. ומזה בא כל הרפיון בכל דבר שבקדושה עד שכמעט יתקיים בו ונהי בעינינו כחגבים. עלינו להשריש שזהו לקיחת כל הכלי זיין מעולם התורה הלוחם ביותר עם כל מצב הרע שנשקע בו דורנו, במלחמה כבדה וחזקה. והרי הבני תורה הם אותם שהאור החיים כתב עליהם שעל המיעוט צדיקים

לא להיות חגבים [אגרות דעת ר"ג]

חובת בן תורה – בדורנו במיוחד – הוא לרומם דעתו ויגבה לבו בעבודת ה' וברוממות תורתו. להכיר שטובת ועדינות החיים לא ניתן למצא בריקנות וחלל הנמצא בחוץ לכל גווניו, ואך ורק הריסתו פנימה נמצאת שם. השכבה העליונה של הציבור היום הוא בני התורה שבדור, ועליהם מוטל האחריות להעמיד מושגי גדלות אמיתי בציבור ולהזרים עדינות החיים לכל אברי הציבור. אבל להשפיל ערכו בעיני עצמו אז יתקים בנו מ"ש (במדבר יג, לג) "ונהיה בעינינו כחגבים (אז) וכן היינו בעיניהם". כאן הוא הריסת כל פנימיות ותוכן הבן תורה המוכן להפשיט ממנו כל עדיו שקיבל מהר סיני. וכולא גופא בתר רישא גריר. כשנזכה להסיר המחריביך ומהרסיך מתוך מחננו אז נזכה באמת להרמת ראש ואתנו גם הרמת שאר הציבור לטוב להם בזה ובבא.

נפשו גחלים תלהט - יהודי מקורי [ב]

[בפרק הקודם הראנו שמטרת הבריאה היא רק אחת. לגלות את הבורא ית' בתוך ההעלמה שיצר. אין שום תכלית אחרת לעולם וכל גלגלי ההסטוריה סובבים רק סביב ציר זה. ממלכות עולות ויורדות להעמיד את כנסת ישראל בנסיגות חדשים על העלמת כבודו ית'. תפקיד זה היה נהיר לכל בן ישראל במשך הדורות והנסיון היה לא להכנע ללחץ האומות עלינו. הנסיון האחרון הוא הקשה מכולם. טשטוש התכלית הנ"ל וממילא טשטשו צורת היודי המקורי. נמשיך בנקודה זו]

פטנט ה"זרמים ביהדות"

נמחיש את הענין בדוגמא אחת שבה נרגיש קצת כיצד המושגים המסולפים חדרו לתפיסת עולמנו.

אחת מהתחבולות הנוראות ביותר בהן השתמשו הערב רב הוא בהחדרת ביטויים חדשים להגדרת סוגים שונים של יהודים. תחבולה זו נוראה משום שכמעט ולא מורגשת למרות השפעתה ההרסנית. מאז שישראל קיבלו תורה ידעו שיהודי הוא מי

שאבותיו עמדו למרגלות הר סיני וקיבל שם על עצמו ועל זרעו אחריו את עול התורה [חלק משבוש הדור לחשוש ממילה זו "עול" שנראה כביכול כדבר מעיק ומכביד וכבר חדר בטוי חדש להקהות חריפות הבטוי, "נועם עול תורה ומצות" ואכמ"ל. מי שטעם טעם העול יודע שדווקא העול בכל משמעותו הוא עצם הנועם ולא צריך תוספות].

לא כל ישראל נמצאים באותה מדרגה רוחנית. תמיד היו דרגות שונות של קיום החובות המוטלות על כל יהודי. ומי שנכשל

במלוי שליחותו ותפקידו היה נקרא שוגג, אנוס, מזיד, מומר לתאבון מומר להכעיס, אפיקורס וכד'. כולם מבטאים דרגות סטיה מקו ברור ומוסכם.

אבל מעולם לא היה קיים בלקסיקון השפה היהודית סיווגים המכשירים לכתחילה סטיות מאורח החיים היהודי המקורי.

אבל כיום השתרשו בטוים שמטשטשים את כל המוסכמות. מי שמאוד מקפיד על קיום התורה כנתינתה בסיני, שהוא למעשה דמות היהודי המקורי קיבל כנוי חדש, יהודי חרדי או אורטודוקסי. מי שמתחס בזלזול לקיום המצוות ואף מוחק חלק מהן מאורחות חייו נקרא, כפי דרגת הקצוצים, מסורתי או מודרני או בזמן האחרון נולד עוד מושג "חרדי חדש", ואם עושה כן בצירוף שבוש ב"ג עיקרי האמונה נקרא רפורמי או ליברלי וכן הלאה. ומי שלא מקיים שום דבר נקרא בשם יהודי חילוני. כביכול עדיין יהודי לגיטימי אבל עם גוון אחר.

מה שנקרא "זרמים ביהדות".

עצם החדרת הגדרות אלו לשפה המדוברת מטשטשת את הדרך הישרה. אין כבר הגדרה לעצם תכלית היהודי אלא מי שאמו יהודיה [עדיין לא נגעו בהגדרה זו שמקורה בהלכה] הוא יהודי ואין שום מניעה לבחור תכלית כפי הבנתו רח"ל. ומי שצועד בדרך המסורה מדור לדור נכנס לקטגוריה מצומצמת – "יהודי אורטודוקסי". כמה מהמגדירים את עצמם כ"חרדים" מודעים לכך שהם איבדו בכך את העוצמה האמיתית של המושג יהודי. אנו לא "חרדים", רק במסגרת השיח הציבורי נאלצים לעשות הבחנה בין מגזרים שונים. אנו אמורים להזהרות רק כ"יהודי" – יהודי מקורי, וזה כולל הרבה מעבר למה שנכלל במושג "חרדי".

יהודים מקוריים

במאמר המוסגר. נדמה שאם העוסקים בהסברה יהודית יחדלו מהשימוש במושג "חרדים" וידבקו במושג האמיתי יהודים מקוריים תהיה כאן הכרזה ברורה שכל מי שאינו דבק בתורת ה' בין בדעותיו ובין בהנהגתו הוא יהודי מזויף.

הגדרה כזו תעורר רבים וטובים מאחינו בני ישראל השבויים ביד הערב רב להתבונן האם יש יהודי מקורי אחר. ומאידך יתעורר ודאי פולמוס מצד המחדשים והמזייפים אבל היא תכריח לענות תשובה ברורה.

במה אתה קשור ליהודי המקורי. האם תוכל לעמוד בגאון מול סבא שלך ולומר לו אני שומר על התורה שהעברת לנו. יש להעמיד כאן קו ברור שאין כמה זרמים ביהדות. אין חרדים, מסורתיים, רפורמיים, וחילונים.

ובודאי שלא הלבוש הוא הקובע מי הוא הממשיך שרשרת הזהב אלא הנכונות להכריז שרק השולחן ערוך מנחה את אורחות חייו וצאצאיו, בלי שום שנוי וסטיה [כמובן שתיתכן סטיה מקרית או מחמת התגברות היצר אבל לא עקרונית].

בן תורה בן של התורה

לפני כמאתים שנה, כאשר חשו גדולי הדור שעומדים הם בפתח תקופה חדשה של שבויים קשים בצורת היהודי. והעמידו אז ב' דרכים [עין באריכות בפירוש יראת חיים לנפש החיים שער ד' פרק ג'] מרכזיות להתמודד עם רוח סערה זו. דברינו מכוונים על פי דרכו של הגר"א ז"ל ותלמידו הגר"ח ז"ל שיצרו מסגרת של טהרה כהנה לתקופת המבול בדעות הממששת ובאה. שמה של מסגרת זו הוא "ישיבה". אמנם לימדונו חז"ל שמעולם לא פסקה ישיבה מאבותינו. אך מסגרת בה הסתגרו בחורים משך

כמה שנים רק בתוך ד' אמות של הלכה לא היתה מצויה. מטרת יסוד מסגרת זו היתה לאפשר בתוך המבול הממשמש ובא להוליד דור המשך לצורת היהודי השלם. יהודי הדבוק בכל מאודו ונפשו בה' ובתורה הק'. וגם כאשר נאלץ אח"כ להשתלב בזרם החיים הרי שהשתית את חייו על שאיפה אחת בלבד. דבקות בה' ובתורתו.

צורת יהודי זה אשר חייו מושתתים רק על דבקות בתורה קיבלה שם חדש בדורנו. בן תורה.

בכנוי "בני תורה" אין כוונתנו להתיחס דוקא לציבור מסוים או לאלו שתורתם אומנותם אלא לכל מי שמבין שיהודי שואב את עיקר חיותו מעסק התורה הקדושה, וזה כולל אף בעלי בתים ואנשי מעשה מכל החוגים ביהדות הנאמנה.

גם בדורנו הישיבות הקדושות [שהתפשט קיומם בכל העדות והחוגים] הן אשר שואפות להעמיד את צורת היהודי המקורי. כאשר בשנות חינוכו צריך לספוג בקדושה וטהרה את הצורה הפנימית למשך חייו. ובודאי שאין הישיבות מעין בית ספר למגזר החרדי. ואין הישיבה עסק רווחי לפרנס את ראש הישיבה.

שלט בלתי נראה ניצב בפתח כל ישיבה. כאן בונים בן תורה. כאן בונים את היהודי המקורי. זהו תפקידה היחידי של המסגרת הנקראת ישיבה.

עולם הישן עד היסוד נחריבה – בטול צורת היהודי

ובזה נבין מגמתם לבטל את בית היוצר של העם היהודי בכל דרך אפשרית. אף שכלפי חוץ יעטפו מזימתם בכל מיני תירוצים שונים ומשונים ולא ישמיעו לעולם ברחל בתך הקטנה עומק מטרתם בטול צורת היהודי המקורי והעמדה צורה חדשה, מסולפת. וכמאמר אחד מראשי תנועתם בימים בהם לא הסתירו כוונתם. "את עולם הישן עד היסוד נחריבה" "התנועה הציונית אינה המשך של היהדות היא דבר חדש. שדורש בהכרח השמדת הקודם. הציונות תצמח על חורבן היהדות", המטרה לא השתנתה רק הדרכים נעשו יותר ערמוניות.

נצטרך להסביר כאן דברים שהיו פשוטים וברורים בכל הדורות. מדוע באמת בתורה הקדושה נמצאת החיות הכי נפלאה של היהודי. ננסה להבין מדוע כך היה נהוג בכלל ישראל במשך כל הדורות שגם העגלון ידע שהחיים מושתתים על ש"ס ופוסקים. והיו קיימות בכל בית כנסת חברות משניות וש"ס ועמך ישראל עשו מלאכתם ארעי ותורתם קבע. ונמנו על הסוג הנקרא כיום בן תורה, היינו שחש היותו בן לתורה.

מדוע ינקו כל חיותם רק ממנה ומנין היה להם העוז להתרחק מרוחות הרחוב ולחזק אחיזתם בתורה הקדושה בכל עוז. כמובן שעדיין עמדו במלחמה הגדולה נגד היצר אבל הגישה הפשוטה היתה ברורה. הברכה שלא עשני גוי נאמרה בשמחה עצומה. וכל יהודי בחל בטבעו בתרבות הגויית.

מה נשתנה בדורנו שפעמים נשמעים קולות בתוך המחנה שהחיים היהודים צריכים לעבור רענון. מנין חדרו רוחות אלו לתוך המחנה ומדוע אין בהם ממש. ואדרבה רק מוסיפות חורבן והרס כיודע.

נקוה שאחרי קריאת הספר יהיו תשובות ברורות לשאלות אלו.

דמות הבן תורה תפסה אצל מו"ר הגה"צ ר' ישראל אלי' וינטרוב ז"ל חלק חשוב מאוד. ולכן לא פסק מלהתריע כאשר ראה שינוי וסטיה בעולם התורה. בשיחותיו בציבור ובמאמריו עמד על העקרונות וזכו דבריו לתפוצה נרחבת אך נדמה שמחמת שלא כונסו הדברים למקום אחד עדיין לא הצטייר כל **רוחב ועומק הסוגיא**. בעיקר דובר על המאפיינים החיצוניים של הבן תורה. בחינת סור מרע ועשה טוב. אבל לא הוצגה הסוגיא של "בן תורה" בכל היקפה.

מהי צורת הבן תורה המדוברת כל כך. הורגלנו שמי שלומד תורה ויודע להגיד חבורה וכו' כבר נכנס לגדר בן תורה. אבל רבינו לא הרפה מלהכות על קדקדינו שלא כאן נגמרת צורת הבן תורה. ואדרבה יתכן שהוא לומד אבל אינו מתקרב עדיין לסוגיא של "בן תורה". מה נדרש מהבן תורה כדי להיות "סוג אחר". ומה באמת הנפק"מ. סוף סוף עוסק במצות תלמוד תורה.

הבנה בהירה בערכו של הבן תורה רפואה להרבה מבעיות הדור

אי ידיעת הסוגיא בכל היקפה מביאה לדאבון לב שבחורי ישיבה מרגישים, במקרה הטוב, לפעמים פספוס והקרבה כאשר מחוץ לכתלי ביהמ"ד נמצאים חיים תוססים. וכן בני עליה נפלאים מגיעים לדכדוכה של נפש, דכאון ועצבות, כאשר עומדים באמצע החיים ומרגישים ש"לא עשו כלום". היינו שלא הגיעו ל"משרה תורנית" או למעמד נכבד מתוך ידיעה רחבה של כל חלקי התורה. נמצא שרק "למדו ועמלו בתורה" ו"מה יצא להם מזה". קשה להשמיע את הדברים אך בתוך עמי אנכי יושבת.

זאת עלינו לדעת שהרבה מה"משברים" הנ"ל נובעים ממה שהושפל מעמדו וערכו של העוסק התורה ע"י הרחוב [בסיועים עדודם ותמיכתם של הערב רב ואכמ"ל] ונתקיים בנו דברי המרגלים אחר חזרתם מתור את הארץ. וְנִהְיָ בְּעֵינֵינוּ כְּחִגְבִּים וְכָן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם. ובמרגליה בפומיה דמו"ר ז"ל שגם אדם ענק בענקים כנשיאי ישראל עלול לתפוס את עצמו כפי שרואים אותו מבחוץ אלו שמושגיהם מוטעים ומשובשים.

לצערנו חדרה לתוככי ביהמ"ד תפיסת הרחוב שעסק התורה הוא לימוד "על מנת" להגיע לתכלית נוספת כשם שבכל אומה לומדים חכמה כדי להגיע למשרה בחכמה זו [רב, טוען רבני, מסדר קדושין וכו'], ורח"ל נשכח לגמרי מהו עצם עסק התורה כפי שנבאר כאן בעזר ה'.

עד כמה שנעמיק במהות דבקות זו בתורה ותכליתה יתעצם הלב לזכות לכך ויקל לעמוד מול הרוחות הזרות המנשבות גם בתוככי ביהמ"ד.

תועלת תצמח גם לרגילים בתורת רבינו ז"ל להיות משנתו ערוכה כאן בצורת בנין אשר נלקט בזהירות מתוך מאות מאמריו, מכתביו ושיחותיו אשר בהם נגע בדברים אך כמדומה שמעולם לא באו מסודרים תחת קורת גג אחת.

לתפוס את היקף הסוגיא ולא את הפרטים

כאשר עומדים אנו בפתח מחברת זו ניצבת השאלה. מה המקום לעוד חיבור בנושא שדשו בו רבים.

לכאורה הדרך מבוררת היטב. כל אחד יודע ש"המתכון" להיות בן תורה הוא לשקוד על עסק התורה בלא היסח דעת. מתוך מידות טובות ויראת שמים. וכמובן שיש יצר הרע העומד בדרכנו להשיג מטרה זו. וממילא צריך להתגבר עליו. כך מצטייר מסלול בנינו של בן תורה.

אם ננסה לבחון את תחבולות היצר נוכל להגדירם בדרך כלל כעכובים **פרטיים** כגון עצלות, כבדות, מידות רעות, תאוות. וממילא מחפשים עצות לגבור עליהם כמפריעים פרטיים. מה העצה לעצלות. מה העצה לחוסר רכוז. כיצד להתגבר על התאוות.

רבינו ז"ל ניגש לסוגיא מכיוון אחר. במשנתו עמד על כך שעיקר הרפיון נובע מאי הבנת **נוראות מעמדו של היהודי בכלל ושל הבן תורה בפרט** [וכן היתה גישתו בכל תחומי החיים לחזק ולברר היטב ידיעת צורת הדברים וממילא יכולים אח"כ לחדור ללב ולקיום המעשי]. ניקח דוגמא מהעולם שחוץ לבימ"ד. כל מי שמבקש להכשיר את עצמו להיות למשל טייס יודע שהוא צריך לעבור מסלול מפרך וקשה אבל כיון שיודע עד כמה תהילה וכבוד יזכה כשיגיע לסוף המסלול מוצא בעצמו כחות אדירים לעמוד בכל הקשיים.

האם הבן תורה מבין באמת חשיבותו. האם הבן תורה מבין משמעות היותו בלגיון של מלך. לרוב נדמה לבן תורה [בתחילת דרכו] שהוא מוותר על משהוא בשביל להתקדם.

כאשר **מתברר** [ע"י הבנת הסוגיא] ו**מתאמת** אצלו חביבות הבן תורה קמיה קוב"ה מגלה כחות שהיו עד כאן עמומים. ניגש לספר בחביבות רבה ושמחה עצומה. עצם זכותו לעסוק בתורה היא המשמחת אותו ונותנת לו סיפוק ולא מבקש מעודדים חיצונים. כאשר מבין הבן תורה עד כמה מנסים לקעקע ולגמד את ערכו, העכובים שהיו נדמים כ"פרטיים" מתגלים כחלק ממערכה עצומה שהוא ניצב במרכזה. ואז הוא משיב מלחמה שערה.

מסירת מודעה נחוצה למי מיועד הספר

וכאן אמסור מודעה נחוצה. מי שכבר זכה לדבוק בעסק התורה בכל נימי נפשו ומרגיש באמת שהיא מקור חיותו אינו זקוק כלל לספר הזה ועלולה הקריאה בו להיות בטול תורה. אך זאת יש לדעת שלא כל "הנהנה מהלימוד" הגיע למדרגה זו. הסימן היחיד לשיעור דבקותו בתורה הוא עד כמה מואס ומתבדל מכל אורית הרחוב, שזהו פועל יוצא ממי שבאמת נדבק בכל נימי נפשו בתורה להרגיש שהיא היפך גמור לאורית הרחוב.

הספר נועד לאלו שזוכים לשבת בד' אמות של תורה או שקשורים בעולמה של תורה אך עדיין לא זכו להבין ולהפנים כל היקף הסוגיא של מעלת ורוממות תפקיד עסק התורה. ואף אם זכו להבנה מסוימת צריכים לחזק יסודות אלו, אקווה שדברי רבינו ז"ל יפיחו בהם רוח חיים. הדברים יהיו זרים לאוזן מי שלא קרב לבין כתלי בית המדרש.

כמו בספר הקודם גם כאן תקוותי שיקבל הקורא תאבון לראות הדברים במקורם כי דלינו כאן רק מקצת דברי רבינו ז"ל ומי יודע אם זכינו [אחרי כל ההשתדלות והעברת ביקורת ת"ח נאמני רבינו ז"ל] להעבירם כאן בכל דיוקם ועומקם.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת שלח תשע"ז -

ספק אם חייב או אם מועיל

וְהָיָה לָכֵם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וְגו' (ט"ו ל"ט)
הנה ילפינן בגמרא מנחות (מ"ג א') 'וראיתם אותו' פרט לכסות לילה.

והנה יש לדון מהו בעומד באמצע לברך על טליתו, ובגמרו לומר מלך העולם, נסתפק אם כבר הגיע זמן ציצית או שעדיין לפני הזמן. האם יגמור הברכה על הטלית, או שיגמרנה בברכה אחרת, כגון שלא עשני גוי.

[הנה דעת המחבר (סי' י"ח סע' ג') דזמן ציצית רק משיכיר, ודעת רמ"א (שם) דהוה כבר מעלות השחר, ואם כן יהא הנידון לכל חד כדאית ליה, וגם אם הוה ספיקא דדינא, [עיין במשנה ברורה שם סק"י], יהא הנידון במסופק אם כבר משיכיר, או שמא קודם עלות השחר].

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דעדיף ברכה על הטלית, דהוה ברכה שספק אם חייבים בה כלל, דשמא עדיין לא הגיע זמן ציצית.

או דילמא עדיף לסיים הברכה על דבר אחר שבין כך חייב לברך, כגון שלא עשני גוי, דהוה ברכה שודאי חייבין בה אלא ספק אם הוה ברכה כתיקונה, דהוה ספיקא דגמרא ברכות (י"ב א') בהתחיל הברכה בכוונה על דבר אחד וסיים על דבר אחר האם מהני, ולא איפשיטא.

ב. יגמור בברכה אחרת

לכאורה היה נראה דיגמור שלא עשני גוי, דחזינן דבכהאי גוונא עונין אמר, אבל בספק אם מחוייב ומברך אין עונין אמר וכמו שנוכיח לקמן. אם כן שמעינן דזה עדיפא.

ג. ספק ספיקא

אבל יש לומר דכיון דלהרא"ש כסות יום בלילה חייבת, אם כן לדידיה מברך גם כל הלילה, ואם כן הוה ליה ספק ספיקא לחיובא לברך על הטלית, דספק אחד דילמא כבר הגיע זמן ציצית, ועוד ספק דאף אם הוה לילה מכל מקום דילמא בגד יום בלילה חייב בציצית, ואע"ג דגם בספק ספיקא לחיובא לא מברכינן להתחילה, כמבואר במשנה ברורה (סי' רט"ו סק"כ), מכל מקום עדיפא מאשר לא עשני גוי דהוה רק ספק אחד.

[אמנם תליא במי שהיה ספק ספיקא לחיובא דאינו מברך ובכל זאת בירך אם יענו אמר].

אך אכתי יהא הנידון הנ"ל בבירך על לולב וכשגמר תיבת העולם מסופק אם הגיע עלות השחר, דבכהאי גוונא ליכא רק ספק אחד, והוא אם הגיע עלות השחר, אבל אם לא הגיע ודאי אינו יכול לברך.

האם עונין אמר

הנה יש לדון להוכיח כהנ"ל שבה עונין אמר ובה לא, דהנה לענין ברכה שספק אם מחוייב בה, לא מצאתי מפורש שאין עונין אמר, אך לשון הפרי מגדים (סי' תרנ"ב א"א סק"א) שאם נטל לולב בין השמשות של סוף היום דשאר הימים ובירך עליו, אסור לברך ועובר על לא תשא. ולכאורה הכוונה נמי שאין לענות אמר. חזינן דבספק ברכה אין לענות אמר.

[אך לעני"ד גם בלולב ביום השני בין השמשות יש כאן ברכה, דהרי אם לא יסיח דעתו עד למחר בבוקר תעלה לו, ואם כן יענו אמר].

ובספר פסקי תשובות (סי' רט"ו אות י"א) כתב דבכל מקום שספק ברכות להקל אין אומרים אמר.

דאינו רוצה ללבוש אם כן דמי לתכריכין ולא חשיב בגד.

ויש לומר דגם דעת הפרי מגדים כהתהלה לדוד, דהטעם דלא קרינן בה 'אשר תכסה בה' היינו דוקא כשאין רצונו ללבוש, משא"כ כשרצונו ללבוש, כגון שאינו יודע מהאיסור, חשיב 'אשר תכסה בה' וחייב בציצית.

ד. לפי זה מיושב הסתירה

מעתה הא דהקשינו סתירה בפרי מגדים, דהיאך שייך בכלי קופסא לחייבו בצמר משום מצות ציצית, הרי אינו עומד ללבישה, הנה לכאורה אכתי הקושיא קיימא, דהתם הרי יודע שלא יוכל ללבוש, ואם כן הוה ליה כתכריכין. אמנם יש לומר דבאמת איירי לא כך, אלא איירי דדעתו דרך עכשיו יתן האי ציצית דפשתן בצמר, וכאשר ילבש הבגד יחליף החוטיין.

ואם כן יתיישב הסתירה בדברי הפרי מגדים, דבבגד שיש בה כלאים, איירי בבגד כלאים שדעתו שלא ללבוש, ודמי לתכריכין, הלכך הוה ליה עשייה בפסול, דאין כאן מחשבת לבישה. ובאמת אם יחשוב ללבוש באיסור שפיר דמי. והוא הדין כשחושב ללבוש לאחר שיסיר הכלאים, נמי מהני האי חוטיין.

אך לענין כלי קופסא, איירי שדעתו ללבוש, ובהוה הוי שפיר כסות, ורק חיוב דכלי קופסא מקיים בהני חוטים דכלאים.

וכל זה כד נימא דדעת הפרי מגדים כהתהלה לדוד, שבאופן שרוצה ללבוש חשיב 'אשר תכסה'. ואם כן נתיישבו דברי הפרי מגדים כמין חומר.

אך מכל מקום פשטות דברי הפרי מגדים לענין בגד כלאים, אינו משום מחשבתו דהוה כתכריכין, אלא מחמת העצמיות דאינו ראוי ללבישה, ואף כשדעתו ללבוש, ואם כן באמת תיקשי טובא סתירת הפרי מגדים.

ה. אמרי בינה

הנה באמרי בינה (או"ח סי' ב') כתב דבבגד של כלאים הוה ליה תעשה ולא מן העשוי כיון דאינו ראוי לכסוי. וכן באסר קונם הבגד על כל העולם, וכתב דדמי לתכריכין.

אך הוסיף דאף כאשר רוצה ללבוש, דלא ידע שיש כלאים, מכל מקום נפיק מכלל כסותך כיון דאסור ללבוש.

ולכן תמה על הגרע"א (מובא בדבריו שם) שסבירא ליה דבהטיל ציצית והיה כלאים והסיר הכלאים כשר. ושוב הביא לדברי הפרי מגדים הנ"ל.

והנה מוכח מהאמרי בינה דפליג על התהלה לדוד. ואם כן לאמרי בינה תיקשי עליה טובא מהפרי מגדים בסימן י"ט בדין כלי קופסא, דלדבריו ודאי אין ליישב כתירוץ הנ"ל.

טלית שיש בה כלאים

הנה יש לדון מהו בכסות בת ארבע כנפות שהיה בו כלאים בשפה שלו, ועשה בו ציצית, ואחר כך חתך הכלאים ממנה.

וכתב בפרי מגדים (סי' י"ח במ"ז סק"א) דיש לומר דפסול, דהוה תעשה ולא מן העשוי, כיון דבעת עשייתו לא קרינן בה 'כסותך אשר תכסה בה' כיון שאין לנו היתר ללבוש ציצית בכלאים.

ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. פסול רק מדרבנן

הנה דן בפרי מגדים (סי' י"ח שם) דמכיון דמדאורייתא מותר כלאים בציצית, ורק מדרבנן אסרו משום גזירה דכסות לילה, נמצא דהאי איסור כלאים הוה רק דרבנן, וממילא יהא פסולו משום תעשה ולא מן העשוי רק מדרבנן.

וצריך עיון דלכאורה הוה פסול דאורייתא דתעשה ולא מן העשוי, דהרי למעשה הכסות אינו עומד ללבישה, ולא גרע מתכריכין דפטור משום דאינו עומד ללבישה, [כמבואר בגמרא מנחות מ"א א'], והרי המטיל ציצית בתכריכין ואחר כך נמלך ללבושו בחיים, יש לומר דהוה ליה תעשה ולא מן העשוי.

ב. מחוסר מחשבה

אך יש לדון דלא חשיב עשייה בפסול, דהנה באמת בפרי מגדים

בסוף דבריו דן אם ייחד כסות ללילה, ועשה בו ציצית בשעת הפטור, ואחר כך נמלך וייחדה לכסות יום, אי הוה תעשה ולא מן העשוי, מי אמרינן דפסול הואיל דבעת שעשאו היתה פטורה, או דלמא אינו פסול, כיון דאינו מחוסר מעשה אלא מחוסר מחשבה, ואם כן לא הוה תעשה ולא מן העשוי.

ולפי הצד השני, הכי נמי בנמלך ללבוש תכריכין באמת לא הוה תעשה ולא מן העשוי, דאינו אלא מחוסר מחשבה, דהרי אם יחשוב ללבושו בחיים יתחייב בציצית. והכי נמי נימא בנידון דידן דלא חשיב אלא מחוסר מחשבה.

ג. מהו בנידון דידן

אך בנידון דידן אכתי תיקשי, דלכאורה אינו דומה להנ"ל, דהרי אם בכלאים דאורייתא הוה מחוסר מעשה, משום שכדי שיהא כסות צריך לעשות מעשה לחתוך הכלאים, אם כן נימא דגם בכלאים דרבנן הוה מחוסר מעשה.

ויש קצת לדון דמכל מקום דמי למניח ציצית בתכריכין ואחר כך נמלך ללבושו דתליא בספיקא הנ"ל דכסות לילה דהרי הוה רק מחוסר מחשבה ללבושו בחיים, והכי נמי בנידון דידן רק מחוסר מחשבה ללבושו, אע"פ שחילוף מחשבתו ללבושו בחיים יהא רק לאחר שיעשה מעשה להוציא הכלאים.

[ובשלמא אם מן התורה איכא איסור כלאים, אם כן הוה מחוסר משעה דהוצאת הכלאים, אמנם אם הוה איסור רק דרבנן, נמצא דמן התורה ליכא אלא החלטה שאינו רוצה ללבוש מחמת האיסור דרבנן].

ד. רצונו ללבוש

תו יש לבאר דברי הפרי מגדים, דאיירי שרצונו ללבוש, כגון שלא ידע שיש כלאים ורק אחר כך נתגלה הכלאים, ואם כן הא דפטור מציצית היינו רק משום דבאמת אינו ראוי ללבישה, והרי זה רק מדרבנן, הא מן התורה ראוי ללבישה ולא דמי לתכריכין.

ה. כלאים בעיקר הבגד

בעיקר דברי הפרי מגדים, תמה בתהלה לדוד (סי' י"ח) דמי איכא למאן דאמר דכלאים בבגד שלא בחוטים הותר מן התורה, דהא שמצאנו שהותר היינו דוקא כשהכלאים הוא החוטים עם הבגד, כגון חוטי פשתן בבגד צמר, שהמצוה דציצית עושה הכלאים. ומביא שהפרי מגדים בעצמו בספרו שושנת העמקים (סי' ג') כתב כך.

ברית אברהם

הנה אמרינן בגמרא יבמות (ד' א') דמותר להטיל ציצית של צמר בבגד פשתן, דאע"פ דאיכא בזה לא תעשה דכלאים, מכל מקום עשה דציצית דוחה לא תעשה דכלאים.

והקשו האחרונים (ברית אברהם (או"ח סי' ג'), ובתשובות אבני נזר (י"ד סי' ש"ז) אייתי בשם האחרונים) למה לי דינא דעשה דוחה לא תעשה, הרי לדעת הרשב"א בלא הכי מותר, דהרי דעת הרשב"א (נדרים ט"ו ב') דהיכא דמצוות לאו ליהנות ניתנו, שרי גם ביש לו הנאת הגוף, וכגון שמותר לטבול במעין שאסור בהנאה לטהר עצמו אף בימות החמה, [והא דאמרינן בגמרא ראש השנה (כ"ח א') דאסור, היינו מפאת דנהנה גם לאחר שכלתה המצוה], אם כן ציצית במקום מצוה, הוה ליה כמו בליכא הנאה מהלבישה ואם כן שרי בכלאים.

ויש לדון ליישב בכמה אנפי:

תירוץ א' - אפשר באחרת

הנה בברית אברהם (שם) תירץ דהא כתב ברשב"א (שם) דבאפשר לקיים המצוה באחרת שאינו אסור בהנאה, אסרינן הנאה בהדי מצוה.

כגון באסר אשתו עליו, דאע"פ דמצוות לאו ליהנות ניתנו אף בהנאת הגוף, אך כיון דאפשר באחרת אסרינן.

ואם כן הכי נמי בציצית הרי אפשר בבגד אחר, ואע"ג דלא חשיב אפשר לקיים שניהם דילבש בגד אחר שאינו כלאים עם הציצית, זה דוקא לענין עשה דוחה לא תעשה, דכל בגד חייבת בציצית, אבל לענין הנאת הגוף בהדי מצוה חשיבא אפשר באחרת.

והביא הברית אברהם ראייה לזה, דחזינן דהרשב"א קאמר

דבקונם תשמישך עלי חיילא, ונימא מצוות לאו ליהנות ניתנו, ותירץ דאפשר באחרת, והרי כל אחד מצוה באפי נפשה, [והיינו דנימא דקושיית הרשב"א מפאת מצות עונה ולא מפאת פריה ורביה], ומאי שגא מהך דטלית, ועל כרחך כחילוק הני"ל.

תירוצ' ב' - אמרי בינה

באמרי בינה (אוי"ח סי' ג') כתב ליישב קושיית הברית אברהם, דעד כאן לא קאמר הרשב"א דהנאת הגוף מותר לגבי מצוה, רק היכא דגוף המצוה לאו ליהנות נתנה ואפשר לקיים המצוה אף אם אינו נהנה, ועל זה שפיר הקשה הרשב"א דהמצוה לא להנאה ניתנה, דכיון דאינו מכיון להנאה בטלה ההנאה לגבי מצוה.

משא"כ לענין כלאים בציצית, עיקר חיוב של ציצית הוא על בגד אשר מכסה בה וכשהוא דרך הנאת לבישה, אם כן העיקר הוא לצורך הנאתו שרוצה לילך במלבוש של ד' כנפות, ואם כן אם על ידי החיוב להטיל ציצית איתעבד הבגד של איסור, בזה לא שייך לומר דמצות לאו ליהנות ניתנו והנאת הגוף בטל לגבי מצוה, דהרי ההנאה היא עיקר המצוה, ואדרבא אם חשיבא לבישה בלא הנאה, אם כן לא יתחייב בציצית.

תירוצ' ג' - לא בעינן הנאה

דע דכל קושיית הברית אברהם רק להשיטות (רמ"א יו"ד סי' ש"א סעי' ו' בשם טור ורא"ש וסמ"ג) דשרי ללבוש כלאים לגנוב את המכס, דהרי אינו מתכוין ליהנות מהבגד, אך לדעת הרמב"ם (פ"י מהל' כלאים ה"ח) דאסור, וביאר בכסף משנה (שם) דהיינו מפאת דבלבישה גמורה לא בעינן הנאה כלל, אם כן מה איכפת לן דבציצית בכלאים ובבגדי כהונה אין הנאת הגוף, הא מכל מקום יש לבישה גמורה.

אך שוב ראיתי בברית אברהם (שם) שכתב דקושייתו גם להרמב"ם, דטעמיה דהרמב"ם דמכל מקום איכא הנאת הגוף.

ולעני"ד הקושיא רק להט"ז (יו"ד סי' ש"א ס"ק י"ז) ועונג יום טוב (סי' צ"ו), שבאמת מבארים דעת הרמב"ם דחשיב שיש לו הנאה מן הלבישה, דבלא הלבישה היה חייב ליתן המכס, נמצא דהלבישה היא לו הכרח, והוה הנאה זאת כמו הנאת שאר לובש מלבוש כלאים שאסרה תורה.

אמנם לדעת הכסף משנה (שם) והש"ך (שם סק"ח) ומרכבת המשנה (שם ושבת פ"א ריש ה"א), מבואר כהנ"ל, דבלבישה גמורה לא בעינן הנאה, ולדידהו לא קשה האי קושיא.

תירוצ' ד' - תנאי הלבישה

הנה באבני נזר (שם) מביא לתרץ בשם הגאון חתנא דהאבני נזר, דהא כלאים אינו אסור בהנאה, אך צריך לבישה דאית ביה הנאה, דהרי אם אין הנאת לבישה הוה שלא כדרך לבישה.

נמצא דגם כשמקיים מצוה, הא למעשה יש הנאה ואם כן חשיב לבישה. [דהרי הנאה בהדי מצוה מותר אך לא לבישה בהדי מצוה].

וכתב באבני נזר דהדברים נראים. וכך תירץ בעונג יום טוב (יו"ד סי' צ"ו). ויש לדון בהאי תירוצ' בכמה אנפי:

א. דבר שאינו מתכוין

הנה איתא במשנה בכלאים (פ"ט מ"ה) מוכרי בגדי כלאים מותר ללבושן כדי להראותם לקונים, דהרי אינו מתכוין ליהנות מהכלאים, ודבר שאינו מתכוין מותר.

והנה כתב בבית הלוי (סי' א') דלפי זה אין לתרץ כהנ"ל, דהרי שמעינן דעל כרחך ההנאה אינו רק תנאי דלבישה אלא הוה גוף האיסור, דאם היה רק תנאי בהלבישה, לא היה מהני הא דאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה, דהרי למעשה חשיב לבישה מכיון שנהנה. ולא הבנתי, דהרי אף אם הוה תנאי בלבישה, מכל מקום מכיון דספק אם התנאי יתקיים, שוב הוה ליה דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה.

ב. מותר גם בפסיק רישיה

וכמו כן לדעת הר"ן בחולין (ל"ב א' מדפי הר"ף) דמותר הנאה בדבר שאינו מתכוין אע"פ דהוה פסיק רישיה שיהנה. מכל מקום הרי טעמו דבאינו מתכוין לא חשיב הנאה, ואם כן לא הוה לבישה.

[ובמצות לאו ליהנות ניתנו דבאמת יש הנאה הוה לבישה. אך בזה יש קצת לעיין, דילמא כשם שהנאה בלא כונה לא סגי, הכי נמי הנאה נטפלת להמצוה, וכשמקיים מצוה לא חשיב לבישה שיש בה הנאה אע"פ דהנאה הוה רק תנאי. אבל עכ"פ לתוספות (שבת כ"ט ב' ד"ה ובלבד) דבפסיק רישיה אסור, אתי שפיר דככתבנו].

ג. דבר שאינו מתכוין

הנה בעיקר הא דכתב הבית הלוי לסתור תירוצ' העונג יום טוב וחתנא דהאבני נזר, דעל תנאי האיסור לא שייך פטור דאינו מתכוין. יש לעיין בדבריו, דהנה באוכל על מנת להיות שבע, ולא איכפת ליה בהנאת גרונו, ויש ספק אם מעורב דבר מר דמשוי לה שלא כדרך אכילה.

הנה דעת הגרע"א (פסחים פ"ד ב') דאף דרצונו בתכלית, מכל מקום מכיון דלא איכפת ליה באופן האסור או המותר, הוה ליה דבר שאינו מתכוין, ומשום הכי בהך דשבירת עצם בקרבן פסח, דאסרינן לשרוף העצם דחיישינן דילמא פקע, כתב הגרע"א דהוה ליה דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה, דאע"פ דרצונו בפתיחת העצם, אבל הרי לא איכפת ליה אם יהא על ידי שבירה או שריפה.

אמנם במהר"ם ש"י"ק (חידושו לפסחים שם) כתב לא כך, דאם רצונו בפתיחת העצם ורק ספק באיזה אופן, ליכא פטורא דדבר שאינו מתכוין.

ונראה דקושיית בית הלוי תהא מיושב שפיר להגרע"א, דהכי נמי נימא דאע"פ דלהאמור האיסור אינו ההנאה אלא הלבישה, והרי רצונו בהלבישה, מכל מקום מכיון דלא איכפת ליה אם יהא על ידי הנאה או בלא הנאה, זאת אומרת דלא איכפת ליה אם יהא באופן האסור או באופן המותר, וגם בכהאי גוונא חשיב דבר שאינו מתכוין.

ד. דעת מהר"ם ש"י"ק

אך יש לומר דגם למהר"ם ש"י"ק אתי שפיר, דבשלמא בפתיחת העצם הרי מתכוין לפתוח העצם, אלא יש ב' דרכים היאך לפתוח, על ידי שבירה או על ידי שריפה, ובה אמרינן דכיון דרצונו במטרה אע"פ שאינו מתכוין דוקא לדרך זו מכל מקום הוה מתכוין.

אמנם בנידון דכלאים, איכא רק דרך אחת, והוא לבישה, רק הספק בענין אחר, והוא אם יתלווה אליה תנאי של איסור, ולענין הך תוספת הוה דבר שאינו מתכוין ולא פסיק רישיה.

תירוצ' ה' - המצוה רק בחוטים

כתב באבני נזר (שם) דהקושיא לא קשה כלל, דלענין המצוה דציצית, המצוה הוא רק בחוטים ולא בבגד, אמנם לענין איסור כלאים הרי כל הטלית נעשה כלאים ונאסר כל הבגד.

ואם כן אף אם תמצוי לומר שלבישת הציצית מותר, מכל מקום לבישת הטלית אסורה, והלכך בעינן לדינא דעשה דוחה לא תעשה, דעל ידי דאיכא דין דחייה, גם הבגד שרי כדי שיוכל לקיים את העשה.

ויש לעיין בדבריו בכמה אנפי:

א. לדחות האיסור בתנאי המצוה

הנה חזינן מהאבני נזר, דאע"פ דהבגד אינו חלק מהמצוה דציצית, מכל מקום מכיון דבעינן הבגד כדי לקיים המצוה, אמרינן דעשה דציצית דוחה איסורו של הבגד.

ולפי זה יש לעיין באדם שיש לו בית שאסור בהנאה, כגון בית של עיר הנדחת, ויש בו מזוזה, אם כן נימא שיהא מותר לגור בהבית מדין עשה דוחה לא תעשה, דעל ידי שגר בהבית יש לו מצוות מזוזה, ולא שמענו זאת. ואולי אין הכי נמי דיהא מותר.

[ומפאת כתותי מכתת שיעוריה, אין לפטור ממזוזה, דחזינן דלחי של אשירה כשר (עירובין פ' ב'), מכיון דלא בעינן שהלחי יהא אחד, והכי נמי בבית. אך תליא גם אם איסורי הנאה הוי לכם, דאם לא כן פטור ממזוזה].

ב. כהן שנשאר בבית שיש בה טומאה

לפי זה הוא הדין כשיש מת בבית והכהן אינו יוצא החוצה, לא ילקה מפאת דעשה דמזוזה דוחה לא תעשה דטומאת כהנים, אע"פ דיש גם עשה שאסור לכהן לטמאות, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה,

מכל מקום לדעת ריב"א בתוספות בחולין (ק"מ א' ד"ה לא) דהא דעשה אינו דוחה לא תעשה ועשה, היינו דעשה אינו דוחה תעשה, אבל עכ"פ העשה דחי הלאו, והוי הלאו כמאן דליתיה ואין לוקין עליו, נמצא דהכא לא ילקה על הלאו, וישאר כשר לעדות, והדבר נראה זר. [ואם כן יהא ראייה לדברי הגרע"א באות הבאה].

וכן כעין זה בבית דאסור בהנאה מכיון דנמצא על קברים, יהא מותר לגור בו משום דעשה דמזוזה ידחה האיסור הנאה. [ובזה יש לומר דמכל מקום נהנה גם ברהיטים הנמצאים בבית דגם בלעדס יש מצות מזוזה].

ג. עשה דרשות

אמנם יש לדון דשאני עשה דמזוזה דהוה רשות, דהרי אינו חייב לגור בבית הזה, והרי עשה דרשות אינו דוחה לא תעשה.

אמנם פלגי בזה, דהנה יש לדון אמאי בציצית אמרינן דעשה דציצית דוחה לא תעשה דכלאים, הרי גם מצות ציצית הוה רשות, דהרי יכול לפשוט הבגד.

ומצאנו בזה ב' דרכים, הגרע"א [גליון או"ח סי' י"א על מג"א ס"ק י"ג] מיישב, דהרי ביש לו רק בגד צמר עם חוטים של פשתן, אם לא נימא עשה דוחה לא תעשה, אם כן ילך בהבגד בלי ציצית, וכדברי המרדכי (מנחות הלכות קטנות אות תתקמ"ד) דאין איסור ללכת עם בגד בלא ציצית, ונמצא דבאמת מבטל מצוות ציצית, ושפיר אמרינן דמצוות ציצית דוחה לא תעשה דכלאים.

אמנם מצאנו בזה עוד דרך, דהרי יסוד דברי הגרע"א הנ"ל, דבעשה דרשות לא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, כך כתב החזון איש (סוף נגעים סי' י"ג ס"ק י"ז), אך דעת הפרי מגדים (סי' קכ"ח במ"ז אות ג') לא כך, דהרי כתב דאפילו לאחר שכבר בירך פעם אחת ברכת כהנים, אמרינן דעשה דברכת כהנים דוחה לא תעשה דהשבת אבידה. ולדבריו אתי שפיר בפשיטות שגם עשה דציצית דהוה רשות דוחה לא תעשה דכלאים.

[והנה יש ראייה לדברי הפרי מגדים מקושיית הרמב"ן (בבא מציעא ל' א') בעשה דאבידה שהקשה היאך אמרינן עשה דוחה לא תעשה הא אינו מוזהר קודם שהרים, ותיירץ דכשירים יהא מוזהר].

מעתה לענין הא דכתבנו שיהא מותר לגור בבית של איסורי הנאה כדי לקיים מצוות מזוזה, הנה למה שכתב הגרע"א דעשה דרשות אינו דוחה לא תעשה, אם כן הכא הרי אינו אלא עשה דרשות, דאין לו חיוב לגור בבית הזה, אבל להפרי מגדים דגם עשה דרשות דוחה, אכתי תיקשי. וצריך לומר דאין הכי נמי.

ד. בגדי כהונה

עוד יש לעיין בתירוץ האבני נזר, דהתייח בציצית אבל בבגדי כהונה מאי איכא למימר, והרי כתבו תוספות ביבמות (ה' ב' ד"ה כולה) דהא דמותר כלאים בבגדי כהונה היינו נמי מדין עשה דוחה לא תעשה, דאתי עשה דבגדי כהונה ודחי לא תעשה דכלאים.

ויש לומר דתוספות יסברו דהנאת הגוף בהדי מצווה אסור, וכל הקושיא לדעת הרשב"א דמתיר, ולדידיה נימא דבאמת בגדי כהונה לאו מדין עשה דוחה לא תעשה.

ובבית הלוי (ס"א א') תירץ כהנ"ל מהאבני נזר, וכתב ליישב בגדי כהונה, דצריך לומר דהתורה התיירה גם מעט קודם ומעט אחר כך, ובה לא שייך מצות לאו ליהנות ניתנו, כדכתב המאירי (ראש השנה כ"ח א') דבעלייתו מן המעיין יש הנאת הגוף בימות החמה.

ה. בעידניה

עוד יש לעיין בבגדי כהונה ובציצית, היאך יתחיל ללבוש, דבינתיים לא קיים המצוה ולא הוה בעידניה, וכמו שכתבו תוספות בבבא

בתרא (י"ג א' ד"ה כופין) לענין עשה דוחה לא תעשה, ולא דמי למילה דדוחה שבת אע"פ שבתחילת המילה אין מצוה, דשאני התם דאחר כך אגלאי מילתא דכל מעשה המילה הוה חלק מהמצוה, אבל הכא המצוה רק כשלבוש כולו. וצריך לומר דהכא גזירת הכתוב דשרי.

הפרישו שנית בטעות

ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה וגו' (ט"ז כ')

הנה עובדא הוה שהפרישו חלה מעיסה בברכה, ובא אדם אחר שלא ידע וחזר והפריש בברכה, נמצא דברכת השני היה ברכה לבטלה. מעתה יש לדון האם יש תקנה להאי לברכה.

הנה לכאורה יש לדון דאיכא תקנה, שישאלו על ההפרשה הראשונה, [כגון שעדיין לא אכלו העיסה], ואז תחול הפרשה השניה למפרע, וממילא ברכת השני לא תהא לבטלה, ומכל מקום הברכה של הראשון לא חשיב למפרע ברכה לבטלה, כיון דבשעתה חיילא, כדנקטו גאוני בתראי. [עיי' בהתם סופר (שו"ת יו"ד סי' ש"ב) לענין שאלה על הפרשת תרומה. וכך כתב החזון איש (אה"ע סי' ס"ג ס"ק כ"ג) לענין קדושי טעות דבשעת הברכה היה מעשה מצוה].

אך יש לשדות נרגא מפאת ג' טעמי:

א. אינו בידו

חדא, דהרי לאו בידו דהשני לעשות שישאל הראשון, ואם כן דמי למברך ברכת הנהנין על מאכל שאינו שלו, דאף אם אחר כך השני יתן לו רשות לאוכלו, מכל מקום לא חיילא הברכה, דבשעת הברכה לא היה בידו לאוכלו אלא היה תליא בדעת אחרים.

ב. נולד

תו טענו דאזיה פתח יהא לראשון כדי שיוכל לישאל, דהרי הוה ליה נולד, שהרי הפתח הוא שמחמת ההפרשה שהיה אחר כך נעשה ברכת השני לבטלה.

ואע"ג דבנפלה החלה ונתבטל נקטו הפוסקים דיכול להשאל דהוה פתח מעליא, יש לומר דשאני התם דלא חשיב נולד מכיון דשכיחא שיתבטל, משא"כ בנידון דידן דלא שכיחא שבטעות יפרישו פעם שנית. וצריך תלמוד.

ג. מברך קודם שחל המצוה

תו טענו דנמצא דהשני בירך על המצוה קודם שחיילא, והרי כמו דאי אפשר לברך על כסוי הדם לפני השחיטה, הכי נמי אין לברך על הפרשת חלה לפני שחיילא ההפרשה.

ועיין בגליון מהרש"א (יו"ד סי' י"ט על הש"ך סק"ו) שתמה אמאי ברכת כסוי הדם דבהמה הראשונה פוטרת הני דלאחר מכן. וכתב בצל החכמה (נ"ח סי' קס"ז) דלכולי עלמא על הראשונה אמרינן הכי.

אך הא חזינן בספר עקבי חיים (להגאון רבי חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל) דנחלקו היכא דהפריש תרומה ורוצה להשאל עליה, אם יכול קודם להפריש תרומה אחרת על שיריים אלו, ורק אחר כך להשאל על התרומה הראשונה, וכך תחול למפרע תרומה השניה.

מי אמרינן דלא מצי למיעבד הכי, דהשתא אין כאן טבל, וזהו דעת העקבי חיים, או דילמא אמרינן דשפיר מצי להפריש, דהרי חכם עוקר התרומה מעיקרו, ואם כן נתברר דבשעה שהפריש תרומה השניה זה היה טבל, וזהו דעת המנחת שלמה.

ולחסוברים דמצינן להפריש, הא משמע גם עם ברכה, דאם לא כן הרי אין לקיים מצוה בלא ברכה, כדאמרינן (תרומות פ"א מ"ו) דאלם לא יתרום, אם כן חזינן דיכול לברך גם לפני שחיילא ההפרשה.

עניני שבת

מגביה את התלוש ונמצא מחובר].

ויש לעיין אם יש לו תקנתא להשתמש בגוש זה לדבר אחר, ובשלמא אם החליט רק אחר כך, הוה ליה כבורר לאחר זמן ונמלך לאכול לאלתר דלא יועיל לו, וכדכתב בתשובות רב פעלים (ח"א או"ח סי' י"ב), אך אם החליט מיד כשראה שאינו בוטן, יש לומר דמהני. וצריך תלמוד.

בירר בטעות

עובדא הוה בשבת והיתה קערה מלאה בוטנים לפניו, ולקח אחד, ונתברר שלא היה כלל בוטן אלא חתיכת גוש.

ויש לעיין אם יש כאן מלאכת בורר, והנה קרבן ליכא דהוה ליה מתעסק, דחשב שהוא מותר מחמת המציאות, אך להגרע"א (קמא סי' ח') הוה ליה איסור תורה. [ולענין מלאכת מחשבת יש לומר דהוה כמו

נא לתרום להדפסת הגליון
סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,
טל' 035703949
L.5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת שלח

וימצאו איש מקושש עצים - בדין רשות הרבים במדבר

"ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת". (פרק ט"ו פסוק ל"ב).

ויהיו בני ישראל במדבר

ומעתה המקושש שהולך את העצים במדבר היה בזמן שכלל ישראל היו במדבר, ואז היה במדבר דין רשות הרבים, שהיה מקום הילוך לרבים, וממילא לכן התחייב משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים. ובאמת בזמן הזה מי שיוליך עצים במדבר לא יתחייב מיתה כיון שאין זה נחשב לרשות הרבים, ורק במעשה של המקושש כיון שהיה בזמן שבני ישראל היו במדבר לכן חל במקום הזה דין רשות הרבים והתחייב משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים.

ולפי זה מדויק מאוד לשון הפסוק שכתב "ויהיו בני ישראל במדבר" שבא לומר שהסיבה שהמקושש התחייב מיתה היתה משום שבני ישראל היו במדבר, וזו היתה סיבה להחיל במדבר דין רשות הרבים, ומשום כן כשהמקושש העביר שם את העצים התחייב מחמת מעביר ארבע אמות ברשות הרבים. ובא הפסוק להדגיש את ההלכה הזו שמדבר אין לו דין רשות הרבים, ורק באותו הזמן כיון ש"ויהיו בני ישראל במדבר" לכן חל במקום דין רשות הרבים, וממילא התחייב המקושש מדין מעביר ארבע אמות ברשות הרבים.

דעת הרמב"ם שאין במדבר דין רשות הרבים

אולם פירוש זה מובן דווקא לדעת רש"י, אבל לדעת הרמב"ם לא די שאי אפשר לפרש כן, אלא עוד קשה מכאן על שיטתו של הרמב"ם, דהנה מה שמבואר בגמרא בשבת שבזמן שהיו ישראל שרויים במדבר היה למדבר דין רשות הרבים, ובזמן הזה שאין רבים מצויים שם, אין לזה דין רשות הרבים, וזהו לפי פירוש רש"י בגמרא. אבל ברמב"ם מפרש את דברי הגמרא להפך, שבזמן שהיו ישראל שרויים במדבר לא היה למדבר דין רשות הרבים, ואילו בזמן הזה יש למדבר דין רשות הרבים. דהנה ברמב"ם (הלכות שבת פרק י"ד הלכה א') כותב, "איזו היא רשות הרבים מדברות ויערים ושווקים ודרכים המפולשין להן וכו'". ומפורש בדבריו שפוסק להלכה שמדבר נחשב לרשות הרבים, ולפי פירוש רש"י בגמרא בשבת היה צריך לפסוק שמדבר אין לו דין רשות הרבים, שהרי בזמן הזה ישראל אינם שרויים במדבר וממילא אין זה רשות הרבים, אבל הרמב"ם כותב להלכה שיש לזה דין רשות הרבים. ובמגיד משנה תמה על הרמב"ם מדברי הגמרא ופרש"י, ונשאר בזה בצ"ע.

ובכסף משנה, כותב בשם ה"ר אברהם בן הרמב"ם, שהרמב"ם באמת מפרש בגמרא הפוך מדברי רש"י, שבזמן שהיו ישראל שרויים במדבר שהיו חונים בו ונחנותיהם היו סדורים בו, ממילא לא היה שייך ללכת במדבר כמו ברשות הרבים, והיה למדבר דין כמו בקעה ושדה שזהו מוגדר ככרמלית, ואינו נחשב כרשות הרבים. אבל בזמן הזה שאין ישראל דרים במדבר, וכל מי שירצה עובר בו, יש לו דין רשות הרבים. שכדי להחיל שם רשות הרבים, צריך שהדרך שאפשר לעבור בו תהיה פתוחה באופן כזה שכל מי שרוצה עובר בו, ואם אי אפשר לעבור בו בצורה נוחה אי אפשר להחשיב את זה לרשות הרבים, שהמהות של רשות הרבים הוא כזה שהמקום הוא דרך לרבים, ואם אי אפשר לעבור בו, אין זה נחשב דרך הרבים ואי אפשר להחשיבו לרשות הרבים.

ופרש"י, "ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו, בגנותן של ישראל דבר הכתוב, שלא שמרו אלא שבת ראשונה, ובשניה בא זה וחללה".

במפרשים הקשו מדוע הפסוק מדגיש במעשה הזה של המקושש שהיה כאשר בני ישראל היו "במדבר", הרי במשך כל הארבעים שנה היו במדבר ולא מודגש בכל מעשה ומעשה שזה היה כאשר היו במדבר, ואם כן מה ההדגשה המיוחדת במקושש שהפסוק הוצרך להדגיש שהיה במדבר. ובאמת לכן רש"י כותב שהפסוק בא לומר את גנותם של ישראל, שהוקשה לו הקושיה הזו מהי ההדגשה שזה היה במדבר, ולזה מיישב שההדגשה במדבר לומר שמיד כשבאו למדבר כבר בא המקושש וחילל את השבת, ונאמר בזה גנותם של ישראל שרק שבת אחת שמרו בשלמותם, אבל בשבת השניה כבר נמצא בהם המקושש שחילל את השבת.

מעביר ארבע אמות ברשות הרבים

ובחינושי מהרי"ל דיסקין עה"ת, כתב עוד ישוב בשם ה"שאגת אריה", ובאמת הדברים מפורשים גם כ"אור החיים", דהנה בגמרא בשבת (דף צ"ב) הגמרא דנה מהו חטאו של המקושש, איזה מעשה חילול שבת הוא עשה במה שקושש עצים. ומובא בגמרא, "אמר רב יהודה אמר שמואל, מקושש מעביר ארבע אמות ברשות הרבים הוה. במתניתא תנא, תולש הוה. רב אחא ברבי יעקב אמר, מעמר הוה". ופרש"י, "מעביר ארבע אמות הוה, לא תלשן ולא עימרן, אלא העבירן ארבע אמות לכך נהרג. מעמר, תלושין ומפוזרין היו ועמרן, כדאמרן האי מאן דכניף מלחא חייב משום מעמר".

מבואר בגמרא כמה דעות מה היה חטאו, ולדעת שמואל התחייב משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, שהמקום שבו המקושש העביר את העצים היה ברשות הרבים, והעבירו שם ארבע אמות. שבעצם העצים לא עבר על תולש או מעמר, שלקחם באופן כזה שלא היה בגדר תולש ומעמר, וכל החיוב היה מחמת מעביר ארבע אמות ברשות הרבים.

ולכאורה קשה, איך יתכן לחייבו משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, הרי מדבר אינו נחשב לרשות הרבים, ומהיכן היה להם רשות הרבים במדבר שהמקושש התחייב משום מעביר ארבע אמות ברה"י. אלא התשובה לכך, דהנה בגמרא בשבת (דף ו' ב') מובא להקשות שבברייתא אחת כתוב שמדבר נחשב לרשות הרבים, ובברייתא שניה מדויק שמדבר אינו נחשב לרשות הרבים. והגמרא מיישבת, "אמר אביי, לא קשיא כאן בזמן שישאל שרויין במדבר, כאן בזמן הזה". ופרש"י, "בזמן שהיו ישראל במדבר, חשיבא רשות הרבים. בזמן הזה, אינו מקום הילוך לרבים, דהולכי מדברות לא שכיחי". מבואר בזה שדין המדבר שונה בין הזמן הזה, לזמן שכלל ישראל היו במדבר, שבזמן הזה כיון שלא מצויים הולכי מדברות, ממילא דין המדבר הוא כדין כרמלית כיון שאינו מקום הילוך לרבים. אבל בזמן שכלל ישראל היו במדבר, דין המדבר היה כדין רשות הרבים, שזה המדבר היה מוגדר כמקום הילוך לרבים ולכן חל בו דין רשות הרבים.

ובאמת שלפי זה מדויק מאוד לשון הפסוק שכתוב "ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת", הפסוק מדגיש מצד אחד שהמעשה הזה היה במדבר ועל זה כבר הוקשה לשם מה צריך לומר כאן במיוחד שהמעשה היה במדבר הלא כל הארבעים שנה היו כלל ישראל במדבר, ולא נכתב במפורש על כך מעשה ומעשה שהיה במדבר, ולשם מה הוצרך כאן לכתוב ולהדגיש שהיה במדבר.

ועוד יש לדייק בלשון הפסוק שכתב "וימצאו איש מקושש עצים", מהו לשון וימצאו, שמשמע שהדבר לא היה גלוי לכולם, ועל ידי מציאה נמצא האיש שהוא מקושש עצים, ולכאורה יש להבין הרי המקושש עשה את מעשיו בגלוי לעין כל, ואיזה ענין של מציאה היה כאן שהכתוב כותב את זה בלשון "וימצאו".

ונראה דלפי דברי הרמב"ם הכל מדוקדק היטב, שהרי מצד אחד סובר הרמב"ם שבזמן שהיו ישראל במדבר, לא היה במדבר דין רשות הרבים, אם כן לכאורה היה מקום להבין מדוע המקושש התחייב חיוב מיתה משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, הרי במדבר לא היה רשות הרבים. אלא התשובה לכך כמו שנתבאר שכל דברי הרמב"ם נאמרו רק על תוך מחנה ישראל, שבאותו מקום לא היה במדבר דין רשות הרבים, אבל מחוץ למחנה היה המקום מוגדר כרשות הרבים. ומעתה י"ל שכל זה כוונת הפסוק לרמוז בלשונו שכתב "במדבר", וכתב "וימצאו", וכך פירוש הפסוק "ויהיו בני ישראל במדבר" - וכיון שהיו במדבר לא היה במדבר דין רשות הרבים (כשיטת הרמב"ם), ומשום כן בתוך המחנה לא היה שייך להתחייב משום מעביר ארבע אמות שהרי אין זה רשות הרבים, וחייב מעביר ארבע אמות נאמר דווקא ברשות הרבים. אבל כאן היה המעשה "וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת" - שמצאו איש מחוץ למחנה מקושש עצים, והלשון וימצאו בא לומר שזה לא היה בתוך המחנה לעיני כולם, אלא שהיה מחוץ למחנה, וזהו וימצאו שנמצא מחוץ למחנה אדם מקושש עצים, והרי מחוץ למחנה זהו רשות הרבים, ואם כן הוא מחלל שבת, שעבר על מעביר ארבע אמות ברשות הרבים וחייב מיתה.

היוצא מזה שלשון הפסוק "ויהיו בני ישראל במדבר", מדוקדק הן לרש"י והן לרמב"ם בפירושים הפוכים זה מזה, לשיטת רש"י שרק בזמן שהיו ישראל במדבר היה במדבר דין רשות הרבים, בא הפסוק לומר שדווקא משום ש"ויהיו ישראל במדבר", לכן המעשה שהמקושש העביר את העצים ארבע אמות היה נחשב לחילול שבת, אבל עתה לאחר שכבר כלל ישראל אינם במדבר אין המדבר נחשב לרשות הרבים. ולפי הרמב"ם הפסוק בא לומר בדיוק הפוך, שבא ליישב איך יתכן לחייבו משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, הרי באותו זמן היה המצב ש"ויהיו בני ישראל במדבר", ואז לדעת הרמב"ם אין במדבר דין רשות הרבים, ולכן ממשיך ואומר "וימצאו איש מקושש", שהמקושש נמצא מחוץ למחנה, ואז גם בזמן שויהיו בני ישראל במדבר היה באותו מקום דין רשות הרבים, וממילא עבר במעשיו על חילול שבת של מעביר ארבע אמות ברשות הרבים.

וממילא זהו החילוק במדבר בין זמן שהיו ישראל שרויים בו לזמן הזה, שבזמן הזה שהדרך של המדבר פתוחה וכל מי שרוצה עובר בו, לכן הוא נחשב לרשות הרבים. אבל בזמן שהיו ישראל במדבר כיון שהדרך היתה חסומה מחמת ישראל שחנו בה, זה לא נחשב דרך לרבים, ועל כן אין בו דין רשות הרבים.

ומעתה לדעת הרמב"ם קשה איך יתכן לחייב את המקושש משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, הלא באותו זמן היו ישראל במדבר, ואז לא היה במדבר דין רשות הרבים. וביותר קשה מלשון הפסוק שהפסוק מדגיש ואומר "ויהיו בני ישראל במדבר", שהמעשה הזה היה בשעה שהיו במדבר, ומשמע שיש כאן דגש מיוחד לומר שהחיוב הוא דווקא בזמן שהמעשה נעשה בזמן שהיו ישראל במדבר, ולהרמב"ם קשה הלא אדרבא זה שהיו ישראל במדבר הוא סיבה שלא יהיה חיוב מיתה על המקושש שהרי לשיטתו באותו זמן אין במדבר דין רשות הרבים, ואם כן איך יתכן לחייב את המקושש משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים. וב"אור החיים" הקשה כן על הרמב"ם, וכתב לפרש את דברי הרמב"ם בכיאר שונה מהר"ר אברהם בן הרמב"ם, ולפי פירושו באמת גם בזמן שהיו ישראל במדבר לא היה לזה דין רשות הרבים, קשה מאוד, איך יתכן לחייב את המקושש משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, הרי במדבר לא היה דין רשות הרבים.

דין המדבר מחוץ למחנה ישראל

ונראה לומר שכל דברי הרמב"ם שבזמן שהיו ישראל במדבר לא היה במדבר דין רשות הרבים, כיון שהמחנה של ישראל עיכב והפריע את מקום ההליכה של הרבים, לכן פקע מאותו מקום דין רשות הרבים, נראה שכל זה נאמר דווקא על תוך מחנה ישראל, שבתוך המחנה נפקע מקום הילוך הרבים מחמת הנייתם, ומשום כך אי אפשר להחשיבו כרשות הרבים. אבל מחוץ למחנה לא היה שום דבר שיעכב משם את דרך הרבים, אלא המקום נשאר כמו שהיה קודם שהוא מקום הראוי לדרך הרבים, וממילא אין שום סיבה שגם מאותו מקום יפקע דין רשות הרבים. אלא כל מה שמפרש הרמב"ם את הגמרא בשבת שבזמן שהיו ישראל במדבר לא היה בזה דין רשות הרבים, נאמר רק על המקום שבו היה מחנה ישראל, אבל כל שאר המדבר שהיה מחוץ למחנה ישראל היה בו דין רשות הרבים לכל דיניו. והסברא שסובר הרמב"ם שבזמן הזה יש במדבר דין רשות הרבים, שייכת גם בזמן שהיו ישראל במדבר כלפי המקום שחוץ למחנה ישראל.

ומעתה אם מחוץ למחנה ישראל היה דין רשות הרבים, י"ל שהמקושש שהעביר את העצים ארבע אמות ברשות הרבים, לא היה בתוך המחנה, אלא מחוץ למחנה. שהרי הוא הוציא את העצים מחוץ למחנה ושם העבירם ארבע אמות, ובאותו מקום יש במדבר דין רשות הרבים, ומובן מאוד שהתחייב בכך משום מעביר ארבע אמות ברשות הרבים.

*

בדעת הרמב"ם שבזמן שישאל במדבר אין בו דין רשות הרבים

לויה, ומחנה לויה דינו כדין רשות הרבים מאחר שרבים מצויים אצל משה רבנו, ואסור להוציא מתוך אהליהם שהוא רשות היחיד ולהביא לרשות הרבים.

ולכאורה לדברי הרמב"ם קשה מדוע מחנה לויה היה נחשב לרשות הרבים, הרי לשיטתו בזמן שישאל היו במדבר אין בו דין רשות הרבים, שכיון שקבעו שם את אהליהם ודרו שם המקום לא היה ראוי להילוך הרבים. ואם כן סברא זו שייכת גם כלפי מחנה לויה, שהוא המקום שהלויים דרים בו, ואינו מקום הראוי להילוך רבים ממילא צריך להיות שמטעם זה לא יהיה בו דין רשות הרבים, ובגמרא מבואר בפשיטות שמחנה לויה יש בו דין רשות הרבים. ולדעת הרמב"ם תמוה איך יתכן שהוא יחשב לרשות הרבים, הרי מדבר בזמן שישאל נמצאים בו אינו נחשב לרשות הרבים.

אמנם בעיקר דברי הרמב"ם שבזמן שהיו ישראל במדבר לא היה במדבר דין רשות הרבים, לכאורה יש לעיין בזה. דהנה בגמרא בשבת (דף צ"ו ב') מובא הלימוד שאסור בשבת להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, והלימוד הוא ממה שכתוב בפרשת ויקהל "ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש, ויכלא העם מהביא". ודורשת הגמרא "משה היכן הוה יתיב, במחנה לויה, ומחנה לויה רשות הרבים הואי (שהיו הכל מצויין אצל משה רבנו, רש"י), וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד דידכו (מאהליכם, רש"י) לרשות הרבים". מבואר בגמרא שהמקור לזה שאסור להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, הוא ממה שמשא רבנו אמר לכלל ישראל בשעה שהיו במדבר, שבשבת לא יביאו תרומה למלאכת המשכן. משום שהביאו את כל התרומה אל משה רבנו, שהיה במחנה

ומבואר מכל זה שהגמרא נקטה בפשיטות שבזמן שכלל ישראל היו במדבר היה במדבר דין רשות הרבים, ולכן שייך ללמוד משם את כל ההלכות של דיני רשות הרבים.

ולכאורה לפי הרמב"ם אם בזמן שהיו ישראל במדבר אין במדבר דין רשות הרבים, אם כן תמוה מאוד איך אפשר ללמוד מזה את דיני רשות הרבים, הרי אין זה מוגדר כלל כרשות הרבים.

ובשלמא לגבי הגמרא שמביאה ראייה מאורגי יריעות שהיו זורקים מחטיהן מזה לזה, אפשר לומר שאורגי היריעות היו יושבים במדבר מחוץ למחנה ושם ארגו את היריעות. וכבר נתבאר שכל מה שסובר הרמב"ם שאין למדבר דין רשות הרבים בזמן שהיו ישראל במדבר נאמר דווקא על תוך המחנה, אבל על שאר המדבר שהיה מחוץ למחנה ישראל היה בו דין רשות הרבים. וממילא אם אורגי היריעות ישבו מחוץ למחנה, ושם זרקו את מחטיהן מזה לזה, יש ללמוד מכך דין מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, שהרי חוץ למחנה היה בו דין רשות הרבים, וממילא יש מזה לימוד על דיני רשות הרבים.

אבל לגבי ההוכחה של שיעור רשות הרבים ודין רשות הרבים מקורה שלומדים את זה מהעגלות של המשכן, קשה שהרי כשהולכים את המשכן בעגלות הולכים את זה בתוך המחנה יחד עם כל כלל ישראל, ולא הוציאו את זה מחוץ למחנה. ובזה קשה אם בזמן שהיו ישראל במדבר לא היה בו דין רשות הרבים, אם כן איך אפשר ללמוד משם את דיני רשות הרבים.

ונראה לומר שכל מה שסובר הרמב"ם שבזמן שהיו ישראל במדבר לא היה בו דין רשות הרבים, נאמר דווקא בזמן שישאל חנו במדבר, שאז הסביר היא שכיון שחנו במדבר והקימו בו את אהליהם, ממילא המקום לא היה ראוי להילוך רבים, ומשום כן פקע ממנו דין רשות הרבים. אבל בזמן המסעות שאז פרקו את אהליהם, והלכו במדבר היה המקום מקום הילוך לרבים, ואז היה בו דין רשות הרבים. ומשם אנו יכולים ללמוד את שאר דיני רשות הרבים, ומהשיעור שהיו צריכים ללכת במדבר עם העגלות לומדים את שיעור רשות הרבים, ומצורת ההליכה לומדים דיני רשות הרבים מקורה שאינה נחשבת לרשות הרבים.

ועשו להם ציצית - השתמשות בחוטי הציצית

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם וגו'". (פרק ט"ו פסוק ל"ח).

אוזן זו...

אלא ששמעתי על מרן הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, שבתקופה שהיה משגיח בכפר חסידים, היה לפני התפילה בבוקר נכנס לחדרים של הבחורים כדי לעוררם לתפילה, וכאשר ראה שבחור לא התעורר היה מעוררו על ידי הציצית, הוא היה נוגע בציציותיו באוזנו של הבחור שהיה מתעורר מיד. ועיין בזה בהקדמה לספר "לב אליהו" (עמוד 68, בהוצאה החדשה) שסיפר על כך בהרחבה, ושמעתי גם מאחד מתלמידי הישיבה מאותה תקופה, שהצביע על אוזנו ואמר "אוזן זו זכתה שיכנס בה ציציותיו של ר' אליהו לאפיאן".

ולכאורה יש לעיין בזה מהו ההתר בזה, הרי אסור להשתמש בחוטי הציצית שום תשמיש משום ביזוי מצווה.

אבל באמת שמעתי מהגר"נ קרליץ שליט"א, שכל האיסור להשתמש בציצית, זהו דווקא כשמשמש בזה תשמיש של חול, שזה מוגדר כביזוי למצווה ואסור. אבל אם משתמש בחוטי הציצית תשמיש של מצווה מותר.

וממילא לפי זה בוודאי שמותר להעיר אדם לתפילה על ידי הציצית, שזה נחשב כדבר מצווה, ומותר להשתמש בחוטים לצורך מצווה.

והביא רמז לזה מהגמרא במנחות (דף מ"ד א') שמובא מעשה באדם אחד שרצה לעבור עבירה, ובאו ארבע ציציותיו וטפתו לו על פניו, וזה גרם לו שנמנע מהעבירה. וראים מזה שאין איסור במה שהציצית טפחה

ובפשוטו היה מקום ליישב לפי מה שנתבאר בדעת הרמב"ם שכל הדין שבזמן שישאל היה במדבר אין בו דין רשות הרבים, נאמר רק על המקום שתוך המחנה, אבל מחוץ למחנה היה גם באותו זמן במדבר דין רשות הרבים. וממילא לפי זה יש מקום לומר לדעת הרמב"ם שמשא רבנו באמת לא יושב בתוך המחנות, אלא מחוץ למחנה, שהרי לאחר מעשה העגל כתוב בפסוק בפרשת כי תשא (שמות, פרק ל"ג פסוק ז') "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה וגו', והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה". ולפי זה כאשר כלל ישראל הביאו את התרומה אל משה, הביאו את זה אליו מחוץ למחנה, ושם המקום נחשב לרשות הרבים, ועל כן אמר להם שבשבת לא יוציאו מתוך המחנה אל מחוץ למחנה, שאסור להוציא לחוץ למחנה שהוא רשות הרבים.

אבל בלשון הגמרא מאוד דוחק לומר כן, שהלשון הוא "משה היכן הוא יתיב, במחנה לויה", ומשמעות הלשון הוא שבאותו זמן משה יושב בתוך מחנה לויה, ולא במדבר מחוץ לכל המחנות. ודוחק לומר שבאמת משה יושב מחוץ למחנה, אלא כיון שקבע שם את אהליו היה למקום הזה דין מחנה לויה, ועל כן זה היה נקרא שישב במחנה לויה, אפילו שבאמת היה מחוץ למחנה.

*

דיני רשות הרבים נלמדים מהדגלים שבמדבר

עוד יש להקשות על דעת הרמב"ם, דהנה בגמרא בשבת לומדים את כל דיני רשות הרבים מדגלי המדבר, שהמלאכות שעשו ברשות הרבים לצורך המשכן לומדים מזה שכן אסור לעשות ברשות הרבים. ובגמרא (דף צ"ו ב') לומדים את ההלכה של מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, ממה שאורגי ותופרי היריעות היו זורקים את מחטיהן זה לזה, (ואע"פ שלמסקנה הגמרא דוחה שאי אפשר ללמוד משם, משום שבאמת כלל לא היו מעבירים מחטין מזה לזה, מ"מ רואים מפשטות דברי הגמרא שהמדבר היה נחשב לרשות הרבים, ולכן לפי הה"א שחשבו שהיו זורקים מחטין מזה לזה היה פשוט לגמרא שאפשר ללמוד מזה את ההלכה של מעביר ארבע אמות ברשות הרבים). ובהמשך (דף צ"ח א') לומדים את שיעור רשות הרבים שהוא ט"ו אמה, מהמדבר שכן היה השיעור הנצרך כדי להוליך את העגלות של המשכן. עוד הלכה הגמרא לומדת שם, שהמעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה פטור, שאינו

מבואר בזה שבאמת שר המשקים עשה לעצמו תחבולות כדי שיזכור להזכיר את יוסף לפני פרעה כשיצאיוהו מבית הסוהר, אלא שבא מלאך ושינה לו את כל התחבולות שעשה כדי שישכח את יוסף. וכתוב במדרש שאחת מהתחבולות שעשה הוא שהיה "קושר קשרים", שהיה עושה לעצמו קשרים בחוטים, כדי שזה יזכיר לו לזכור את יוסף. ונראה שלעשות קשרים בחוטי הציצית כדי לזכור לעשות דבר מה, כעין מה שעשה שר המשקים, יש לדון בזה שנחשב השתמשות בחוטי הציצית ואסור. ואפילו שאינו קושר דבר חיצוני לציצית, אלא רק משתמש בחוטי הציצית כמו שהם, שעושה בהם קשר בצורה מסויימת, לצורך תזכורות, בכל זה יש לדון שזה אסור, כיון שלמעשה הוא משתמש בחוטי הציצית תשמיש של חול.

לו על פניו, שכיון שזה היה לצורך מצווה כדי למונעו מהעבירה, אין זה בכלל האיסור שאסור להשתמש בציצית. אלא איסור השתמשות בציצית נאמר דווקא כשמשמש בזה לדבר של חול, אבל למצווה אין איסור.

קושר קשרים

הנה בסוף פרשת וישב (פרק מ' פסוק כ"ג) כתוב לגבי אצל שר המשקים שיוסף פתר לו את החלום שייצא מבית הסוהר, ויחזור לתפקידו בבית פרעה, ויוסף ביקש ממנו שכשיחזור למעלתו שלא ישכחוהו אלא ישתדל בעבורו שגם אותו יוציאו מבית הסוהר. וכתוב בפסוק שלאחר שחזר לתפקידו "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחוהו", ולא פעל בעבורו שיצא לחפשי. ובמדרש כתוב, "ולא זכר שר המשקים וגו', כל היום היה מתנה תנאים ומלאך בא והופכן, וקושר קשרים ומלאך בא ומתירן וכו'".

מסכת אבות - פרק ג'

הוי מקבל את כל האדם בשמחה

"רבי ישמעאל אומר וכו', והוי מקבל את כל האדם בשמחה". (פרק ג' משנה י"ב).

הכוונה היא בשמחה אמיתית, ולא בשמחה שקרית ומזוייפת. והפשט בזה הוא שהמצווה היא להאיר פנים ולקבלו בשמחה, מתוך כוונה אמיתית שרוצה לכבדו באמת, שכל אדם נכרא בצלם אלוקים, ולכל אחד יש מעלות טובות שאינן קיימות אצל אחרים, וממילא מתוך המחשבות הללו כשיקבל את האורח יכבדו במחשבה אמיתית ופנימית, וישמח בכיאתו שמחה אמיתית.

והנה במעלה הזו של קבלת כל אדם בשמחה, מצינו בגמרא בכתובות (דף ק"א ב'), "דאמר ר' יוחנן, טוב המלביץ שינים לחברו יותר ממשקהו חלב, שנאמר ולבן שינים מחלב, אל תקרי לבן שינים אלא לבון שינים". מבואר שכאשר אדם מלביץ שינים לחברו, והוא מעודדו ומשמחו, עד שגורם לו שישחק בעצמו ויראו שיניו, הוא יותר טוב ממשקהו חלב. לפעמים קבלת האורח בסבר פנים יפות, מחייה אותו יותר ממשקה חם ונעים ביום קור וגשום. ואי אפשר לדעת מה נעשה בנפשו של האורח מכח זה שמקבלו בשמחה ובהארה.

וממילא המעלה הזו של "הוי מקבל את כל האדם בשמחה", היא מעלה שאי אפשר להשיג את גודל השפעתה, הרבה פעמים היא יכולה להחיות ולשנות מהקצה אל הקצה. והחפץ חיים בספרו "מחנה ישראל" (פרק י"ד) מרחיב בזה, על המעלות הגדולות שזוכים מכח זה שמאירים פנים ומעודדים ומשמחים כל אדם ואדם.

ובאמת מלבד מצוות ואהבת לרעך כמוך, יש בזה גם מצוות צדקה, אשר שכרה הרבה מאוד, וכמו שכתב החינוך במצוות צדקה (מצווה תע"ט), "ואתה בני אל תחשוב שענין מצוות הצדקה לא יהיה רק בעני אשר אין לו לחם ושמלה וכו'. וכלל הענין שכל המהנה את חברו בין בממון בין במאכל או בשאר צרכיו, או אפילו בדברים טובים דברים נחומים בכלל מצות הצדקה היא, ושכרו הרבה מאוד". וממילא כשמאיר פנים ומקבל כל אדם בשמחה, הרבה פעמים יש בזה מצווה של צדקה בזה שמחיינו ומעודדו.

ובפירוש המשנה להרמב"ם כתב, "ראוי שתקבל בני האדם כולם, קטנם וגדולם, בן החורין מהם והעבד, כל איש ממין האדם, בשמחה ובטוב לבב, וזה יותר ממאמר שמאי בסבר פנים יפות".

מדקדוק לשון המשנה שאמרו "והוי מקבל את כל האדם בשמחה", מבואר שיש הדגשה מיוחדת לקבל בשמחה את "כל האדם", כלומר שגם כאשר מגיע אדם שאינו מידידי הקרובים, שאין לו עימו הרגשה של ידידות מיוחדת, בכל זאת צריך לקבלו בשמחה. ומדרך העולם שכאשר אדם נפגש בחבריו ובידידיו, אז מתעוררת אצלו השמחה, ומקבלם בשמחה ובחביבות, ואילו בשאר בני אדם הגם שמקבלם בצורה יפה וחביבה בכל זאת הקבלה אינה בשמחה. ולכן אומר רבי ישמעאל שהחיוב הוא לקבל כל אדם בשמחה, ללא חילוק בדרגת הידידות שיש לו עימו, אלא את כולם צריך לקבל מתוך שמחה והארת פנים. וזהו מה שכתב הרמב"ם שהחובה לקבל כל אדם בשמחה נאמרה על כולם, קטן וגדול בן חורין ועבד.

ויסוד הדבר הוא שההנהגה הזו לקבל כל אדם בשמחה, שורשה היא מצד מצוות "ואהבת לרעך כמוך", וברמב"ם (הלכות דעות, פרק ו' הלכה ג') כותב בזה, "מצווה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך וכו'". שהמצווה היא לאהוב כל אחד ואחד, ואין בזה חילוק בין אדם זה לזה. ועל כן גם קבלת כל אדם בשמחה נאמרה ביחס ל"כל האדם", בלא חילוק כלל.

שמחה אמיתית

והנה אם כתוב במשנה "הוי מקבל את כל האדם בשמחה", בהכרח שהכוונה היא בשמחה אמיתית, ולא בשמחה מזוייפת. לפעמים אדם מראה לחברו או לאורחו פנים שמחות ומאירות, ומראה לו כאילו שהוא שמח מאוד בבואו, ובאמת בלבו הוא לא שמח כלל ומתכה לרגע שהוא כבר ילך מעימו, וכאשר האורח הולך הוא מברך בלבו ולפעמים גם בפיו על כך שאדם זה הסתלק והלך. אבל באמת לא זו הדרך, המשנה לא אומרת דברים שאינם אמיתיים, אלא אם כתוב במשנה לקבל בשמחה,

ממון כשר – הדרך להצלחה

מאוד, הרי אדם שמלווים ממנו סכום כה זעום, הוא בדרך כלל מוחל על החוב הזה, ואינו מצפה כלל שישבו לו את המעות הללו, ומדוע צריך כל כך לדקדק ולכתוב את החובות הללו בפנקס, הרי גם אם ישכח את אותו חוב הדרך הוא שהבעלים מוחלים על כך.

ופעם אחת בעת שהשיב לו הגרב"צ את אותם פרוטות ועומות שלקח ממנו, שאלו הרב זיאת "מדוע הרב מחזיר את הפרוטות הללו, הרי אף אחד אינו מקפיד להחזיר כאלו סכומים?".

השיב לו הגרב"צ, "דע לך, שבספר חסידים כתוב שאם אדם מאכיל את בניו דבר שיש בו סרך של גול, הבנים לא מצליחים. יכול להיות אדם שיש לו בן צדיק, ופתאום לא מבינים מה קרה לו, מדוע הוא הפסיק להצליח. והתשובה לכך היא מחמת שהממון שהאב מאכילו הוא ממון שיש בו חשש גול. לכן צריך להיות מאוד מאוד זהיר בכל פרוטה ופרוטה שלא יהיה בה שום חשש גול, ולדייק ולכתוב כל חוב אפילו של אגורה בכדי לפורעה ברת וכדין".

"ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם, עד תום פגריכם במדבר". (פרק י"ד פסוק ל"ג). בספר חסידים (אות תק"ל) כותב, שכאשר יש לאדם ממון שאינו כשר שהשיגו בדרך עוולה, נגזר על אותו הממון כליה, וכל זמן שהממון הזה בידו בניו לא יצליחו בו כדי שיתקיים הגזירה, וע"ש.

מספר הגר"ש זיאת שליט"א, על הנהגה שראה אצל הגרב"צ פלמן זצ"ל, בעת שלמד עימו חבורתא במשך כמה שנים בכלל.

הרבה פעמים בעת שהיה נכנס עני כדי לאסוף כסף באמצע היום, והגרב"צ רצה לתת לו כמה פרוטות לצדקה, הרי אם בדיוק באותה העת לא היה לו בכיסו כסף, היה מבקש מהרב זיאת שילווח לו שקל או חצי שקל – כפי הענין, בכדי לתת לאותו עני. ובסוף החודש היה פותח פנקס מיוחד שהיה לו בכיסו, ששם כתב במשך החודש את כל החובות הקטנים, והיה פורעם לבעליהם.

ובפנקס הזה היה כתוב אפילו חוב של אגורה אחת בלבד (לפי אותם ימים שאגורה היתה עדיין מטבע עוברת לסוחר). וכשהבחין בכך הרב זיאת התפלא

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

אל תהיו כסוס, כפרד אין הבין!

לְמִשְׁתָּה מִנְשָׁה גָדִי בֶן סוֹסִי (יג, יא)

לפני תחילת הפרשה - פרשת המרגלים, היינו רוצים לומר לכאורה מילתא דבדיחותא. לא סתם מילתא דבדיחותא, חלילה, אלא מוסר גדול. **הסטיפלער ז"ע** היה יתום מאביו מגיל חמש שנים. אמו ע"ה עודדה אותו תמיד ללכת לשמוע 'מגידים', כידוע, בימים עברו בארצות הגולה היו ה'מגידים' עוברים ממקום למקום, נכנסים לעיירות ומשמיעים דברי מוסר, יראת שמים והתעוררות. במקרים רבים ביקשו קודם לכן לדעת את הנושאים שבני העיירה נכשלים בהם ועליהם היו מעוררים את תושבי המקום. יש מהם שדיברו בניגון ויש בקולות וברכים.

פעמים שהיה בא לעיירה 'מגיד' חשוב, מלא וגדוש בתורה ובאגדה, שעורר את השומעים בטוב טעם, ולפעמים היו מבקרים בעיירה מגידים פשוטים יותר, אבל הצד השווה שבכולם, שדיברו עם מטרה לעורר את הציבור. הסטיפלער סיפר, שאמו היתה אומרת לו תמיד: "יענקל, לך תשמע את המגיד, לך תשמעו!"

הוא אמר פעם מה שמעו מאחד המגידים שחלף בעיירה שלהם [מפשוטי המגידים] בשבת פרשת שלח. גיועלדיק.

התורה אומרת: "למשה יוסף למשה מנשה גדי בן סוסי".

"אוי, תשמעו אותי", הכריז המגיד, "חלילה אינני אומר את הפשט, אבל כמוהו, אומר אני לכם דברים נכונים.

"למשה יוסף" - מדוע שלחו אותך כאן **למשה**, לעולם הזה? בשביל מה הקב"ה שלח את הנשמה כאן לעולם הזה? - **יוסף**, שתוסיף תורה, לעבודת ה', לקיום מצוות ולעשיית מעשי חסד.

ומה קורה בפועל? - "**למשה מנשה**" - אדם יורד למטה ושוכח את הכל, נשכח ממנו מדוע הגיע לכאן [על שם הפסוק "כי נשני אלוקים" (בראשית מא, נא) - השכיח ממני]. "מנשה" - הוא שוכח את המטרה שלשמה בא ובגינה קיבל את מתנת החיים.

אוי, **גדי, בן סוסי**, גדי: תגיד, וכי אינך סוס?...!

אוי גיועלדיק. כן כן, תצחקו קצת - - -

אספר לכם מעשה אמיתי.

שהייתי באמריקה זמן ממושך והמתנתי להשתלל כלילה לעצמי. יותר משנה התאכסנתי בארה"ב בהמתנה וציפייה. פשוט מחכים ומחכים לרגע שיגיע הטלפון המיוחל מבית הרפואה המבשר כי נמצאה כלילה.

לילה אחד, בבעה שנים וחצי לאחר חצות, אני מקבל טלפון מהאחיין שלי שם באמריקה - הבן של ראש ישיבת מיר, **רבי שמואל בירנבוים זצ"ל**. הייתי אז באמצע השינה.

אני מרים את הטלפון: "כן, מה יש? מי מדבר?"

"אוהו, שלום, לילה טוב, נכון שהיית היום בשיעור של ראש הישיבה? כמדומה שהשתתפת בשיעור של אבא שלי?"

"כן", השבתי לו.

"נו, יש לכם איזה הערות על השיעור?"

"ר' איד, אתה יודע מה השעה כעת?" - תמהתי.

"כן, אני יודע מה השעה".

"אז מה קרה לך?..."

"התקשרו מבית החולים שהגיעה כלילה..."

[הוא לא רצה לבשר לי זאת מיד עם הרמת הטלפון מתוך השינה כדי שלא אתרגש יתר על המדה].

רק שמעתי את הבשורה, נכנסתי לאימה ופחד. היה לי רצון לומר לו: אולי נדחה את זה קצת. ובאמת כל הסיפור של השתלה הוא מורכב ומסעיר את הנפש.

התחלתי כך לגמגם, ואז הוא פנה אלי ואמר, אה, רבותי תשמעו מה שהוא אמר: "אז מה אתה עושה באמריקה? מה אתה עושה פה? הלא לשם כך באת מארץ ישראל לכאן, מה אתה מסתפק, מה אתה חושב לך, הרי הרחקת נדוד לכאן רק עבור השתלת הכליה!"

המילים הללו מלוות אותי עד היום כי הם נאמרו בעת מיוחדת. המשפט הזה מוזעזע אותי תמיד מחדש: הרי הגעת עד לכאן רק למטרה זו, הלא לשם כך הרחקת נדוד.

יש אדם המסתובב בעולם, שבעים, ואולי שמונים שנה, ואינו יודע מה הוא עושה בכלל... איך, מדוע, ולשם מה הוא מסתובב כאן הלוך וחזור, ישן וקם, הולך, חי ונושם.

איי, איי, "למשה יוסף" - תוסיף יראת שמים! תוסיף עבודה! להוסיף תורה.

אבל, וי, "למשה מנשה" - הוא שוכח את הכל.

"גדי בן סוסי", כי הפסוק אומר: "אל תהיו כסוס כפרד אין הבין". האיש הזה מטייל מהבית לעבודה ומהעבודה לילדים, ומהילדים לנכדים, רץ מפה לשם ומהכא להתם, ואינו יודע לאיזו מטרה הגיע.

זו מילתא דבדיחותא, אבל עם אגרויסא חיוזוק.

בארץ יזכו לנסים רק עם השתדלות

וַיְהִי כִּלְבָב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה וְיֹאמְרוּ עֲלֵה נַעֲלֵה וְיִרְשָׁנוּ אֶתְּהָּ כִּי יָכֹל נִפְלָא לָהּ (יג, ל)

פירש רש"י: "עלה נעלה" - אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו".

אומר כלב לכלל ישראל: אפילו יאמר לנו משה רבינו שארץ ישראל בשמים ועלינו לעשות סולמות כדי לעלות לשם, נעשה כדבריו ונצליח.

כאן צריך, רבותי, להבין מה אומר כלב. הרי בוודאי שאין הוא אומר מליצות. אם כלב אומר שאפילו אם ארץ ישראל בשמים 'עלה נעלה', ונעשה סולמות כדי לעלות אליה - בוודאי כוונתו שאכן כך נעשה.

אבל הדברים קשים מאוד: וכי אפשר לעלות לשמים? ראינו אמנם אנשים שעלו לשמים. חנוך עלה לשמים, כך גם אליהו הנביא, הגמרא מספרת שרבי יהושע בן לוי עלה לשמים.

איך הם עלו? מי יודע, אולי עם שמות הקדושים. בוודאי אלו דברים גבוהים, נשגבים מבינתנו, אבל ברור שהם לא עלו לשמים עם סולם... היום יש סולמות גבוהים שאפשר לטפס לגובה עשרים קומות, אולי שלושים קומות. אבל לשמים? עם סולמות עולים לשמים? איך נכנסו לעניין הזה 'סולמות'? מה פשר דברי כלב לעם?

כדי להבין זאת עלינו להקדים ולשאול שאלה יסודיות: מדוע פחדו המרגלים? וכי היו חסרי דעת? וכי מעמלק הם נבהלו, או מאחימן, ששי ותלמי ילידי הענק? הרי במו עיניהם ראו את קריעת ים סוף, כיצד ברגע אחד טבעו כל המצרים בים. קודם לכן הם גם ראו במצרים כיצד השי"ת מכה את המצרים מכה אחר מכה, וכי קשה להשי"ת לגבור על עמלק? הייפלא מה! להשמיד את ילידי הענק? מה חשבו המרגלים?

שמעו היטב את התשובה לכך. בוודאי ידעו המרגלים שהקב"ה יכול לעשות נסים. הם ראו בעיניהם את יד השי"ת המחולל נסים מעל לדרך הטבע - במצרים, בים סוף וגם במדבר. לא היה להם ספק כי הקב"ה הוא כל יכול, ובאפשרותו להנחיל להם את ארץ ישראל ולכלות את כל האויבים מפניהם.

אבל הם ידעו, כי עם היכנסם לארץ תשתנה הנהגת השי"ת איתם. שוב לא תהיה שם הנהגה ניסית אלא הנהגה טבעית. במדבר לא היו צריכים לדאוג לאוכל, מדי יום ירד להם מן מן השמים, רק התכופפו ולקטפו. אבל בארץ ישראל יצטרכו לחרוש, לזרוע, לקצור, לטחון. הכל יתנהל שם בדרך הטבע.

ומניין הם יודעים זאת? - משילוח המרגלים. אם אכן ארץ ישראל אמורה להיכבש בדרך נס, מדוע יש צורך במרגלים? אפשר להיכנס לארץ ישראל, וכל אויביהם יהיו בטלים ומבוטלים כעפר הארץ, בדרך נסית.

אם שולחים מרגלים, זו הוכחה שצריכים להילחם בדרך הטבע. לא כמו שנאמר להם על שפת ים סוף: "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון". בארץ ישראל הם יצטרכו להילחם בדרך הטבע.

אם זו ההנהגה האמורה להיות עם כניסתם לארץ, הרי בדרך הטבע, אין כל אפשרות לכבוש את הארץ. זו ארץ אוכלת יושביה. תושביה הם 'ילידי הענק'.

על זאת אומר להם כלב: טעות גדולה בידכם. במצרים היו נסים, על שפת ים סוף היו נסים, במדבר היו נסים - וגם בכיבוש הארץ היו נסים! ואם תשאלו: וכי מה היה ההבדל בין נסי מצרים לבין הנסים שיהיו בארץ ישראל?

ההבדל יהיה אחד ויחיד: במצרים נעשו לכם נסים בלי שהייתם צריכים לעשות דבר כדי לזכות להם. "ה' ילחם לכם - ואתם תחרישון", בורא העולם עשה הכל ועליכם לא היה מוטל לעשות דבר. בקריעת ים סוף אומר השי"ת למשה רבינו: ידבר על בני ישראל ויסעו, הם אינם צריכים לעשות מאומה, רק לנסוע. בארץ ישראל, לעומת זאת, תשתנה ההנהגה, שם תהיה הנהגה טבעית, יצטרכו לשלוח מרגלים, יצטרכו צבא שילחם ויכבוש, כפי שעשה יהושע, אבל דעו לכם - אומר להם כלב - כל זה הוא רק בגדר 'השתדלות' ותו לא, אחרי שנעשה את ההשתדלות שלנו - יהיו נסים גדולים, לא פחות מנסי מצרים והמדבר. זאת מסביר להם כלב: אנחנו נכנסים לארץ ישראל ושם נצטרך לפעול בדרך הטבע, לעשות את כל מה שאנחנו מחויבים, אבל מעבר לכך - יהיו נסים גלויים, כפי שאכן היה בכיבוש הארץ אצל יהושע.

מעתה הפשט בדברי כלב נפלא, זייער גישמאק, מתוק מדבש: אם הקב"ה היה אומר לנו 'עלו לשמים' - ממשיך כלב ואומר להם - נעלה לשמים.

ואם תשאלו: איך עולים לשמים? נעשה סולמות גבוהים, אתם בוודאי תחשבו שאלו הם דברי ליצנות, וכי אפשר לעלות לשמים עם סולמות?

אכן כן, אנחנו נעשה את מה שבאפשרותנו לעשות, לעשות סולמות אנחנו יכולים, וזו תהיה ההשתדלות' שלנו, הדרך הטבע' שלנו. מעבר לכך, הקב"ה כבר יעלה אותנו לשמים, אנחנו נעשה את חובתנו, ומכאן ואילך - היד ה' תקצר?

דיברו פעם עם ה"חפץ חיים" על כל מעללי הבולשביקים נגד לומדי התורה ומקימי המצוות, וה"חפץ חיים" אמר כי חובתנו לצאת ולהילחם נגדם, היה שם תלמידו הגדול רבי נפתלי טרופ זצ"ל ששאל בעדינות: "כיצד נצא למלחמה, והרי לא יתנו לנו אפילו לעבור את הגבול?"

השיב להם ה"חפץ חיים": "וכי חושבים אתם שאיני יודע זאת? כלום סבורים אתם שאיני יודע שכולנו נהרג במקום? אבל זו החובה המוטלת עלינו, ואם נעשה את חובתנו - נשבור את כוחו של ה'סטרא אחרא' והקב"ה יצילנו מידי מבקשי נפשנו".

החת"ס מקנא בוידיו של ה"שאגת אריה"

יְעֲבִיר כָּל־עַקֵּב הַיָּתֵב הַיָּח אַחֲרַי עִמּוֹ וַיִּמְלֵא אַחֲרַי (יה כד)

פירש רש"י: "וימלא אחרי - וימלא את לבו אחרי, וזה מקרא קצר", ועדיין יש מקום לכאר את הדברים.

אומרים שההייליגער "חתם סופר" אמר שהוא מקנא בוידיו של ה"שאגת אריה", מה היה הוידיו של ה"שאגת אריה"?

לפני פטירתו הגיעו אליו אנשי ה'חברא קדישא' כדי שיאמר וידיו, אך הוא דחה אותם ואמר: "אין לי צורך בוידיו, כי לא חשאתי! אך אין זה בגלל איזו צדקות מיוחדת, פשוט מאד לא היה לי זמן לעשות עבירות!"...

אמר ה'חתם סופר': כבזה וידיו אני מקנא! מי שכל כולו דבק במצוות, אין לו זמן לעשות עבירות.

ויתכן לומר שזהו הפירוש "וימלא אחרי", הוא מילא את לבו אחרי, כל הלב שלו היה מלא אחרי הקב"ה, ממילא לא היה לו מקום לחשא.

ישנו מעשה נורא מה"שאגת אריה" שסיפר הרב מבריסק, ששמע מאביו רבי חיים מבריסק, ששמע מה"בית הלוי", ששמע איש מפי איש עד ר' חיים וואלוז'ינר. המעשה ידוע, אך למרות זאת כדאי לחזור עליו, אני זוכר שהרבי' רבי שלום הגיע פעם לשיבה קטנה של פוניבז' ודיבר בפני הבחורים ואמר: אני מבקש שכל אחד יקח חבורתא וביחד יחזרו על הסיפור!

ובכן, הסיפור היה כך:

כידוע, היו גדולי ישראל בדורות קודמים שערכו גלות, מסופר על ר' חיים וואלוז'ינר שרצה ללכת לגלות, ורבו, הגאון מוילנא, אמר לו: קודם כל תעשה ניסיון, לראות אם אתה אכן ראוי ומוכן לכך, ומה הנסיון? חודש שלם עליך לישון על ספסל, לאכול לחם צר ומים לחץ, וללמוד מאה דפי גמרא בכל יום, אם אתה מסוגל לעשות זאת בשלמות, בלי שום דופי, ראוי אתה לערוך גלות, אם לא - זו איננה גלות, זה סתם ביטול תורה...

גם ה"שאגת אריה" הלך לגלות, לא עברו כמה ימים והנה הוא חוזר מהגלות. שאלוהו התלמידים: "רבינו, מה קרה? מדוע הקדמת לשוב?"

סיפר להם: הגעתי לאכסניה אחת, כמובן, איש לא הכיר אותי. חשבו שאני איזה קבצן עני, והתנהגו אלי בהתאם... התאכסתי באכסניה הזו, ובעת הארוחה הגישו לי צלחת מרק, הייתי שקוע בתלמודי, ובמקום להכניס את כף המרק לפי - הכף

נפלה על המפה והכתימה אותה, ראתה זאת בעלת הבית, התנפלה עלי והרימה קול זעקה: "אוי ווי, מה עשית!?"

אמרתי לעצמי: זהו זה, אויס גלות! אין יותר גלות!

תמחו תלמידיו: רבינו, מה בכך? וכי גערה אחת של איזו בעלת בית נרגנת זו סיבה להפסיק את הגלות?!

השיב להם ה"שאגת אריה": כמובן אינני נבהל מצעקה של איזו בלעבוסטע, ואת הנזק המועט שגרמתי לה יכולתי לשלם ולהמשיך הלאה בגלות, אלא שכל המהות והתכלית של גלות היא לימוד תורה בלי שום הפסקה, וכשאותה אשה גערה בי - הפסקתי את לימודי לרגע, ומיד המשכתי בלימוד כרגיל, אך כיון שנגרם ביטול תורה של רגע אחד, רגע כמימרא - זאת כבר לא גלות, אפשר לחזור הביתה!

וזה היה הוידיו של ה"שאגת אריה" לפני פטירתו: כדי לחטוא צריכים זמן, ואני - לא היה לי זמן לחטוא, את כל הזמן הקדשתי לתורה! כבזה וידיו קינא ה'חתם סופר'...

התכלת לא תהיה "לדורותם"

וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְזָנָתוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת (שם, לה)

תמיהה גדולה ישנה בפסוק זה: מדוע המלה "לדורותם" מופיעה באמצע הפסוק? לכאורה מן הראוי היה לומר: 'ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם ונתנו על ציצית הכהן פתיל תכלת' ורק לבסוף לומר 'לדורותם'!

ואומרים בשם הגאון - וראיתי בעזר ה' שגם האלשיך אומר כך - שהתורה רמזה בפסוק זה, שהתכלת תתבטל במהלך השנים ולא תהיה לדורות, לכן הדגישה התורה: 'ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם', כלומר, מצות ציצית אכן תהיה לדורות, אולם "ונתנו על ציצית הכהן פתיל תכלת", מצות 'פתיל תכלת' - לא תהיה לדורות ותתחדש רק בבוא המשיח, כי כיום אין אנו יודעים מהו פתיל תכלת.

פלאי פלאים.

מישהו שאל פעם את ה"חזון איש" מדוע אינו הולך עם פתיל תכלת, כפי חידושו של האדמו"ר מרוז'ין, שהרי אם לא יועיל - לא יזיק, ואין זו עבירה ללכת עם פתיל תכלת?

השיב לו החזון איש: "אם כך, מדוע שלא תצבע את הציצית בדם של שור? הרי גם זה אם לא יועיל לא יזיק"...

אין די בראייה בלי קדושת המצוה

וְהָיָה לָכֵם לְצִיצִית וּנִזְכַּרְתֶּם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם (שם, לו)

ידוע מאמר חז"ל (חולין פס ע"א): "רבי מאיר אומר: מה נשתנה תכלת מכל הצבעונין? מפני שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע

ורקיע דומה לאבן ספיר ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד".

ושמעתי מרבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א ששאל: אם המטרה היא להזכיר את כסא הכבוד, מדוע צריך להסתכל בתכלת שדומה לים וים דומה לרקיע, הרי אפשר ללכת לים ולהסתכל על הים ובכך לזכור את כל המצוות? או אולי להסתכל בצבע התכלת של הרקיע ולזכור את כל מצוות ה'?

ברם, לא הראייה לבד היא זו שמזכירה את כל המצוות, אלא קדושת מצות ציצית יחד עם הראייה - זה מה שמזכיר את כל מצוות ה'!

ה"חפץ חיים" אומר כי אכן ציצית 'מזכירה' את כל המצוות, אך כדי שיוכל האדם 'לזכור' את המצוות, עליו ראשית כל ללמוד אותן, לדעת את המצוות, ללמוד את סדר המצוות הקצר או ספרים אחרים של מניין המצוות, כי בלי זה, אלו מצוות 'תזכיר' לו הציצית?!

מעשי ראובן

רבי ראובן נוהר ונשמר שלא לצער חלילה כל אחד ואחד מישראל, אולם על צערו שלו מחל והבליג, באחת ההזדמנויות, כשהוכיח את אחד מבני ביתו על מידת השלום, העיד על עצמו והתבטא כי מעלה אחת יודע הוא שיש בו והיא שאינו נוטר טינה כלל לאלו שציערו אותו.

בשהותו בחוץ לארץ, פגש ברחוב את אחד ממכריו. רבי ראובן זצ"ל ניגש אליו, שאל בחום לשלומו וחיבקו ונישקו כידיד ותיק משכבר הימים, רעייתו של רבי ראובן התעניינה לזהותו של האיש, ובתגובה נקב רבי ראובן בשמו.

כשנודע לה מי הוא האיש, קראה בפליאה: "מדוע הנך כה מקרב אותו, הרי הוא חייב לנו סכום עצום!" הסתבר כי אותו אדם לוהו מרבי ראובן סכום עתק, ולאחר מכן, ירד מנכסיו ונמלט לחוץ לארץ.

תשובתו של רבי ראובן היתה מאלפת: "וכי בגלל שאין לאיש מאין לשלם את חובותיו, הדבר אמור להעיב על הידידות שבינינו?"

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מורן בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת שלח | שנת תשע"ז | גיליון 3

ראו ולא לקחו מוסר

בשביל מרגלים שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם, וברש"י "שהקדימו מאמר פיהם עד שלא ראו בעין", ולכאורה הלא לא הקדמת פה לעין, היתה כאן אלא סילוקה של העין לגמרי, שהרי דברו את אשר לא ראו. ולמדים אנו שהתביעה על המרגלים אינה שאמרו מה שלא ראו, אלא על מה שהקדימו הדיבור לראיה, והיינו שהרצון להוציא דיבה רעה ולדבר בגנות הארץ קדם לראיה, וכל הראיה התפרשה לפי רצון זה, ועל זה נתבעו על מה שלא ראו לפני שאמרו, לפני התאווה של אמירת רעה וגנות בפיהם, שאם כך היתה הראיה שונה לגמרי, על שהקדימו מאמר פיהם עד שלא ראו בעין.

וביאורו של דבר, כי עיקר חטאם היה ראיתם המסולפת, וכדבריהם ז"ל (סוטה לה). ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אותה אל בני ישראל הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה וגו' דרש רבא אמר הקב"ה אני חשבתיה לטובה והם חשבו לרעה, דכל היכא דמטו, מת חשיבא דידהו כי היכי דניטרדו ולא לשאלו אבריהו, וא"ד איב נח נפשיה ואטרדו כו"ע בהספידא, הם חשבו לרעה ארץ אוכלת יושביה וכו'. ובמדרש במד"ר (ט זיג) ויעלו ויתורו את הארץ כיצד היו נכנסים לעיר, הדבר נוגף את הגדולים ומתעסקים בני העיר בקבורתם, ובריה לא היתה רואה אותם לכך אמרו הארץ אשר עברנו בה וגו', בניסים שהיה עושה להם הקב"ה בו הוציאו דבה. והיינו דגופא דעובדא אשר סיפרו, אמת היה, אלא שהראיה היתה של שקר, שכן ראו רק את הצורה החיצונית של המאורעות ולא את מהותם הפנימית, וראיה זו נגרמה מחמת רצון הדיבור הרע, והיינו שהתביעה העיקרית היא על הקדמת הפה לעין, כלומר על כך שהרצון של דיבור לשון הרע הביאה את ראיה השטחית, שאילו לא הקדימו מאמר פיהם עד שלא ראו בעיניהם, היתה הראיה ראיה אמיתית פנימית וחודרת, ראיה המפרשת נכונה את המאורעות אשר אירעו עמם. וכך רע זה עצמו גרם שראו את מעשה מרים ולא לקחו מוסר על כובד העבירה של עסקי דיבה.

שלח לך אנשים. וברש"י "שלח לך אנשים, למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר", וכן הוא במדרש רבה (במדבר טז ו) "דבר אחר ותדבר מרים ואהרן במשה ואחר כך שלח לך, זה שאמר הכתוב (ושעיה מד יח) לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשכיל ליבותם, מה ראה לומר אחר מעשה מרים שלח לך אנשים, אלא שהיה צפוי לפני הקב"ה שיאמרו לשון הרע על הארץ, אמר הקב"ה שלא יהיו אומרים לא היינו יודעים עונש לשון הרע, לפיכך סמך הקב"ה הענין הזה לזה לפי שדברה מרים באחיה ולקתה בצרעת כדי שידעו הכל עונשו של לשון הרע שאם בקשו לומר לשון הרע יהיו מסתכלין מה נעשה למרים, ואף על פי כן לא ראו ללמוד לכך נאמר לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם", למדים אנו שמשרש חטא המרגלים שראו ולא למדו מוסר. ומבואר שלא היה זה מעשה שהוא כך הוא, שהיה כאן מאורע שאפשר היה ללמוד ממנו להזהר מלה"ר, אלא שהיתה סמיכות של מעלה של מעשה מרים לכאן כדי למנעם מלשון הרע.

והנה בלשון הפסוק שהביא המדרש נראה דטחו עיניהם מראות, כלומר שנסתמו עינים מראות. אכן לשון רש"י הוא ראו ולא לקחו מוסר, היינו שראו את הכל, אלא שהראיה היתה סתומה, לא ראו נכונה. זה היה השרש של חטא המרגלים, והוא בא לידי גילוי כבר בתחילה, שראו ולא לקחו מוסר.

אכן כן היה המהלך בכל חטא המרגלים, כאשר תרו את הארץ, וכאשר הוציאו דיבת הארץ רעה בשוכם מתור הארץ, כאשר כל המהלך של הלה"ר שדברו על הארץ היה מכח שטחו עיניהם מראות. ומקרא זה של "לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם" שקראו חכמינו ז"ל על המרגלים הוא בשרש ובכל מהלך חטאם. וכדאי' בגמ' (סנהדרין קד:) אמר רבה אמר רבי יוחנן בשביל מה הקדים פ"א לעי"ן,

עם תום ימי השלושים להסתלקותו של רבינו הגדול זצוק"ל, ראוי להביא את מה שחזר ואמר רבינו מידי שנה בשנה בליל תשעה באב, אשר הרגשתינו כעת דומה היא. "על חורבן בית המקדש כי הורס וכי הודש אספוד בכל שנה ושנה מספד חדש", מדוע בכל שנה ושנה ההספד הוא מספד חדש. בטבעו של עולם, כאשר בוכים על משהו שהלך, אט אט נרגעים והבכי הולך ופוסק. אך כאשר הבכיה היא עלינו, שהפסדנו והתרחקנו, ככל שעובר הזמן ומתרחקים מהמציאות הזו של "בית המקדש" שנה נוספת, ההספד הוא מספד חדש, מספידים עוד שנה שלנו בלי בית המקדש. רבינו הגדול זצוק"ל, אשר נלקח מעמנו בעוונותינו לפני כחודש ימים, ובכינו והספדנו את האבידה הגדולה, לא עליו בלבד בכינו, עלינו בכינו, על כך שנשארו בחושך בלי האור הגדול שהאיר עלינו וחיים אותנו בחום התורה והיראה. ככל שעובר הזמן, ועברנו כבר שלושים יום בלעדיו, אנו מרגישים כי המספד הוא מספד חדש. מי שזכה להתקרב אליו ולהינות אך לרגע במוחצתו, חש ומרגיש כיצד השפעתו הגדולה על סובביו, אף ללא שמוע'ם וללא דיבורים, עצם המציאות של השהות לידו משפיעה מאוד. וכפי שאמר (בחייו) אחד מגדולי ראשי הישיבות, שכאשר הוא יושב ומסתכל על רבינו למשך רבע שעה, הוא מרגיש שהוא נהיה בן אדם אחר לגמרי. זו היא ההשפעה של אדם גדול על הסובבים, השפעה אמיתית, שפע של רוממות ואצילות, תורה ויראת שמים. כל זה חסרנו. כאשר אדם הולך ביער חשוך, ואינו יודע מימינו לשמאלו, אך לפתע פתאום נדלק אור לרגע, אף שהאור כבה, אך אם הספיק ברגע הקטן הזה לראות את הדרך שלפניו, כבר מכיר הוא את הדרך בה עליו ללכת, זו תהיה נחמתינו, אם האור הגדול הזה, אף שכבה ואיננו, אך את הדרך כבר האיר לנו, לבסות לצעוד בעקבותיו ובדרכיו, וללכת אחרי האור שדלק והאיר עד לפני חודש ימים, זו היא הדרך והצורה לשמר את אשר קבלנו וראינו.

נכתב על דעת הכותב בלבד

לרגל יום השלושים להסתלקותו של רבינו שחל השבוע, נביא כאן שיחה נוקבת שמסר בכנס כנגד פגעי הטכנולוגיה – נושא אשר היה בנפשו ממש – בה זעק בכאב ובדמעות אודות פירצת האינטרנט החמורה

לאחר שנצטוו לילך לבית לבן, ישב י"ד שנה בבית מדרשו של שם ועבר, ולא שכב אף שכיבה ארעית כשאבן למראשותיו, וכמש"כ רש"י (כ"ח י"א) וישכב במקום ההוא, מיעוט, באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששימש בית עבר לא שכב בלילה שהי' עוסק בתורה. וכל התכלית היתה כדי שיוכל לעמוד בפני הנסיונות הקשים. והרי היה כבר בן ס"ג שנה, ומ"מ נשאר עוד י"ד שנה טרם בואו ללבן, וכדאית היתה תועלת זו (וכמו שהאריך בעל הח"ח ז"ל בספר שמי"ה"ל שער התורה) וכ"ז כדי שתתעצם נפשו ביותר בקדושת התורה. ואחרי כ"ז עדיין פחד ונתיירא ודאג מהשפעת הרע והרשע עד אשר דאג ונתיירא שמה יכשל ח"ו אפי' מן העבירות החמורות ביותר, שחשש יעקב אף מן העבירות החמורות ביותר בהיותו תחת ההשפעה של בית לבן. אכן אך מאחר שעמל י"ד שנה כדי שתתעצם נפשו ביותר בקדושת התורה, על כן הוא מצפה לשמירה מאת השי"ת מהשפעת הרע והרשע שלא יכשל ח"ו. ומזה אנו למדים עד כמה צריך להתירא מהשפעה של סביבה רעה ומכחות של פיתוי. ואמנם אח"כ אמר עם לבן גרתי "תרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים".

אם אין צורך גמור לפרנסה, לא להשתמש אף כשיש סינון מוחלט. אבל גם בהכרח, וכן הנשים העובדות, רק סינון מוחלט וראוי בלי שום פירצה כל שהיא וכן המחשבים מנותקים לגמרי בלי שום אפשרות של חיבור עם מקור הטומאה הנורא. וכן להמנע מטלפון הנקרא תואם כשר שהוא שקר מוחלט ועובדא ג"כ מבחור שהתדרדר מאוד והגיע עד כדי חילול שבת והכל התחיל בגלל התואם כשר.

הטומאה הממלאה את כל האויר, כל דבר קולט מביאה את רעלים הנוראים של מחלות ר"ל, אשר עוברים עלינו צרות מחרידות, אסונות מחרידים. וזה "החטא ממית", אותם רעלים רוחניים שמביאים את החטא, מביאים מחלות ואסונות. כל העולם מלא משחיתים, כל ההמצאות החדשות הביאו קלקולים גדולים בטבע הבריאה והאדם, ומזה באים המחלות הנוראות והמחרידות ר"ל, אולם כל הטבעים האלה באים מחמת החטאים.

הוראתם של גדולי ישראל לקבלת הציבור, שכולם כאחד מקבלים עליהם להתרחק ולהתנזר מכל שייכות כל שהיא כפי שהתבאר לעיל, וזה יהיה קידוש ה' גדול. וגם אז צריך שמירה עצומה כי אנו נמצאים בדור הגרוע והשפל ביותר שהיה מיום בריאת העולם רק אז נוכה לשמירה של יעקב ולתיבת נח כפי שזכה נח לבעבור שניתק עצמו מההשפעה של דורו. ונוכה שיעביר השי"ת את רוח הטומאה מן הארץ ויסיר את לב האבן מלבנו ונוכה לגאולה שלימה.

בזעזוע וחזר ללמוד. לאחר מס' דקות יצא שוב ולקח בידו שמיכה, סגר איתה את המחשב, תפס את זה כאילו מדובר בעכבר מות, הוציא את זה מהחדר וזרק על המיטה של העובדת. לא היה לו צד שאם יגע במחשב עצמו יוכל להיגרר, ואין הבדל אם נוגע עם שמיכה או בלי, אבל הרגשת התינוב והגועל שחש כלפי הטכנולוגיה לא נתנה לו לגעת בזה, פשוט מאוס. כאשר סיפרו לו על כאלו שירדו מהדרך, או שבאו לבקש ברכה עבור ילדים שנלכדו בזה, היה מזדעזע מאוד, וראה בזה תוצאה ישירה של ההימשכות אחר האינטרנט, ומבקר מכל חום ליבו, ופעמים רבות היה מבקש את השם ומתפלל עליהם. והיה חוזר ואומר לאף אחד אין ביטוח, חייבים לשמור על הילדים וכל אחד על עצמו.

של כלל ישראל, והזכיר בבכיות כי "רבים רבים מבני הנוער נגררים אחרי הטומאה, נגררים אחרי הכלים המשחיתים והורסים את הנפש", אמר אותו אחד לעצמו, אם כך כנראה שזו היא באמת צרה, ואט אט התחזק מאוד. ואכן כך סבר, כי זו היא צרת הדור. רבינו החזיר לנו, כי אין הפחד פחד גרידא, אלא תיעוב מוחלט של הטומאה הזו. סיפרו תלמידיו שנכחו בבית פ"א בתקופה ששהתה בבית עובדת זרה לצורכי בריאותה של הרבנית ע"ה, וישב אז רבינו בחדרו ולמד. כאשר יצא לרגע, ראה בחדר אחר שפתוח המחשב של העובדת, וראה במסך שיש משהו מוזר. שאל שם מה זה, אמרו לו שהיא הייתה צריכה משהו ממושרד הפנים דרך האינטרנט, הזדעק רבינו "בבית שלי היה אינטרנט פתוח?" ומיד יצא משם

נתכנסנו בדבר הסכנה הנוראה של פגעי הכלים הטמאים והמטמאים המורידים לבאר שחת בזה ובבא. אין צורך להאריך בדברים על גודל האסון הנורא והשוואה הנוראה פשוטו כמשמעו. העובדות הרבות מסמרות השיער ואשר כל השומע תאחזנו פלצות, לאיזה תחום ושאל תחתית מביאה המפלצת הנוראה הזו של הכלים הטמאים בכל שם וחניכה דאית להו. יש להגדיר כי זו היא היריה האחרונה של הסיטרא אחרא לפני ביטולה המוחלט. פצצת אטום פשוטו כמשמעו. אין צורך להמתין לאירן הפצצה כבר פה והיא משמידה מחריבה והורסת בזה ובבא. מיום בריאת העולם לא היה דבר נורא ומסוכן כזה.

תכלית הסט"א הוא לטמאות את כל הדור כדי למנוע את ביטולה, כשם שאז"ל בספרי (מטות ה) "הנה הו' לבני ישראל בדבר בלעם, מה היה דבר בלעם אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם לא אתם יכולים להם וכו', אלא בואו ואני נותן לכם עצה מה תעשו. אלקיהם של אלו שונא ומה העמידו לכם נשיכם ובנותיכם בזמה והם שטופים בזמה ואלקיהם שולט בהם, שזה כלל שכל זמן שישאר עושים רצונו הוא נלחם להם, ובזמן שאין עושים רצונו כביכול הוא נלחם בס שנא' ויהפך להם לאויב, ולא עוד אלא שעושה את הרחמן אכזרי שנאמר היה ה' כאויב בלע ישראל". כך הוא רוצה כעת בדור הירוד שלנו, המלא טומאה וחטא באופן שאין לשער בעולם. ונשארה שארית הפליטה של יהודים הנאמנים לה' ולתורתו ובני תורה, ויש ריבוי ב"ה של המתקרבים לתורה, וכל זה הוא גירא בעינא דשטן, ולכן הוא יורה את היריה את הכדור הנורא ביותר את פצצת אטום ממש. במלחמה צריך מערכת של הגנה, וראשית דבר התרחקות מוחלטת מן הכלים הטמאים ומשימצא דשימצא דילהו. וכשיש הכרח, שיהא הכל חסום בתכלית באופן מוחלט. שמעתי עובדא קטנה שאחד אברך בן תורה י"ש החזיק לזמן קצר בלי חסימה ר"ל, ונכשל בארבעים שניות ושוב אינו אותו אברך, אדם אחר ר"ל. וגם לשמור מכל משמר את הצאצאים עמלנו אלו הבנים, הסט"א רוצה להטביע את צאן קדשים בים התהום של הגרוע מכל. צריך לשמור עם מי מתחברים, לאן נכנסים, ואפילו מה הם הצעצועים, כל האויר מלא בטומאה הנוראה הזו צריך להגנה של חדרי בידוד, כמו מן הנשק הכימי. הכלים לא רק ג"ע נורא, גם כפירה ומינות.

הפחד מפני המכשירים האלו הוא נורא ואיום. מצאנו אצל יעקב אבינו שאמר "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים", ואי' בתי' ובמדרש רבה שנתיירא מג' העבירות החמורות ביותר. והיינו שיעקב אבינו

א. ה. בענין זה של הפחד הנורא מפגעי הטכנולוגיה, שמענו מפיו פעמים אין ספור, כי זה הוא האסון הנורא של דורנו. תמיד העמיד זאת יחד עם שאר הצרות בדורנו, אשר עליהם התפלל ללא הפוגה. והם הזיווגים, אשר רבים מבני ובנות ישראל מעוכבים בהם, רפואה, כאשר המחלה האיומה ועוד מחלות רבות נוגפים אנשים רבים, והצרה השלישית היא פגעי הטכנולוגיה. במסעו האחרון לקברו של הגר"א במשלחת קופת העיר, הצטרף לתפילה אחד מעובדי המטוס אשר רחוק היה מאוד משמירת המצוות, אלא שאמר לעצמו שאם הוא כבר פה כדאי לו להצטרף עם הרבנים לראות מה יש שם. כאשר שמע את משאו הנרגש בדמעות שליש של רבינו על ציונו של הגר"א, שם עמד ואמר כי אנו עומדים להתפלל על צרותיהם

הספד ממרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א ככלות השבעה למרן הגרמ"י ליפקוביץ צוק"ל

אנחנו עומדים עדיין בזמן של הספדים על רבי מיכל יהודה צ"ל.

שמעתי היום כי פעם אחת התעוררה אצלו קושיא בפשט דברי התוספות, שלא ידע כיצד לפרש את דברי התוספות, והתייגע הרבה, והיה שקוע בזה משך שלושה ימים רצופים, וכל אותם הימים לא הסיח דעתו מהמחשבה כיצד לתרץ את הקושיא, ואחרי שעלה בידו לתרץ את הקושיא, פתח את ספרו מנחת יהודה ומצא שכבר כתב כל זה בספרו לפני שנים רבות, אף על פי כן לא הצטער שהייתה יגיעתו לריק, אלא שמח מאד.

מפני שיגיעת התורה של שלושה ימים שווה הרבה, ולא רק אחרי היגיעה היה שמח אלא גם בשעת היגיעה עצמה, מפני שיש הרגשה נעימה מאד ביגיעה, שאינה מתוך לחץ ומתח אלא בשמחה, וכידוע שזריזות נותנת שמחה, ויגיעה של תורה בפרט.

וראיתי למור"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בספרו מכתב מאליהו (ח"ג עמ' 20) שיבאר מה היא יגיעת התורה, מהו שכר היגיעה, ומה המעלה של יגיעה, וזה לשונו:

”אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו (פסחים ב, א) - לא בשכלו אלא בידו; פירוש: מה שקנה בהשתדלותו בעמל. מכאן שלעולם הבא אין תורתו של אדם נדונה לפי כישרון שכלו, אלא לפי עמלו בתורה. וכן מפורש בכתוב (משלי טו, כו) ”נפש עמל עמלה לו” - רק מה שעמל בו שלו הוא כי נעשה קניין בנפשו.

נמצא, שחכם מהיר השכל, חזק הזיכרון ובעל הרבה ידיעות, אבל יגיעתו בתורה הייתה מעטה - יהיה עם הארץ לעולם הבא! ואילו אחר ששכלו גס, זיכרונו חלש וידיעותיו מעטות, אבל עמל ויגע הרבה בתורה - ישיג הרבה בעולם הבא, מפני שמה שרכש על ידי עמלו הוא כולו שלו. והיינו בחינת עולם הפוך ראיתי - עליונים למטה ותחתונים למעלה (פסחים סו).

נמצאנו למדים, כי מהיר השכל אשר לא יזדרז ויעמול ללמוד, יהיה חלש ההשגה לעולם הבא; אבל הזריז בעמלו, הוא אשר יהיה מהיר בהשגתו בעולם הבא, זהו שכרו חלף זריזותו, עכ"ד.

יש בעלי כישרונות, בעלי הבנה, ובעלי זיכרון מיוחד בימנו, שמבינים וזוכרים בלא שום יגיעה, ועל ידי זה יש להם הרבה ידיעות, והם גדולי תורה ממש, אבל השיגו את כל זה בקלות ללא מאמץ, ואם היו מתאמצים יותר היו יכולים להשיג יותר הבנה וידיעות בתורה, ולעומתם יש אדם אחר שהוא חלש הבנה וזיכרון, והוא יגע בכל כוחו להבין ולזכור, אך מפני שהוא חלש לא השיג הרבה ידיעות.

על זה כתב הרב דסלר כי בעולם הבא יהיה יותר גדול בתורה מי שהתייגע והתאמץ, ויזכה לשבת במתיבתא דרקיעא במקום גבוה יותר ממי שהשיג הרבה ידיעות שלא מתוך יגיעה, שאם חסר יגיעה, זה מראה על עצלות הקיימת בו, שאינו רוצה להתאמץ ומבקש את המנוחה והנאות העולם הזה, לכן בעולם הבא תהא דרגתו בתורה קטנה יותר מאשר אם יש יגיעה בתורה.

ויש עוד שני מעלות, יראת שמים ומידות טובות, יראת שמים היא גם סיבה להצלחה בתורה, ומידות טובות הם בהנהגה למעשה, ונתעבב מעט על עניי המידות הטובות.

הנה יש ברכה שאומרים בשבע ברכות ”אשר ברא ששון ושמחה וכו'” אהבה ואחוה ושלום ורעות, יש בריאה של ששון ושמחה, ויש בריאה של אהבה, בריאה של טבע האהבה שיש בעולם, ומזכירים בנוסח הברכה ארבע דרגות, אהבה, אחווה, שלום ורעות, ויש להבין ולפרש מה הם חילוקי הדרגות בזה.

ויש לבאר כי אהבה היא דרגה פשוטה של אהבת הבריות בין אדם לחברו, ואחוה היא אהבה יותר גדולה, מחמת קרבה משפחתית של אחים, אמנם למרות שיש אהבה ואחוה עדיין לא מוכרח שיהיה שלום, מפני שיש הרבה סיבות לחיכוכים ומריבות בתוך המשפחה והדברים ידועים, וכן אפילו כשיש אהבה ואחוה ושלום בשלמות, עדיין יכול להיות שאין רעות ביניהם, וכשנפגשים אומרים שלום-שלום אבל לא יותר, אין להם על מה לדבר ואינם מוצאים שפה משותפת, ואינם מתעניינים לשאול זה את זה מה שלומך וכדומה.

בני ישיבה, כשיושבים יחד בחדר האוכל ואוכלים יחד, מן הראוי לפתוח בשיחת רעים, לשאול את השני מה שלומך, מה נשמע אצלו, זוהי רעות!

יש כאלה שמתביישים לשאול את השני לשלומך, ויש משהו שחוסם אותם ומפריע להם להשתמש במידייתיהם הטובות, אך צריכים לדעת כי הבושה הזו אינה נובעת ממידות טובות אלא מחיסרון, והם סובלים מזה ואינם מרגישים טוב, ואחרי ששורים את המחסום הם נעשים מאושרים, כי הרעות נותנת שמחה למי שהוא נץ.

ושנינו בפרקי גדול (ו, א) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו' ונקרא רע אהוב וכו', והזכיר התנא תחילה רע ואחר כך אהוב, מפני ששייך להיות רע גם אם אינו אהוב, שנעים לכל אחד לשוחח איתו.

ומצינו (ברכות ב, א) שהיו אומרים ברכה זו גם בבית המקדש, ”אמר רבי חלבו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישיכן ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות”, ברכה היא תפילה, והיו מברכים ומתפללים שמן השמים ישיבו ביניהם אהבה ואחוה ושלום ורעות, שאין זה בדרך הטבע אלא בסייעתא דשמיא, שיהיו ביניהם אהבה ואחוה ושלום ורעות, שהם ארבע דרגות שהדרגה הגדולה שבהם היא רעות.

ושמעתי שהנפטר הגדול זצ"ל כשהיה פוגש אדם ברוחו, היה מקדים תמיד לומר לו שלום אפילו אם אינו מכירו, ומעשה שהיה שהקדים ואמר גוט שבת לאדם אחד שאינו מכירו, ונעצר הלא ואמר לו כי היה גר בברנוביץ ועלה לארץ הקודש, וכאן אף אחד אינו מכירו, והוא היה הראשון שאמר לו גוט שבת, והיה זה חסד גדול מאד, על ידי זה שהקדים ואמר לו גוט שבת. וכיוצא בזה שמעתי על רבנית אחת בחוץ לארץ שבלכתה ברחוב הייתה מקדימה לומר שלום לכל אחת, זה רעות!

עלינו ללמוד ולקחת מהנהגת רבינו זצ"ל, אלו דברים שאינם קשים כל כך, וכל אחד יכול לפי כוחו, יגיעת התורה לפי כוחו, אהבת הבריות ורעות לפי כוחו.

ועוד שמעתי שאמר פעם רבינו זצ"ל כהדרכה לאחד מתלמידיו, תזכור תמיד שהדמים חוזרים והימים אינם חוזרים, (בספר דרכי החיים (ח"ב עמ' קצא) הביא רבינו זצ"ל: יש ספר מוסר דקמן בשם ״דברי אמת״, וכתב שם (סוף פרק י"ט) מאמר הפייטן: דמים חוזרים, ימים אינם

חוזרים! בבחורותי למדתי עם חברותא שכשאירע איזו הפרעה בזמן הלימוד - היה מזכיר זאת, ומיד היינו ממשיכים ללמוד, עכ"ה.) הזמן אינו חוזר! כסף או התרמת דם יכולים לחזור, אבל זמן שאבד חסר ואינו חוזר לעולם, ואמר לתלמידו שיחזור על זה הרבה פעמים, וזכור תמיד לנצל את הזמן, כך את תלמידו חיינך לנצל את הזמן שאינו חוזר, והצליח בזה.

ואפשר להוסיף עוד, כי הנה לעניינ האוכל בלא ברכה אמרו חז"ל (ברכות ב, ה) כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזול להקב"ה, והטעם בזה פשוט, מפני שהקב"ה ברא את כל הבריאה כולה יש מאין, והוא הבעלים על זה, כמו שאמרו בפרקי אבות (ג, ז) ”תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר כי ממך הכל ומיךך נתנו לך”, וכשאדם אוכל וניזון, זהו רק מפני שניתנה לו הרשות לאכול, וכמו שכתוב (בראשית ב, טו) ”מכל עץ הגן אכול תאכל”, וכן הותר לו אחר כך לאכול גם בשר, אבל כל ההיתר ניתן לו בזמן שהוא משתמש בזה לצורך תכלית הבריאה.

ומה היא תכלית הבריאה? להרבות כבוד שמים בעולם, וכמו ששינו בפרקי אבות (ו, יא) ”כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודו בראתיו יצרחיו אף עשיתיו”, ועל ידי זה יזכו לעולם הבא שהוא התענוג האמיתי, מי שאינו עוסק להרבות כבוד שמים אין לו זכות קיום, וכפי שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (א, י) ”הנהה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו וכו'”, ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי היפך מזה למה לי חיים”.

נמצא שכל תכלית הבריאה היא להרבות כבוד שמים על ידי שמרוממים ומהללים ומשבחים להקב"ה, להודיע לבני אדם שיכירו ויידעו כבוד הדר מלכותו, וכל מה שיש מזון בבריאה, ומותר לאדם לאכול ממנו, זה נועד להרבות כבוד שמים, על ידי שמברכים לפני המזון ”שהכל נהיה בדברו”, ”המוציא לחם מן הארץ”, ומפרסמים בזה את האמונה, שמכירים שהקב"ה ברא הכל, ומשבחים ומודים על זה, אבל אם אוכלים בלא ברוך, ומשתמשים עם המזון בלא לקיים המטרה של ריבוי כבוד שמים, הרי זו גזילה מהקב"ה, כי באופן זה שאין מקיימים את תכלית הבריאה, לא ניתנה הרשות לאכול כלל.

ונראה לפי זה שלא רק בהנאות העולם הזה של אכילה ושתייה הדברים אמורים, אלא גם כוח הדיבור שניתן לאדם, ועדיף הוא בזה על הבהמה והחיה שאין להם שכל וכוח הדיבור, וכמו שכתוב (בראשית ב, ז) ”ויחיה האדם לנפש חייה”, ותירגם אונקלוס ”לרוח ממלא”, הרי כוח הדיבור ניתן לאדם כדי שישתמש בו להרבות כבוד שמים בעולם.

והיינו כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין טט, ב) ”כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיד הוי אומר לעמל תורה נברא”, עכ"ד הגמרא.

ואם אדם משתמש עם כוח הדיבור לדברים בטלים ולא לעמל תורה הרי הוא גזלן, כי הוא משתמש בכוח הדיבור שאינו שלו בשביל דבר שבעל הבית אינו חפץ בו, והרי לא ניתן לו כוח הדיבור אלא בשביל לדבר ולעסוק בתורה, אבל אם אינו עושה כן ומשתמש בכוח הדיבור שלא לצורך הרי הוא גזול מהקב"ה.

לכן ראינו אצל רבינו זצ"ל שהקפיד מאד שלא לדבר דברים בטלים, לא הייתה מילה בטילה אצלו, ולא היה מדבר מה שאינו לצורך, ברוך השם יש גם בימינו, אפילו צעירים, כאלה שאינם מדברים דברים מיותרים אלא רק מה שיש בו צורך, ואינם צריכים מחמת זה לשתוק ולא לדבר, אלא הם נזהרים מדברים שאינם לצורך.

וכמו שידוע שהחפץ חיים לא מנע את עצמו מלדבר, ואף על פי כי לא הוציא מפיו דיבור של לשון הרע, ושמעתי על אדם ששהה אצל החפץ חיים כמה ימים, וראה שהחפץ חיים מדבר הרבה, אך נזהר שלא להזכיר בדבריו שם של איזה אדם.

וכן הובא בספר שמירת הלשון (שער התבונה א') ”ואם לפעמים יהיה מוכרח לדבר אודות מי, יהיה בתכלית הקצור, ולא יאריך את דיבורו בזה, כדי שלא יבוא לידי איסור, וכזה שמעתי על הגאון רבי רפאל מהמבורג, שארבע שנים קדם פטירתו, סילק מעל עצמו עול הרבנות, וכשהיו אנשים נכנסים אצלו, ביקשם שלא ידברו בביתו אודות שום איש, וכזה שמעתי על גדול הדור אחר, שהיה זהיר מאד שלא ישמע על פיו שום שם איש, והכל מטעם הנ"ל”. זהו גדר של זהירות שלא להיכשל בדיבורים אסורים.

ושמעתי עוד שאמר רבינו זצ"ל לתלמידו, שיחזור וישנן לעצמו שהבטלה היא אם כל חטאת, כמו שאמרו באבות דרבי נתן (ג, א) כל הנותן דברי תורה על לבו מבטלים ממנו הרהורי חרב הרהורי רעב הרהורי שטות הרהורי זנות הרהורי יצר הרע הרהורי אשת איש הרהורי דברים בטלים הרהורי עול בשר ודם וכו', וכל שאינו נותן דברי תורה על לבו נותנים לו הרהורי חרב הרהורי רעב הרהורי שטות הרהורי זנות הרהורי יצר הרע הרהורי אשת איש הרהורי דברים בטלים הרהורי עול בשר ודם, ע"כ.

אמנם אם אדם נח מפני שהוא עייף וזקוק למנוחה, אין זו בטלה אלא עסק שהוא לצורך, אבל אדם שאין לו מה לעשות והוא חולם ומתבטל בלא שום סיבה, אזי הבטלה היא אם כל חטאת, וכמו שכתב רבינו הגרי"ס באגרת המוסר ”האדם הפשי בדמינו ואסור במושכלו, דמינו מוליכו שובב בדרך כל רצונו, בלי יחת מעתיד הוודאי, עת יפקוד השם על כל מפעליו ובשפטים קשים יוסר, בל ילכד זר בגללו, הוא לבדו ישא פרי חטאיו”.

עלינו ללמוד מדרכיו של הנפטר הגדול זצ"ל, להתחזק ביגיעת התורה, מידות טובות וניצול הזמן, לנצל כל רגע ורגע בצורה מסודרת, וראוי לעשות סדר יום עם תכנית מסודרת לזה.

ויש לדעת מה שכתב המסילת ישרים בסופו, שכל אדם בכל מצב שהוא, יכול להיות צדיק יסוד עולם עם רוח הקודש, עם מעלות החסידות והקדושה, אפילו מי שעוסק במקצוע הפשוט והבזוי ביותר, יכול לזכות למעלת הקדושה, כאשר כל היום מסודר אצלו עם חשבונות של מצוה, שהוא עושה מה שהוא חייב לצורך עבודת השם.

כך היא דרך החיזוק, אין זו דרך קשה, רק צריכים מעט שימת לב והתאמצות נגד ההרגל, אמנם כל שינוי של הרגל קשה קצת בהתחלה, אבל אחר שמתרגלים אין זה קשה, וכמו כל דבר קשה שאחרי שמתרגלים אליו כבר אינו קשה. אשרינו שאנחנו באים לשמוע דברי חיזוק, ורוצים לקיים את מה ששומעים.

(נתקבל ממערכת "דרכי חיזוק")

דברי הספד על מרן הגרמ"י ליפקוביץ זללה"ה

שנאמרו ע"י המשגיח הגאון הגדול רבי דן סגל שליט"א

מקום לכל תלמיד חכם יש את המיוחדות והגוון שלו, לכך ת"ח שאבד אין לנו חליפתו.

בפרט, שמדברים פה על מרן ר' מיכל יהודה זצ"ל, במעלה הזאת של להאהיב את הקב"ה על בריותיו, להאהיב את התורה והמצוות על אחרים. "ואהבת את ה' אלוהיך", באופן זה של אהבה על בריותיו, שהיה מיוחד בזה, ועל זה אפשר ודאי לומר מי יתן לנו תמורתו, הנהגה של מעלה, הנהגה של חן, שזה זוכים על ידי תורה הקדושה, להאהיב את הקב"ה על בריותיו, בארץ ובחוץ לארץ, נערים וזקנים, קרובים ורחוקים, אפילו כאלו שמצד המציאות שלהם לא היה להם שייכות, אף על פי כן, אצלו הצליח לעורר אצלם את הגעגועים והקשר להקב"ה, והיה כאבן שואבת שנמשכו אליו, וכל זה על ידי תורה הקדושה.

הענווה, ענוות חן, הביטול והרכות שהיה אצלו באופן מופלג. הרמב"ן אומר (במדבר ט"ז, ד') שבמחלוקת של קורח, אהרן הכהן לא אמר כלום, וזאת מפני שאהרן **במוסרו ובקדושתו** חשב שקורח צודק, ומעלת קורח גדולה ממעלתו, אלא הוא עושה כדבר משה ונשאר בכהונתו ומקיים גזירת מלך, ולכך לא ענה דבר בכל מחלוקת הזו, ויהי כמחריש. רואים שהרמב"ן לא מצא תירוץ אחר לזה שאהרן שתק חוץ מזה שאהרן מתוך מוסרו וקדושתו כלל לא החשיב עצמו.

על הגר"א מובא שלא הסתכל בפני שום אדם, וזאת מפני שחשש שמא יוריד אותו ממדרגתו. יש דרגה שזה אצל כולם של "אסור להסתכל בפני אדם רשע", אבל יש דרגה שזה אצל צדיקים שכל הסתכלות משפיעה. נורא מה שכתב בצואתו שרצה שהציאת נשמה תהיה בבית כיון שהתנהגו שם בקדושה וטהרה, מבלי משים הוא מגלה לנו כאן את הדרגות שהיו לו בנקיות וקדושה.

באמת קשה לדבר כיון שבגמרא הקדושה כתוב שהנפטר נמצא בשעת ההספד, והנפטר הגדול הזה כל חייו היו רצף של הרבצת תורה וריבוי כבוד שמים והיה מופלג שכל ימיו היו רק בזה.

הגמרא בסנהדרין (דף מו) מסתפקת מה תכלית ההספד יקרא דחיי או יקרא דשכבי, אם כבוד החיים או כבוד המת, וצריך להבין ברגעים כאלה, בפרט, שזה יכול להיות ממש כשמתו מוטל לפניו מה שייד "יקרא", אפילו יקרא דחיי, צריך להבין מה שייד לעכשיו, אלא הביאור שהנפש נקראת כבוד "עורה כבודי", היינו שהמהות של הנפש הישראלית היא להיות מכובדת בעצמותה ולא שיכבדו אותה אלא עליה להיות מכובדת בעצמותה ע"י שמתווסף בה עוד מעלה ועוד מעלה עד כדי כך שהשם שנקראת בו (שהוא הגדרת המהות) הוא כבוד.

וזה מסתפקת הגמרא מהו עיקר ההספד, יקרא דחיי, שהחיים יתעלו ויתרוממו או יקרא דשכבי, ובאמת שיש בזה את שני הדברים כי אם החיים מתעלים ומתרוממים יש בזה גם יקרא דשכבי, כיון שזה הזכות לנפטר.

חז"ל הקדושים אומרים (ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ח) כד דמיך ר' שמעון בר זביד, על ר' לייא והספידו, ארבעה דברים תשמישו של עולם, וכולם אם אבדו יש להן חליפין דכתיב (איוב כ"ח, א'-ב') "יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזוקו ברזל מעפר יוקח ואבן יצוק נחושה" אלו אם אבדו יש להן חליפין, אבל תלמיד חכם שמת, מי מביא לנו חליפתו, מי מביא לנו תמורתו, כמו שכתוב (איוב י"ב, כ"א) "והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה ונעלמה מכל חיי".

מבואר בחז"ל שהגם שיש בעולם עוד תלמידי חכמים וכסדר מתחדשים עוד הלכות ודינים, מכל

מתוך הספד שנאמר על מרן הגרמ"י זצ"ל ככלות השבעה בביהכ"נ תפארת בחורים ונכתב ע"י אחד השומעים כפי הבנתו.

לתרומות והערות ניתן לפנות ל 4006200@gmail.com

יסוד היסודות בגדלות האדם - מידות טובות

אורחות משכיל בעבודת המידות במשנתו של מרן ראש הישיבה רמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

בכלל מגיס דעתו... וכן ראינו ושמענו על כל גאוני זמננו וגאוני הדור הקודם, כל אותם הידועים, הרי יסוד היסודות אצלם היה מידות טובות.

והוסיף וסיפר, כמה חללים נופלים רח"ל בישיבות מכך שאין יחס של "שבת אחים גם יחד". לא מבינים שצריך לקרב אחד את השני ולחשוב על השני, ומכך שלא עוזרים אחד לשני מגיעה ה"תחרות". ומה עושה התחרות, האם היא עושה שתהיה יותר התמדה, יותר שקידה? הרי היא גורמת למתחים ולמשברים עד כדי כך שנכנסים למחלות, רח"ל. כשאני למדתי בין בחור"ל ובין כאן בארץ, משהו חשב על התחרות, הרי היו כל כך נוחים זה לזה, וכזה מרחק יש בין השנים, יתכן שכמה יחידים בעלי כבוד וגאווה הם המייצרים את כל האוירה של המקום, כמה אחריות נוטלים על עצמם בזה.

כדי לדעת עד כמה היה יחסו חם לנושא המידות, יש בנותן טעם להביא הנהגה שהורה לאחד מתלמידיו.

היה זה כשאותו אדם עמד לארס את בנו, אלא שהכלה המדוברת שהיתה בעלת מעלות טובות, היתה בתו של אחד מבעלי הבתים, והוא הסתפק אם לארס את בתו עם בת שכזו.

והוא השיב שאם יש בבית מידות טובות, הרי זה במקום 'בת תלמיד חכם', ואף הוסיף לומר הלכה למעשה שזה אף יותר מכך.

פעם סיפר בשם אחד מן התלמידים המקורבים למרן בעל החזו"א זללה"ה, שבדידיה הוה עובדא, שהיו מטרידים אותו רבות להיכנס למסור צרכי יחיד זה וצרכי יחיד אחר, ופעמים הגיעו ממקומות אחרים לבקשו בכל מיני שליחויות ושאלות שיציע לפני מרן זצוק"ל, ופנה ושאל האם הוא מחוייב בדבר מכיון שזה מפריע לו בלימודו.

ענה לו מרן זיע"א, לקנות תורה ולזכות לתורה צריך זכות השכל, בלא זכות השכל א"א לזכות בתורה, וזכות השכל אפשר להשיג ע"י עשיית חסד, ונמצא שיש קשר ישיר לכל המידות הנזכרות בקנין תורה, שרק כאשר האדם מזכך נפשו ולבו במידות שבין אדם לחברו, אז מזכהו הש"ת לשכל ישר ומבין שיוכל לזכות בקנין תורה.

ופעם שמעתי את מרן המשגיח מפוניבז' זצוק"ל, בשו"ב מביקור חולים, איך שעמד ותיאר והעמיק במחשבה איך נראה חבירו, איך הוא מרגיש ומה הוא חושב בשעה שעוברים עליו קשיי מצבו, מה הם היסורים שלו בשעה זו, וכן עוד, מכך למדנו היטב מהו "נושא בעול עם חבירו".

היתה זו שעת עידנא דחדוותא, מורנו ראש הישיבה רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל נשא בפני חבר מקורבים דברי חיזוק אודות הדרך הנצרכת לעלייתו של בן הישיבה בימינו, ואז בין הדברים אמר בנחרצות:

- אני אומר לכם מתוך עובדות קיימות ומניסיון של עשרות שנים, שיסוד הבנין של האדם, איך שבונה את עתידו ומעמיד עצמו לכל החיים, לא הכשרונות ושאר דברים קובעים את זה, אלא רק מידותיו, אם יש לאדם מידות טובות אזי יש לו עתיד מזוהר, ואם ח"ו המידות הם אחרות, הוא רחוק מהכל. אמנם יכולים לטעות בו, אבל באמת הוא רחוק ממעלות לגמרי...

מלבד שניכרו הדברים שנאמרו מלב אוהב בחותם האמת, ניכרין היו הדברים שנאמרו מאחד שיוודע כי עולמו של האדם מושתת הרבה על עבודת המידות. וכל מי שהתבונן על ארחותיו בתקופות חייו השונות הבחין בבירור כי המידות הן נר לרגליו וחיותם אמת לדרכיו.

מעלת התלמיד והארת פניו

פעם תיאר בפני תלמידיו: נשאר בזכרוננו מזמן שלמדתי בישיבה בתורת "תלמיד", והלוואי שתמיד היינו תלמידים. היו שניים שנחשבו לעילויים, יצא לי לדבר בלימוד עמהם, אחד מהם היה שקדן עצום והיו לו ידיעות עצומות, אך המידות הרעות היטו אותו לכיוון אחר, למידת הגאווה, לרצון ותאוה להתבלט. כשדיבר בלימוד מידותיו התחילו לפעול, ומשאמר דבר היה עומד על דעתו ומביא הוכחה לדבריו מרוב ידיעותיו, אך ההוכחה היתה רחוקה מהנידון כרחוק מזרח ממערב, וההוכחה השניה עוד יותר עקומה מן הראשונה, וכן הלאה. ראו שבוערת אצלו שלהבת אש של תאוות הניצחון, אך ככל שהוסיף להביא ראיות הוסיף עקמומיות, ולמעשה במשך התקופה לא יצא ממנו מה שהיה צריך לצאת ממנו, כי היתה חסרה לו המידה של "מודה על האמת".

אני זכיתי לשמוע שיעורים, אינני יודע אם אפשר לומר בגדר "תלמיד", אצל מו"ר מרן הגאון רבי איסר זלמן זצוק"ל. אפשר לומר שראינו אצלו שמידה זו, להיות מודה על האמת, לא משה ממנו כל ימיו. ראינו שהיו מעירים ושואלים משהו, היה מקשיב ושומע וחושב מיד, אולי באמת יש לו להודות שדברי התלמיד צודקים. ולא רק במידה זו של "מודה על האמת", אלא היה אצלו תורה שלמה של מידות טובות, תורה שלמה ממש. וכן שמעתי אומרים בשם מרן הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל שאמר, כי כשבאים לפרוך חידוש שאומר השני, צריך להתייגע ולעמול, לברר אמיתות הסברה החולקת, לכל הפחות באותה יגיעה ועמל שהשקיע זה בחידוש סברתו. ואם אין נוהגים כך, הרי זה

חובת ההשתדלות בעבודת המידות

ישנם סיפורים שכל המתבונן בהם יראה מהי החובה לשים לב לזולתו ולהשתדל להאיר פנים לחבירו, ועד כמה הדבר יכול להציל נפשות ממש. אחד הבחורים משיבת פוניבז' עמד על המרפסת וראה את חבירו מטייל על הכביש הלך וחזור, הילוכו של חבירו היה נראה לו מעט משונה, לכן ירד למטה ונתן לחבירו דפיקה על הגב כמו חבר טוב, עם חיך על הפנים, ואמר לו בוא נטייל. והחלו לדבר בלימוד. לאחר כמה ימים אמר לו חבירו - החייתני, הייתי במצב שממש לא מצאתי מקום לעצמי. זה נקרא שחושבים על השני, דואגים לשני.

סיפור מופלא סיפר לימים חתנו הגאון רבי בנימין קורלנסקי זצ"ל: נדיב גדול הוזמן רבות למסיבות בתור אורח כבוד, וחשש שהדבר יביאו לידי גאווה. ושאל את מורנו ראש הישיבה זצוק"ל האם לסרב להזמנות. ענה לו מו"ר, אם אתה מרגיש שזה גורם לך היזק ברוחניות, יש לך לחוש ולא לקבל את התפקיד של "אורח הכבוד" וכדומה. המשיך האיש ושאל, כשאני מבקר בבתייהם של גדולי ישראל אני זוכה לשבחים רבים מפיהם על תרומתי להחזקת עולם התורה, והם מכבדים אותי מאד, גם זה יכול להביא לידי גאווה ואולי כדאי גם להימנע מביקור אצל גדולי ישראל. ענה על כך ענה מו"ר, מהקשר עם גדולי ישראל בטוח שלא מפסידים, לא ברוחניות ולא בגשמיות.

מאורע נוסף היה רגיל לספר לפני תלמידיו, וכה היו דבריו: הייתי נוכח פעם בביתו של מרן ה"אחייער" זצוק"ל בשליחות מורי ורבי זצ"ל. וראיתי בביתו שולחן ארוך כשהוא יושב בראשו, ומסביב יושבים כתבנים שהמתינו לכתוב את תשובותיו בעניינים שונים. והוא היה אומר לכל א' מה לכתוב, וגם הוא בעצמו היה עסוק בכתיבת ענין אחר, ולידו עמדה אשה בוכיה על כך שבעלה חולה ואין לה האפשרויות להכניסו לביה"ח, וגם אותה שמע באותו זמן, וענה לה בסבלנות גדולה, והיא במר לבה המשיכה לטעון ולדרוש את מה שחפצה, ולא הניחה למרן הגר"ע זצוק"ל.

היה שם תלמיד חכם ממקורבי מרן זצוק"ל שרצה לסלק משם, אך מרן הגר"ע זצוק"ל מנע ממנו בתוקף באומרו, הרי אשה שבורה היא...

וסיפר הג"ר חיים שינקר שליט"א על ימי לימודו אצל מורו ורבו: זכורני בלומדי בשיעורו, שפעם שאל תלמיד שאלה שלא היה עליה תשובה, וחיפש מו"ר במפרשים שבסוף המסכת אולי ימצא תשובה לדבר, ולא מצא דבר. חשב וניסה למצוא תשובה לשאלה הקשה, אך תשובה אמיתית אין. לפתע השיב התלמיד השואל תשובה, שאינני זוכר אם היא התקבלה, אך נדמה היה ששום תלמיד לא ראה בזה מעשה הראוי לציון, שאותו שואל שאל שאלה חמורה ומנסה להצליח גם להשיב עליה.

אך מו"ר הפסיק את השיעור באמצע ונתן דרשה ארוכה בשבח התלמיד על בקשת האמת שלו,

שהרי הוא היה צריך להיות מעוניין ששאלתו תישאר ללא תשובה, ומה המריץ אותו להשיב עליה תשובה, אין זו אלא רק בקשת האמת, וממנו ילמדו וכן יעשו.

השקעת זמן ביגיעה והתעלות המידות

לא אחת אמר, כי בחור שאינו מוכן לשמוע ולקבל את השיעור מרבותיו, ומתעקש ועומד על דעתו, ומתווכח לשם ויכוח ואינו מנסה לקבל את הדברים, הרי הוא קונה קניינים של "עקשנות" ולבסוף יגדל "עקשן", וינהל את ביתו בעקשנות עד שיהיה בלתי נסבל.

והוסיף ואמר, הרבה שלמדו אצלי פעם בישיבה, נכנסים אצלי כיום לענייני שלום בית. וברוב המקרים הם אלו מהסוג שכבר בלמדם בישיבה לא עבדו על המידות ולא יגעו בתיקון המידות, ומוכח בעליל שזה מפריע ומשפיע על הנהגת הבית.

וכשנשאל פעם על אברכים השוקדים באמת על התורה יומם ולילה ומלאים ביראת שמים, אם צריכים באופן כללי להקדיש מזמנם לעבודה מיוחדת ומפורטת בענייני המידות. כי יש הסבורים שכיון שכל עמלם בתורה, ממילא נעשים מתוקנים במידות ואינם צריכים לעבודה פרטית על זה. השיב בבירור, כי לא כל הלומד תורה זוכה לתקן מידותיו, ורק אם לומד לשמה א"צ תיקון מיוחד.

ובהזדמנות אחרת דיבר על ת"ח פלוני שהיה מעורב במחלוקת, ובמעשיו גרם פגיעה גדולה בכבוד זולתו. וכך אמר, לכאורה יאמרו הלא הוא ת"ח גדול וכל ימיו בעמלה של תורה, וא"כ בוודאי צודק הוא במעשיו, אך אין זה נכון, מי שלומד מוסר ומתקן מידותיו זוכה ועמלו בתורה מגדלתו ומרוממתו לעלות מעלה במעלות הרוחניות, ונעשה עליון משאר האנשים, אך מי שאינו לומד מוסר ולא עמל לתקן מידותיו, התורה גם כן מגדלת אותו, אמנם לא לצד מעלה אלא להיפך, לצד מטה רח"ל. וכדברי חז"ל למיימינים בה סמא דחיי, למשמאילים סמא דמותא, שכן התורה תמיד פועלת בנפשו של האדם, רק תלוי מה שהאדם זרע, זה התורה מצמיחה.

ומעשה אירע בבחור מישי"ק מסויימת שיעור ג' שעזב את הישיבה ועבר לישיבה אחרת בנימוק שאין מספיק אורה של יראת ד' במקום הראשון, וכמה מחבריו היו לועגים עליו ומציקים לו על דרכי צדקות. וכשהגיע הדבר לאוזני מורנו רה"י רבי מיכל יהודה, התבטא ואמר, שלעצם הענין אין מפריעים לבחור לעבור לישיבה אחרת, יען ו'אין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ, אך עם זאת מסר שיחה מיוחדת בהיכל הישיבה בבכי ובדמעות ואמר בין השאר, הבחור שעזב ועבר לישיבה אחרת הרי לא יוכל לצמוח ולגדול כפי מה שהוא היה יכול, כי הישיבה אליה עבר שונה היא בגיטונה מהישיבות הרגילות, ומי יוכל לומר 'דינו לא שפכו את הדם הזה'...

הדברים חלחלו עמוק בליבות התלמידים, והם למדו להשכיל את המסר הטמון בכך לתיקון עבודת המידות.

עשיית חסד בכל יום

לא אחת עורר רבי מיכל יהודה על הצורך הרב בעשיית חסד בכל יום ממש, וכך אמר בשיחה לתלמידיו: באתי לעורר שכל אחד יקבל על עצמו לשים לב שלא יעבור יום בלא שידע בעצמו שעשה חסד, אם רק ישים לב שעושה בתור חסד לשני, אזי זה חסד. יש חסד שאומר "שלום" לחבירו או "בוקר טוב", לא בתור הרגל אלא בתור חסד, הכיבוד של כל אחד ואחד לחבירו שיהיה בתור עשיית חסד.

זכורני בתקופה שלנו, כשלמדנו בישיבה, היו שמים לב לדבר זה לעשות בכל יום מעשה חסד, דוגמאות קטנות, אבל אלו היו פעולות שהשפיעו על לב האדם. בין בזמן האכילה בחדר האוכל, בחדר השינה, באולם של הישיבה לפני התפילה, היו חושבים על מעשה חסד להכין סטנדר בשביל אחרים, להכין סידור בשביל אחרים, לכאורה דברים קטנים הם, אבל הם דברים גדולים. כשעושים מעשה חסד עם השני יכולים להיות בטוחים שלא יבזו את השני ושלא ידברו עליו רע.

יש גם ענין של חסד עם הציבור בסידור הספרים שבהיכל הישיבה, יש ברוך ד' יחידים שעושים עבודה זו, אבל לא להעמיס את הכל עליהם ויש לסדר תורנות בין כולם, והעושה חסד הקב"ה מתחסד עמו.

הויתור שהוכח לאחר שנים כישועה גדולה

סיפור מופלא אירע לפני שנים מספר אודותיו הייתה לדבר רבי מיכל יהודה בפני מקורביו, וכך היה המעשה: אביו של נער שהגיע לגיל מצוות הקדים והודיע לגבאי בית המדרש בו נוהג הוא להתפלל כי בנו אמור לעלות לתורה בפרשת יתרו שנה זו, ומבקש שיתנו לבנו לקרוא את קריאת התורה. הגבאי הסכים לכך, אמנם כיון שההודעה היתה זמן רב לפני שהגיעה שבת זו, לכך נשכחה מזכרונו של הגבאי, וכשפנה אליו אחר זמן פלוני מן המתפללים וביקש שבנו יעלה לתורה ויקרא את הפרשה המדוברת, הסכים מיד.

והנה בהתקרב שבת פרשת יתרו התבררה הטעות והגבאי לא ידע לשית עצות בנפשו, הן לפני עומדים שני נערים שעמלו והכינו את הקריאה, שניהם סברו בצדק כי הענין מסודר ומסוכם, ומה יעשה עכשיו?! הוא פנה להורי שני הנערים ופרש בפניהם את טעותו ואת המצב כעת שאינו יודע מה יעשה.

אבי הנער הראשון הגיב מיד בטוב לבו כי הוא מוותר, ובנו יידחה לקרוא בשבת שאח"כ, והוא נותן לנער השני את כל הכיבוד המרומם לקרוא

בתורה בשבת זו. זאת על אף שבנו כבר טרח הכין ושינן את כל הפרשה, וכך היה. הנער השני קרא את פרשת יתרו והנער הראשון טרח והכין שוב את קריאת פרשת משפטים.

לאחר ארבע שנים, בפרשת משפטים, אירע שאמו של הנער הזה הראשון נפלה למשכב ואושפזה במצב קשה בבית החולים, והרופאים בטיפולם לא העלו מזור למחלתה. והנה באותו שבוע חלה אחד מאדירי התורה הגאונים שליט"א ואושפז באותו בית חולים. עסקני הרפואה שנזעקו לטפל בעניינו הרפואי של הגאון שליט"א, טרחו והביאו במיוחד באופן דחוף פרופסור גדול מארה"ב, שהיה פרופסור בעל שם עולמי שנחשב למומחה הגדול במקצועו, כדי שיטפל במחלתו של הגאון שליט"א. עקב הטיפול הוצרך הגאון שליט"א לשהות בבית החולים אף בשבת פרשת משפטים. בני ביתו ומקורביו חיפשו אי מי שיוכל לשהות בשבת בבית החולים לקרוא בתורה במנין שיארגנו בחדרו של הגאון שליט"א.

והנה אותו נער שלפני ארבע שנים הכין ושינן פרשה זו לקרוא בתורה, לאחר שויתר לרעהו על קריאת פרשה קודמת, הציע את עצמו היות שהוא בין כה וכה שוהה בבית החולים ופרשה זו כבר שגורה בפיו על כל טעמיה ודקדוקיה. והצעתו התקבלה. ואכן זכה לקרוא בתורה במנין מיוחד זה, הגאון שליט"א נהנה מקריאתו וזכה לטובה התעניין אצלו מאן הוא ולשם מה שוהה הוא בשבת בין כותלי בית החולים.

הבחור סיפר על מצבו של אמו שאין יודעים מה לעשות עמה במחלתה, כי הטיפול לא מועיל להיטיב את מצבה. הגאון שליט"א בשומעו את המקרה אמר לבקש מהפרופסור שהובא מחו"ל בשבילו שיבדוק את האם, וכך היה. הפרופסור בדק את האמא ולאחר מכן בירר מה הטיפול הרפואי הניתן לה, וגילה שהרופאים טעו בטיפול, ומיד שינה לטיפול אחר שונה לחלוטין, וברוך ד'ללל תוך זמן קצר הוטב לה והשתחררה לביתה.

סיים רבי מיכל יהודה באומרו, שנתקיים כאן כל האמור בגמרא ראש השנה [יז], אמר רבא שם כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר נושא עוון ועובר על פשע, למי נושא עוון למי שעובר על פשע, והמשיכה הגמרא להביא עובדא דרב הונא בריה דרב יהושע חלש על רב פפא לשילויי ביה וכו', לסוף איתפח הוה, מיכסיף רב פפא למיחזייה, א"ל מאי חזית אמר ליה הן הכי הוה, שמיטה נקנסה עלי, ואמר להו הקב"ה הואיל ולא מוקיון במיליה לא תקומו בהדיה, ופירש"י לא תדקדקו אחריו, ובזה ניצל ממיטה לחיים. גם כאן בזכות הויתור ארבע שנים קודם לכן, סובב מסבב הסיבות שההכנה שהכין את הפרשה לאחר שויתר לחבירו היתה המסובב להביא מזור לרפואת אמו, והוא לימוד בשבילנו כמה מרויחים כשמוותרים לשני על דבר שמאד חפצים בו.

(מוסף שבת קודש)

רוממות הישיבה

תשתו את הכוס תה עם תשובות רבי עקיבא איגר, והוא אמר זאת באמת ובכל הרצינות, כי התורה היתה שירת חייו ובפרט היה להוט אחר דברי הגר"א.

הסיבה שבאמת הצליחו להיות בזכו דחקות, ומכל מקום להיות מלא בשמחת החיים ללמוד במנוחת הנפש, אין זאת אלא מפני שחשבו יותר על תכלית האדם, על החיים הנצחיים חיי הנשמה, ולא היו שקועים כ"כ בחומריות.

היתה דחקות נוראה באותם ימים, אני זוכר את הדחקות הנוראה שהיתה בבית הגר"ר יעקב שפירא זצ"ל בוולאז'ין, הרבנית ע"ה היתה נוטלת מביתה חפץ כ'משכון' להלוואת חצי ככר לחם, זה היה אחד המושגים של פעם.

הנה לדוגמא פלא גדול הוא שהפני יהושע לא מביא בדבריו שהראשונים כבר אמרו כדבריו, ויותר פלא הוא שההפלאה מביא את הפנ"י ולא אומר שזה דברי הראשונים, וכנראה שלא היה להם ספרים מרוב דחקותם, ולא כמו היום שיש ספרים ע"ג ספרים. הגידולי תרומה שעל ספר התרומות כותב שלא היה לו ש"ס, והיה צריך לחפש גמרא בכדי ללמוד, כך הם למדו וגדלו באותם ימים.

זכורני עוד בהיותי לפני בר מצוה, למדתי מחוץ לעיר בעיירה קטנה וראקוב שמה, היה לי שם דוד והייתי ישן אצל, ביתו היה לא רחוק מהבית החיים דשם, וזכורני שבכל פעם שהייתי הולך לבית הדוד הייתי חושב ומהרהר - הנה מתקרב אני יותר ויותר לבית החיים, היו אז חיים אחרים, לא ידענו מתענוגים, לא ידענו מתחרויות, חשבו רק על האמת.

גם כשישנה אפשרות ללמוד בהרחבה ובחיי מותרות, אבל אין זו התורה שהקב"ה חפץ מאתנו, כך רואים מדברי חז"ל, ואמנם לא מבקשים ולא תובעים מן האדם להיות ולהתמסר יותר מכפי כוחותיו, אבל עכ"פ בזמן שלומדים השאיפה וההשקפה צריכה להיות להיות במסירות נפש על לימוד התורה מתוך הדחק.

זכורני, כשלמדנו בישיבת חברון מלפני כשבעים שנה, חדר האוכל לא היה קיים בישיבה, וארוחת צהריים היו אוכלים אצל בע"ב פרטיים, קבוצות קבוצות, ארוחות בוקר וערב, היה כל אחד צריך לדאוג לעצמו בחדרו, ויזכר לטוב אותו בעל חנות שהפקיר עצמו וממונו עבור בחורי הישיבה, ובתקופה ההיא לא היה לאוכל אפי' פת לחם, כך היה נראה 'תורה מתוך הדחק' בימים ההם, וזה היה לימוד גדול עבורנו, כיצד להעמיד את החיים לעתיד, חיי המותרות והתענוגות משכיחות לגמרי מה רוצה הקב"ה מעמנו, ולאיוז דרגה צריך להגיע ע"י לימוד התורה.

ככלל יסוד חיים של תורה הוא להתלמד ולהתרגל לחיות במה שיש, ולהרגיש אושר החיים שזוכים להסתפק ולסדר אופן החיים כפי הקיצבה שיש בידינו, באופן כזה החיים גם יותר רגועים ויותר מאושרים, כמאמרם איזהו עשיר השמח בחלקו. זכורני עוד בלומדי בישיבת חברון, לפני נישואי, הדריכני בזה באופן מפורט מורי ורבי מרן הגה"צ רבי מאיר חדש זצוק"ל, שהרבה קיבלתי ממנו בשנות לימודי בישיבת חברון, וישב עמי כאב עם בנו, ופירט את כל ההוצאות שיהיו לעומת ההכנסה בחיי היום יום, וברוך ד' שהנהגתי עצמי וביתי כפי זה, ובשנה ראשונה לא הזדקקנו לשום הלוואה, וזה כולל גם לא לקנות בחנות בהקפה, ושנה ראשונה כפי מה שנוהגים בה ומייסדים בה את יסוד החיים, יש לה השפעה לכל החיים.

בהזדמנויות שונות פתח הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שליט"א (זצוק"ל) צהר לימי עלומיו, ימי הסתופפותו בישיבת חברון. הדברים שנלקטו לאוצר בלום זה שהינם תמרור מכון בדרך העולה בית קל - במסלול עלייתו וצמיחתו של בן עליה. בעיקר ניתן ללמוד מכך מהי דמותו האמיתית של בן הישיבה. ליקוט מראה דרך, אוסף דברים כמצפן.

היסוד של 'ישיבה' אינה רק לחקך את התלמיד בזמן שנמצא בין כותלי הישיבה, אלא יסוד של ישיבה הוא לגדל לחקך ולהעמיד 'בן ישיבה' שיהיה בן תורה ויקים בית גדול לתפארה

רוממות הישיבה ליצירת בן הישיבה בחברון

רוממות הישיבה הקדושה הייתה כבית יוצר לתלמידים בשאיפות ובמעלות להשיג תורה ויראה, היא כאימא שמגדלת ילדים. כך הישיבה הייתה בית יוצר לגדולי תורה ורבנים מסורים לקהילות הקדושות שהעמידו את כלל ישראל.

בישיבה בזמני, היו מנותקים מתוך שמחה והתרוממות הנפש מכל העולם הזה. זכורני שבער"ש של קיץ היו רושמים את שיחותיו של הר"י שהיו במשך השבוע. בליל שבת היה מדבר המשכים על המשכים מקדושת השבת, ואפילו אני שלמדתי חמש שנים תמיד המשיך לדבר על שבת עד שהגיע ששבת הוא קודש קדשים כיום כיפור ממש.

ובמוצאי שבת דיבר פרשת שבוע ומעלת האדם, וביום א' על גדלות האדם, ותיקן שאחרי השיחה לא יתפללו מיד תפילת מעריב, כדי שיהא זמן ללבן את השיחה, שתיכנס ללב, שלא יהא שיחה של שכל למוח אלא שיכנס ללב. כך היה תיאור הנשמת חיים של הישיבה. אפשר לומר שבזמנינו זה היה מקום של גדלות התורה כמתן תורה וכמעמד הר סיני.

מהות בן הישיבה בדור העבר

כולנו בישיבתנו עוסקים בעבודתנו הבלתי מוגבלת, עבודה המקפת את כל החיים של האדם, שמטרתה עלייתו בגדלות עצמית, להרגיש את עונג החיים, עונג אמיתי שאינו מדומה, עונג נצחי, וזוהי ההתרוממות בגדלות ועומק התורה המלמדת את האדם את הדרך הסלולה בחיים, וגם להכיר את רום גדולתו של האדם שיש ביכולתו להיות ולהגיע למעלות הכי עליונות שהאציל השי"ת בחסדו בעולם, ואותם המעלות חוב הוא על כל אחד ואחד שנברא בצלם א' להשיגם ולחיות על פיהם, ואי אפשר להשיגם ולקנותם רק ע"י יגיעה ועמל בתורה ק.

אחרי הבנה כזאת אין להתפלא על רוב היגיעה של 'בן הישיבה' המוסר כל עצמיותו ושקידתו עד שהוא חי ממש בעולם רוחני, ושוכח במעט מכל היות העולם, כשהוא צמא רק לעלייה וגדלות, כי באמת לזה נדרשת עבודה רבה, ובה הוא מוצא ומרגיש את כל החיים שלו, וכמה גדול הוא האושר למי שזוכה להיות בין אלה המאושרים בחיים.

כשנסעתי לקראת חג הפסח מהישיבה הביתה, הייתי נוסע בעגלה, הכבישים של אז היו עשויים מאבנים בולטים, גלגלי העגלה היו משל ברזל, והנסיעה התארכה שעות ארוכות, כשהגעתי הביתה היו צריכים לפוש כמה ימים רק מטלטולי הדרך מנסיעה שכזו.

בתקופה אחת כשלא היו קוביות סוכר לתה, באו אל הגר"ש היימן זצ"ל וביקשו שלפחות יתנו סוכר, ואמר להם אז

ואם ח"ו המידות הן אחרות, הוא רחוק מהכל, אמנם יכולים לטעות בו, אבל האמת שהוא רחוק לגמרי ממעלות.

אני זכיתי לשמוע שיעורים בצעירותי אצל מו"ר מרן הגר"ר איסר זלמן מלצר זצוק"ל, ראינו אצלו שמידה זו להיות 'מודה על האמת' לא משה ממנו, ראינו שהיו מעירים ושואלים משהו, היה מקשיב ושומע, וחושב מיד אולי יש לו להודות שדברי התלמיד צודקים, ולא רק מידה זו של 'מודה על האמת', אלא היתה אצלו תורה שלימה של מידות טובות, תורה שלימה ממש, ראינו אצלו את האהבה והחביבות שהראה לתלמידיו. וכששמע הערה נכונה מאיזה תלמיד היה שומע ומקבל, וחוזר ומזכיר בשמו כמה וכמה פעמים באהבה שאין לה גבול. וכן ראינו ושמענו על כל גאוני זמנינו וגאוני דור הקודם, כל אותם הידועים, הרי יסוד היסודות אצלם היה מידות טובות, לעומת זה אם חסר המידות הטובות אז חסר את הכלי קיבול ואין במה לקבל.

היה בינינו בחור חשוב שלמד בישיבה מצויין, אלא שהיה זקוק לעוד מילה טובה של בנייה וצמיחה, הוא שוחח עם הרבי רבי איסר זלמן בענייני קדשים, ולפתע הרבי אמר לו - אה הנו מדבר כמו רבי ברוך בער בקדשים!! הנעימה שבה נאמרו הדברים הוסיפה לו נשמה ורוח.

זכורני שפעם אחת ישב בחור אחד אצל מו"ר זצ"ל, ואמר לו סברה בלימוד, מיד פנה מרן הגר"ר להרבנית וביקש ממנה להביא 'משקה', מרן הגר"ר ידע מתי צריך לעודד בחור, וע"י הנהגה זו הוא בנה את התלמיד, כשהיה שומע סברה שאינה מתקנת מתלמיד, מיד היה אומר ומסתמך כיוונתם לומר כך וכך, והיה מרחיב ומבאר למה צריך לומר כך, ודוקא כך, והתלמיד היה מקבל את ההרגשה שאכן התכוון לזה.

היה רב א' מטעם שגילה פנים בתורה שלא כהלכה, זוכר אני אותו מתקופת הלימוד בישיבת חברון, הוא ידע ללמוד והיה בקיא עצום, אבל לא למד מוסר ולא עסק בתיקון המידות, ולכן מעולם לא היטה אזנו למה שכשהעירו אף בדברי תורה, בהנהגה כזו אפשר אכן להגיע לגילוי פנים בתורה שלא כהלכה, כי אין את היסודות האמיתיים של התורה.

ומעשה שהיה באחד הגדולים שהשיג על דברי גאון אחר ואח"כ הגאון השני השיג על ההשגה בצורה כזאת שטעה בהשגתו, וכמדומני שמרן החזו"א התבטא אז כי איך זה מתאים שיבואו לידי טעות כזאת, כי התקיף בלשון ובביטוי קשה, והבא כלל כעס בא לידי טעות.

כשעומד על הפרק סדרי עדיפויות בנוגע לשתי ישיבות גדולות מסויימות, דעתי היא שיש להמליץ להעדיף את הישיבה בה מכבדים מאד את חברו, שכן הדבר מסייע מאד לעליה בלימוד התורה.

הזכות לגדול בצל המשגיח הגה"צ רבי לייב חסמן זצוק"ל

חסד ד' עשה עמי כשנכנסתי ללמוד בישיבה בשנת תרצ"ה, זכיתי עוד לשמוע את המשגיח מרן הגאון הצדיק הגר"ל חסמן זצוק"ל בעל האור יהל. זכורני בר"ח אייר, תחילת זמן קיץ, איך שהמשגיח ניגש לכל א' וא' מבני הישיבה ביחס אבהי וחם. איפה מוצאים דבר כזה לדבר עם כל א' בפני עצמו, לפי מדרגתו.

זכיתי לשמוע שיחות ממרן הגה"צ רבי לייב חסמן זצוק"ל בעל "אור יהל", נדמה לי שהיתה זו בשבת הראשונה שהגעתי לישיבה, במוצאי שבת לאחר תפילת מעריב ניגש אחד הבחורים להגיד פרק תהילים, התפללו אז בביתו של המשגיח, הפרק תהילים ריגש אותי ממש איזו השתפכות הנפש היתה אז, ושאלתי אח"כ על מי התפללו, מיהו החולה

מכך למדתי שגם כשהיה מצב של דחק גדול לא ביקשו יותר ממה שהיה, זכורני עוד שמרן החזו"א זיע"א עורר אותי לאחר נישואי שאלבש 'חלוקא דרבנן' מעיל ארוך, ואמרתי לו שע"ז אצטרך לקחת הלואה, ומכך אני נמנע לעת עתה כפי שהורה לי המשגיח, ונראה היה שנהנה מהנהגה זו והסכים לכך.

לפני עשרות שנים כשאנחנו היינו תלמידים בישיבה, הישיבה והפנימיה היו שניהם 'ישיבה', היה היכל הישיבה ללימוד התורה, וחדרי הפנימיה שימשו ישיבה למנוחה, ההתדרדרות של התקופה האחרונה שנהיה יותר ויותר, שחדרי הפנימיה נהפכו לחדרי בילוי ובזבזו הזמן, ומהפכים את היום ללילה, ואת הלילה ליום.

חובה היא להחדיר ולתקן בכל מקום ובכל ישיבה שחדרי הפנימיה יהיו חלק מהישיבה, לפי רוח הישיבה והאווירה המתאימה להנהגת בן ישיבה בתוך הישיבה, צריכים לחפש לזה דרכים ועצות, כיצד לתקן זאת, לדעת מה נכנס לתוך החדרים, ומה שומעים שם, יכולים ללמוד סדר שלם ואח"כ לטמטם את הראש בשמיעת דברים אסורים ח"ו.

עבודת המדות שהיתה בישיבת חברון באותם ימים

נשאר בזכורני מזמן שלמדתי בישיבה בתורת תלמיד, הלואי שתמיד היינו תלמידים, היו שניים שנחשבו לעילויים, יצא לי לדבר בלימוד עמם, אחד מהם היה שקדן עצום והיו לו ידיעות עצומות, אך המידות הרעות הטו אותו לכיוון אחר, למידת הגאווה לרצון ותאוה להתבלט, כשדיבר בלימוד מידותיו התחילו לפעול, ומשאמר דבר מה, היה עומד על דעתו ומביא הוכחה לדבריו מרוב ידיעותיו, אך ההוכחה היתה רחוקה מהנידון כרחוק מזרח ממערב, והוכחה שניה עוד יותר עקומה מן הראשונה, וכן הלאה, ראו שבוער אצלו שלהבת אש של תאוות הניצחון, וככל שהוסיף להביא ראיות הוסיף עקמומיות, ולמעשה במשך התקופה לא יצא ממנו מה שהיה צריך לצאת ממנו, כי היה חסר לו את המידה של מודה על האמת.

היחס לזולת, וההתחשבות של הבחורים איש לרעהו היה באופן מיוחד, דוגמא להנהגה מעודנת זו, היה בחבורה בחדרי שבישיבת חברון בחור שסבל בלבו, ותמיד הקפידו לבוא לחדר לפני שנרדם, כדי שלא יהיה אפילו מעט רעש תוך כדי שינתו. פעם קרה שאיחרו להגיע לחדר, והבינו שכבר נרדם, ומחמת כך נשארו לישן כל הלילה בפרוזדור של הפנימיה.

עוד דבר אפשר להזכיר, משפחת חלמיש, מהמצוינים הגדולים שהראש ישיבה היה מכין איתו את השיעור, שאחיו נחלה במקום הלב ולא היה תרופה לזה אלא מנוחה. ושמו אותו בחדר עם בחורים שבמשך היום היו מדברים עמו שיחת חולין ובכך השקט את המחלה, איזו מסירות השקיעו בחורי הישיבה לסעוד.

כן זוכר אני בימים ההם כאשר רצו לקנות זיתים או מלפפון חמוץ וכד', היו צריכים לטרוח מעט להוציא מן החבית הגדולה שהיתה בחנות עד שמצאו כמות טובה, ומאד היה רגיל אצל החבורה שאם אחד היה נכנס בדיוק כשחביריו גמרו למלא מלפפונים, היה נותנו לחבירו. ובכלל בישיבתנו בישיבת חברון היה מושג של כבוד לחברים מבוגרים בישיבה.

הנסיון של עשרות שנים בישיבה מוכיח שיסוד הבנין של האדם איך שבונה את עתידו ומעמיד עצמו לכל החיים, לא תלוי בכשרונות ושאר דברים שקובעים את זה, אלא רק מידותיו, אם יש לאדם מידות טובות אזי יש לו עתיד מזהיר,

המסוכן שכה התפללו לרפואתו, ונעניתי שמתפללים על הרוחניות, על סייעתא דשמיא.

השיחה היתה בביתו בהשתתפות זקני תלמידי קעלם, שהיו ישובים סביב לשולחן, והבחורים עמדו לפני השיחה ולמדו מוסר בחושך כל אחד לעצמו, וכשהדליקו האור פתח המשגיח את החומש, ואז התחיל לדבר על הפרשה עם מאמר חז"ל, וע"ז בנה את כל דבריו.

בלמדי בישיבת חברון הלכתי פעם בש"ק בצהריים אחר הסעודה שניה בחצר הישיבה לפנימיה, ומו"ר מרן הגה"צ רבי לייב חסמן ישב בחצר ולמד חומש, שמעו מהישיבה קול של בחור הלומד בנעימות, קרא לי רבי לייב ושאלני - מיהו הבחור שנשמע קולו בלימודו, כשאמרתי לו את שמו של הבחור רצה לעורר בנו חשקת התורה עד אין קץ, ואמר לי בנעימות - האם אתה לא מקנא בו... ולא חיכה לתשובה.

פעם אחת כשהיכל הישיבה היה כמעט ריק מלומדים עבר מרן המשגיח בין הבחורים, נעמד מאחורי הבחור הג"ר אברהם פרבשטיין זצ"ל שלמד בקול רם ובנעימות וליטף את לחיו.

פעם אחת נתן מרן המשגיח רבי לייב זצוק"ל לאחד הבחורים סכום כסף בכדי לחלקו, ומיד לאחר שנתן לבחור את הכסף, קם ויצא מן החדר. הבחור ספר את הכסף ומצא שחסרים כמה לירות ישראליות, לאחר דקות ספורות חזר מרן הגה"צ מוהר"ל זצוק"ל להסתובב בחדר, התלמיד התבייש לומר לרבו שחסר כסף בסכום שנתבקש לתת, והמשיך לשבת מבלי שידע מה לעשות. רבי לייב הרגיש בדבר ופנה לבחור ואמר לו -מדוע חשב כאן סתם, לך ללמוד. הבחור נרתע והתחיל מגמגם שחסר כסף בחבילה שקיבל. מששמע מרן הגה"צ רבי לייב את דבריו, מיד הוציא מכיסו את הסכום שחסר ופנה בשמחה לבחור באומרו - 'מצויין, כך צריך לנהוג, כשמקבלים כסף צריך להיות אחראי לספור ולוודא שהסכום מדויק, ואין להתבייש', והמשיך ואמר לו - 'בכוונה חיסרתי מהסכום הכולל בכדי לראות הנהגתך, וללמדך כיצד צריך לעשות.

פעם אחת ישב אחד הבחורים בהיכל הישיבה דחברון ולמד כל הלילה, בשעת לימודו דפק על הכסא שלידי, וישב מעל דירתו של מרן הגה"צ רבי לייב שהיה גר מתחת להיכל הישיבה. בבוקר ניגש המשגיח אל הבחור ואמר לו - 'על השינה שלי שנדדה מחמת הדפיקות שלך, אני מוחל לך, אבל על שינת הרבנית איני יכול למחול, ושלחו לבקש ממנה מחילה. אותו תלמיד יצא אחר כך לתרבות רעה.

זכורני, שמרן הגה"צ רבי לייב זצ"ל היה כותב פתקאות לפני יו"פ, והיה שולח שליחים להדביק בבתי מדרשות, בהם היה רושם שכל אחד ימחול בפה ובלב שלם, והקב"ה שמודד באותה מידה ימחול גם לו...

עובדא אירעה בזמנו כשלמדנו בישיבת חברון, שהגיע לביקור בארץ דמות רבנית מפורסמת מארה"ב, הנ"ל היה מראשי תנועת המזרחי, הוא היה רב השפעה גם על קרנות ומוסדות שסייעו ליהודי ארץ ישראל, לך היו אישים רבים שכיבדוהו. בעת ביקורו הוא הגיע גם לבקר בישיבה שם ניגש למו"ר מרן הגה"צ רבי לייב חסמן זצוק"ל, והושיט לו יד לברכת שלום, מו"ר זצוק"ל חזר והגיש לו יד אך ללא כל חמימות וללא שום חיות, עד שההוא התבטא ואמר שהיתה זו יד מתה 'אגישטארבע האנד', והיה זה שלום קר. מכך למדנו דהוה הדך לנהוג באישים שכאלו, אין צורך להפגין כנגדו ביום, אך אין להתחנף אליו.

השיחה האחרונה ששמעתי ממו"ר מרן הגה"צ רבי לייב חסמן זצוק"ל לפני פטירתו, היתה על מה שכתוב ביונה כשרצו לזרקו לים ואמר להם 'שאוני והטילוני לים', ודקדק, מדוע לא אמר להם שידחפו אותו לים, בהכרח כי הוא רצה להרויח עוד רגע אחד של זמן שיסחבו אותו, ויש בכך ללמדנו שכל רגע בחיים הוא חשוב לאין ערוך.

ובגמרא ע"ז שנינו כן על אלעזר בן דורדיא שעשה עבירות חמורות עד שאמרו שאין מספיקין לו לעשות תשובה, הכניס ראשו בין ברכיו ובכה עד שיצאה נשמתו, יצאה בת קול ואמרה רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי עוה"ב, בכה רבי ואמר - יש קונה עולמו בשעה אחת. והקשה מדוע בכה רבי על כך, הרי אדרבה יש לשמוח על כך שאלעזר בן דורדיא הספיק לעשות תשובה קודם פטירתו על אותן עבירות חמורות שחטא בהם. אלא ביאר שרבי הוכיח עצמו שרואים את מעלת הזמן, שבשעה אחת אפשר לקנות עוה"ב, והוכיח עצמו אם מנצל הוא אכן את הזמן כראוי בכל רגע.

סדר וצורת הלימוד בישיבת חברון של אותם ימים

כשלמדנו בישיבת חברון, זכורני שכשהיינו מתחילים את הזמן עם שקידה וריתחא דאורייתא, מיד במשנה הראשונה היה משא ומתן של עקירת הרים ושבירת סלעים, והיה יכול להימשך כך כמה ימים. פעמים כשהיה נכנס ראש הישיבה הגר"א כהן זצ"ל היו מציעים לפניו את המשא ומתן, והכל היה נופל עד שהמשיכו עוד כמה דפים, וכל מה שאמרו ובנו נפל בהמשך הלימוד, כי קודם צריך לרכוש ידיעות של העניין, וכשחוזרים פעם ג' אפשר להתחיל להתעכב ולא להתחיל מיד בספיקות וחקירות, ונכון שיש ספיקות אבל זה רק בשביל לברר את ההבנה הפשוטה, ולא להשאר בריבוע של התיבה הראשונה במשנה.

בזמנינו בישיבת חברון לא היה מושג שיילכו לישון לאחר השעה 12 בלילה, היו שני בחורים שהלכו לישון לאחר השעה שנים עשר בלילה, אחד מהם לא יצא ממנו כלום, כולנו למדנו באותם ימים שאין ללכת לישון מאוחר על חשבון ההשכמה לתפילה בישיבה.

זוכר אני שמרן ראש הישיבה הגר"מ שך זצוק"ל היה מספר, שכשלמד תורה בצעירותו אצל רבי איצ'לע' מפוניבז' זצוק"ל, היה עד לגודל יגיעתו העצומה של גאון זה בתורה, עד שבסוף היום היה נופל על המיטה באפיסת הכוחות, ולא היה לו הכח אפילו לפשוט מנעליו. ובכל זאת כשהגיע זמן התפילה בבוקר, היה לובש עוז ותעצומות בזריות נפלאה, והיה מתפלל בכל הדבקות והרוממות.

בזמן שלמדתי בישיבת חברון ראש הישיבה היה אומר שיעור על המסכתא של בקיאות בשבת קודש, אפשר בש"ק ללמוד פרק מיוחד כל הישיבה ענין אחד, ולומר שיעור על זה בשב"ק.

זכורני עוד בעת שלמדתי בישיבת חברון, בלילות שבת היו מתייגעים על ספר 'קצות החושן', ביום השבת היה שיעור קבוע מראש הישיבה רבי אהרן כהן זצ"ל בענייני סדר קדשים, היו אז חיים אחרים מלאי תורה באמיתותה.

כשלמדתי בישיבת חברון, חדרי היה מול חדרי של ראש הישיבה מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל, והיינו שומעים כיצד היה שר בכל פעולה ופעולה שעשה לכבוד שבת, כל המשמר את השבת כאילו מקיים כל התורה כולה, כפי שהביא החיי אדם, כיון שהשבת היא יסוד האמונה, המקיים את השבת מקיים את יסוד האמונה, וממילא כאילו מקיים כל התורה כולה דמהאמונה בא כל התורה.

לחדרו וראה ששרוי בעצב, ושאלו על כך מדוע. והשיב לו בפשטות, 'וכי שכחת שערב שבת חזון היום'. רואים איך חי את הנבואה של החזון ואיך קיבל את חורבן ביהמ"ק.

זכורני, כשלמדנו בישיבת חברון היתה לנו יראת הכבוד לפני כל ראשי הישיבה, בתקופה ההיא היו קבוצת בחורים שארגנו חבורה גדולה, ומפעם לפעם היו מתאספים לחיזוק וקובעים תקנות, והיו ממנים ע"ז שני מפקחים שיעקבו אחר יישום התקנות, רבי יצחק גרינברג זצ"ל ורבי שמואל אהרן איזקוב זצ"ל, ומתוך הקבלות היה שכל אחד צריך לרשום לעצמו מאמרי חז"ל ולהניח הפתקאות בכיס, ומידי פעם במשך היום לעיין בהם.

כמו כן היתה לנו בזמנו קבלה שביום היארצייט של מרן החפץ חיים זצוק"ל, היו עושים תענית דיבור, ובכל ליל ש"ק היינו עושים משמרות לימוד כל הלילה ברציפות, דהיינו שכל בחור היה צריך ללמוד שעתיים בתורנות, ובכך לשמור על לילה שלם בלי הפסקה של לימוד התורה בישיבה. ומי שהיה מוכרח לדבר איזה דברים בטלים, היה עליו לעמוד בהיכל הישיבה או לצאת לחוץ, והמטרה היתה כדי שלא ימשך בזה, כן היתה לנו קבלה לעשות כל יום חסד, ועוד כל מיני קבלות. היום בזמנינו לצערינו לא רואים בכלל כאלו דברים.

זוכר אני שאף ממור המשיג' מרן הגה"צ רבי מאיר חדש זצוק"ל, כשהיה אז בשנים הראשונות בהם נכנס לכהן כמשיג' בישיבה, והיה לנו תועלת רבה הימנו, הוא היה דולה ומשקה מתורת רבו הגדול מרן הסבא הגר"צ זצוק"ל, וניהג בחכמה גדולה את הנהגתו עם בחורי הישיבה.

זכורני היה זה בשנה הראשונה אחר שהגעתי ללמוד בחברון, התחתן אחד מהבחורים המבוגרים והחשובים בישיבה, החתונה היתה בעיר חיפה, ואני שהייתי אמנם עדיין מהצעירים, אך הייתי מאד קרוב עם החתן, והבחורים שידעו על כך זירזו בי לנסוע להשתתף בשמחה, הנסיעה אז מירושלים לחיפה ארכה מספר שעות, ובשעות אחה"צ המוקדמות עזבתי את מקומי בהיכל הישיבה ופסעתי לעבר חדרי להתכונן לנסיעה.

והנה מור"ר רבי מאיר זצ"ל עולה כנגדי לכיוון היכל הישיבה, משפגשני נעצר ושאל להיכן פעמיי, עניתי לו שאני מתכוון לנסוע לחתונה בחיפה, נענה לי ואמר - 'כלי זמרים לא יחסרו שם', והמשיך בדרכו. תפסתי מיד את הערתו וחזרתי ללמוד בהיכל הישיבה, וכמובן לא נסעתי לחתונה, עד היום אני חש הכרת הטוב על החינוך הזה שנתן לי.

הרבה קיבלנו מרבנותינו בישיבה הק', ואין כוונתי לענין הלימוד דוקא, אלא ליסודות החיים, יראת שמים, מוסר, מידות והנהגות טובות, למדנו לחיות במחשבה, להיות בר דעת בכל צעד בחיים.

ראשי הישיבה נהגו בכבוד רב עם תלמידיהם. פעם אירע שראש הישיבה מור"ר מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל היה חלוש ותשוש כח, ולא עלה להיכל הישיבה לתפילת ערבית של ליל שבת, הוא התפלל ביחידות בביתו ולקראת סיום התפילה בישיבה אזור כגבר חלציו, ועלה בשארית כוחותיו להיכל הישיבה.

לשאלת הנוכחים מה ראה על ככה שהתפלל בביתו מחמת חלישות כח, ואילו אחר כך התאמץ לעלות להיכל הישיבה, השיב - מצות תפילה נחלקו בה אם היא מן התורה או מדרבנן, ואף אם עיקר המצוה היא מן התורה, מניין התפילות וזמנן, ובפרט תפילת ערבית וכן תפילה בציבור

המשיג' עמד על כך שיקפידו בלימוד סדר המוסר, וקשה להתעלות בירא"ש מבלי שילמד מוסר. פעם אחת בעת שהלכתי עם ראש ישיבת חברון מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל לסעודת השבע ברכות שהתקיימה לבתי שנישאה לבן מרן הגר"ש אלישיב שליט"א, אמר לי רבי יחזקאל על מרן הגר"ש אלישיב שליט"א, שבלי מוסר לא שייך לגדול ולצמוח, אבל אחד בכל זאת הצליח, כשהוא מכוון על מרן הגר"ש שליט"א.

על כל בן ישיבה לדעת, שהישיבה היא בית היוצר להקים תורה בישראל ולקיים את לימוד התורה בכלל ישראל, ולכן צריך שלימוד התורה יהיה עם כל תנאי לימוד התורה, צריך שיהיה בטוהרה ובנקיות, נכון שזו עבודה קשה, אבל צריכים לא לנוח ולא לשקוט עד שיכניסו תיקונים וגדרים בפנימיות, כי זאת התורה לא תהא מוחלפת וא"א ללמוד תורה בצורה אחרת.

היסוד של 'ישיבה' אינה רק לחנך את התלמיד בזמן שנמצא בין כותלי הישיבה, אלא יסוד של ישיבה הוא לגדל לחנך ולהעמיד תלמיד שיהיה בן תורה ויקים בית גדול לתפארה. בזמן שבאתי בתור בחור לישיבת חברון, כששוחחנו בין החברים שיחת חולין, השיחה נסובה על כך שבחורים חשובים שיעדו אותם שהם יהיו לאחר נישואיהם ראשי ישיבות חשובים, בסוף הם נהיו רבנים, ולעומת זאת כאלו שיעדו את עתידם להיות רבנים נהיו ראשי ישיבות, ואחד נתמנה כדיין בזמן שחשבו שיהיה משהו אחר. ודיברנו בינינו והרהרנו לחשוב מתי נהיה וחל השינוי באותם חברים חשובים, ונוכחנו שהשינוי נהיה לאחר החתונה, ונמצא שהישיבות צריכות לחנך את יסוד הגדלות איך להעמיד גם את העתיד של הבחור שלא יפול ממדרגתו אחר הנישואין.

עבודת התפילה בישיבה

בישיבת חברון ראינו זאת אצל ראש הישיבה הגאון רבי אהרן כהן זצ"ל, כשהוא עמד בתפילה היה דומה ממש כמלאך אלוקים, התפילה היתה עבודה בכל רמ"ח אבריו, אף שהיה חלוש מאד בגופו בזמן התפילה, היה ממש מופשט מכל הגשמיות כמו שעומד למעלה אצל כסא הכבוד ומתפלל. כל מי שראה זאת לא היה צריך עוד לשמוע דברי חיזוק על תפילה.

וזכורני שעמדתי פעם סמוך למקומו של אחד מגדולי בעלי המוסר זצ"ל בעת תפילתו, ושמעתי כל תפילתו איך היה מוציא כל תיבה ותיבה בבירור, בקול שהיו שומעים ממש את פירושה של התיבה בקולו.

וזכורני, כי לישיבת חברון בעיר חברון הגיע פעם אחת בחור תייר מאמריקה יחד עם אמו, ונכנס להיכל הישיבה בדיוק בעת שהבחורים התפללו תפילת ערבית, הלה התפעל והתלהב מעצמת התפילה עד כדי כך שאמר לאמו - אמא כל כך טוב ויפה כאן, ונשאר ללמוד בישיבה, ולא שב יותר לבית הוריו. אותו בחור הוא היום ת"ח גדול שזכה להקים בית של תורה, ולימדתי את בניו, והכל בזכות תפילת ערבית אחת שחוה בישיבה באותם ימים.

הנהגות מיוחדות שניחזו בראשי הישיבה שהנחילו זאת לבני הישיבה

הייתי רוצה לתאר דמותו של הראש ישיבה מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל. זכיתי שבפנימייה יהא חדרי מול חדרי של הראש ישיבה ששם היה לומד, וזכורני שפעם בער"ש ראיתי דרך החלון איך הוא מכין את עצמו לכבוד שבת בשירה ובזמרה, ובכל פעולה ראו בחוש שמחה של ערב שבת. ופעם א' בער"ש נכנס בנו הגאון רבי חיים סרנא

אינן מן התורה, ואילו להגיד 'גוט שבת' לתלמידים היא מצות עשה מן התורה.

השקיעות בלימוד של דור העבר למול דורינו

יש אכן להתבונן עד כמה הדברים מחייבים אותנו להתחזק בלימוד התורה, לצערנו ההדרדרות כיום היא נורא נוראות, רוחות הרחוב וקלקולי התקשורת חדרו אף לישיבות, כמה גדולי תורה יכולים לצאת בזמנינו, ואיזה גדולי תורה עם איזה השקפות, עם איזה יראת שמים, הלא מצבינו הוא נורא נוראות ממש.

זכורני כשלמדתי לפני למעלה מס' שנים בישיבת חברון בירושלים, לא ידעו בישיבה מהם עיתונים, לא ידעו מכלי תקשורת, היו נקיים במחשבה מכל זה.

כשהיו נכנסים לחדרים בערב, השיחה בין חברי החדר היתה בדברי תורה, נכון היו לעבדיק'ע בוחרים, חברונע'ד ישיבה מא'ן, היו חברויות אמיתיות ביחס ובהתמסרות נפלאה אחד לשני, אך היו רחוקים מכל ההשפעות שיש כיום.

כשלמדנו מסכת יבמות בישיבת חברון, לא היו ספרי הרשב"א בארון הספרים, כי אם ספר אחד, והיו צריכים להזמין תור בשביל לעיין בו, כשהתור שלנו הגיע היינו צריכים להיות ערים כל הלילה, ישבנו עם החברותא לילה שלם ולמדנו את דברי הרשב"א הידוע בסוגיא בדף מ"א.

כשהוציאו 'ועד הישיבות' את הספר חידושי הגר"ח הלוי לאור עולם, והגיעה השמועה לישיבה על כך, היתה השמחה

בס"ד ג' דעש"ת תש"נ
ברכת גמור חתימה טובה שיזכה
להצלחה בלימוד התורה ויר"ש ומדות
טובות

את מכתבו קבלתי, והנני להשיבו.
ביאתך לישיבה עם חשק גדול
הוא חשוב מאד, כי הוא ראשית
תקופתך החדשה ללימוד
התורה, וצריכים להשתדל
לקיים את ע"י חזק
בהתמדה, לשמור על סדרי
הלימוד של הישיבה במילואם,
להתמסר לרכז המחשבה בעת
השיעור של הרב, ולדייק על
הסברו של כל ענין מהתחלת
הפשוט עד סוף החידוש, ולא
הביישן למד, כשיוצא לשאול או
לברר, כי בשמיעה לבד עוד קשה
לקנות, אלא בחזרה על הענין
ולהתעמק להבין בצורתה בהנהגה
והסברה, וזה עשה לך רב, היינו
לעמוד בקשר אותו בכל עניינך.

דרך העל' צריך להיות בהדרגה,
ולפי סדר נכון שלא יפריע דבר
אחד לחבירו וגם בדרך קל, שלא
יהיה ח"ו בהכבדה ומתח יותר
מדאי, כי בזה יכול ח"ו להיות
ירידות ונפילה של מצבים
קשים, וע"ז נאמר תמים תה' ונ'.

כתבת שהיית רגיל לכוון הרבה
במצות ק"ש עד שהיית מאחר
לעמוד שמ"ע עם הצבור, אלא
סמוך לחזרת הש"ס, לא זו הדרך,
כי הרי תפילה שבישיבה מתנהל
לאט, אלא יש לפעמים
שמתעכבים קצת יותר, אבל לא
להגזים עד ביטול תפלה עם
הצבור, ומהנהגה זו היא מוכיחה
שאי"ז דרך העל', הנהגה
המביאה לנזק רב של הפריעת
מהלך סדרי היום, אלא צריכים
לקיים רק כפי המבואר בשו"ע

גדולה מאד, ואז ספר אחד הגיע לראש הישיבה הגר"י סרנא זצ"ל, ואנחנו נכנסנו לראש הישיבה בכל יראת הכבוד וביקשנו את הספר להשאלה לכמה ימים, וממש התייגענו בדבריו, עברנו על כל הספר בלימוד בעיון במשך שעות וימים.

באותם ימים לאחר שהגיע לידינו הספר חידושי רח"ה, ישבתי עם חברי הגר"ח א טורצין זצ"ל יום ישי אחד, באחד מבתי הכנסת בשכונת זכרון משה, ולמדנו בעיון במשך שעות ארוכות את דברי רבינו חיים הלוי, והתייגענו להבין עומק דבריו. באמצע לימודם נכנס שם ת"ח זקן מתושבי השכונה, שהיה מזקני הרבנים פליטי רוסיה שעלו מחו"ל לאה"ק, וגרו בירושלים עיה"ק.

בראותו שני בחורים עומדים ליד הבימה ומתעמקים זמן רב בלימודם, ניגש לראות במה אנו עוסקים, משראה שאנו לומדים בספר חידושי רח"ה, נפטר והלך לו כשמפליט בתמימה - דברים חדשים... תמיד ידענו שמתנדדים ומתעמקים בלימוד 'גמרא', והנה זה חדש כך להתנדד על ספר מחידושי האחרונים.

אותו רב גדול לא הורגל בדרכי הלימוד כפי שלמדו בישיבות, ולא הבין מה אנחנו מתעמקים כ"כ בדברי רבינו חיים הלוי, אך אנחנו כל כך ייקרנו כל חידוש של רבי חיים, שימים שלימים למדנו את דבריו עד שסיימנו את כל הספר.

(מוסף שבת קודש)

הדרכה מפורטת לבן ישיבה

ובמשנה ברורה ס' ס' ס' ק' ח'
עד סוף הסימן, וכן בס' ס' א,
ואפשר לקיים דיני השמ"ע בטוב
ובשמחה ובכונה רצוי.
ובכלל אין אנו יודעים כונת
התפילה, אלא כפי פשוטו של
פירוש המלים והכנת הלב
והמחשבה, ויעו"ש במשנה
ברורה ס' צ"ח שמביא בשם
תשו' מהרש"ל שהאריך והעיד
על הר"ש שאמר אחרי שלמד
סתרי הקבלה שהוא מתפלל
כתינוק בן יומו, וע"ש שמסיים
דהפנ"י אומר דבשעת תפלה
צריך שיכוון רק פירוש המלים,
יעו"ש מש"כ כתינוק בן יומו
היינו באמונה פשוטה וברורה
שהכל אני צריך לקבל מאת
הביות'ש על כל נשימה כו'.
לימוד ספרי מוסר הקבועים כמו
שערי תשובה לר"י ז"ל, מסילת
ישרים, אורחות צדיקים, לא
לחפש אחרי ספרים אחרים,
אלא מפעם לפעם רצוי ללמוד
ס' נפש החיים שער ד', ושיהי'
בהתעוררות ובעיון המחשבה
והרגש הלב.

סדר העיון לשמור על מהלך
שיעור הרב, וכל מה שמזכירים
בשיעור טוב ללמוד בפנים
הספר, ובחברותא, ולהבחין
להבין כל חלק וחלק לפי סדר
נכון, לא להתפזר לעיין בספרים
רק הרא"ש והר"ן על הר"ף יתן
תועלת בבירור הסוגי.

לימוד בקיאות צריך להיות
בשימת לב מלאה להבנת הפשוט,
לדעת הענין לפי פ' רש"י ותוס',
ואם מתעכבים באיזה הערה
קושי או שאלה אם אפשר לברר
וליישב על המקום הוא טוב,
ואם לא רצוי שיהי' זמן מיוחד
לרשום בפנקס.
לימוד משנה ברורה טוב עם
חברותא, לברר כל הלכה,
ולחזור כמה פעמים. גם לעיין
בשערי ציון כי מוצאים שם
חידושי הלכות בתכלית הקיצור,
ובביאור הלכה החלקים שאינו
קשור עם המשא ומתן של
הסוגי' והראשונים.
התפילה צריך להיות מתוך
הסידור, וכידוע שזה עוזר הרבה
לבטל מחשבות זרות.
ודרכי העליה צריך להיות רגיל
לא ללכת נגד כחות הגוף, אלא
לנצל הזמן עד כמה שאפשר
בתמימות, והבא לטהר מסייעין
אותו מן השמים.
אחתים בברכת גמור חתימה טובה
ובהצלחה בתי"ו"ש
מיכל יהודה ליפקוביץ

שלו"כ רב לך באה"ר
את מכתבך היקר אשר אני
משיב לך עליו קבלתי במועדו,
וקראתי אותו פעם ופעמים,
ומצאתי בו מגוון ותאור יפה על
מהלך זרמי החיים השונים
באדם בכלל, איך שאור וחושך
על' וירידה באדם משמים
בערובוב', ותשואות חן לך בעד
רגש זה המסייע את האדם
להיות תמיד במצב של חשבון
הנפש, שלא ימית דעתו לחיות
בדרך ההרגל, אלא תמיד להיות
מן העולים במעלות האדם
השלם.

ובכן אם כדברך שחשובים עלי

בדרכי העל' והשגשוג במעלות
התורה והשלימות, אבל צריכים
תמיד לחקור ולדרוש מה הם
הסיבות שגרמו למצבים אלו,
ואז היא הדרך בכדי למנוע
ולהסיר מצבים אלו וללכת בדרך
המלך של השגת הטוב.
הסיבות של מצבים אלו כל אחד
ואחד יודע בנפשו ובעצמו,
סיבותיו הגורמות לפיזור נפשו
ונשמתו, ולמותו לפרט
דוגמאות, וכמו שסיבות
המצבים הם שונים זה מזה
כמש"כ, כך הם הדרכים בכדי
להתגבר ולעמוד על נפשו.

אבל לפי דעתי הסגולה היחידה
הכוללת בתוכה להתגבר לכל
המצבים, היא להיות תמיד נפש
שמחה הבאה מתוך שביעות
רצון משקידה ועל' בתורה,
להרגיש כל יום יום שמחת
התורה, "תורת ד' תמימה
משיבת נפש", שעצמיות של
שמחה אינה אלא שמחה זו,
לראות בלימוד התורה את
סגולת ישראל ומעלתה, וממילא
גם נצחיותה, כי אין דבר שיוכל
לתת סיפוק ועידוד בחיים,
ובפרט באלו ימים של חורבן
עולם, כסיפוק ועידוד מלימוד
התורה"ק, להרגיש ממש את כי
הם חיינו ואורך ימינו, שביעות
רצון ושמחה כזו באה רק ע"י
שקידה והתמדה, ולימוד בעיון
רב בכדי לברר וללבוש כל סוגי'
וסוגי', ואז בטח ישיגו שמחת
התורה.

אסיים מכתבי בברכת התורה
שתצליח בתורה ויראה שהם ב'
חלקים בלתי נפרדים
ממני יידידו הד"ר ש'
מיכל יהודה ליפקוביץ
זכרון מאיר ע"י בני ברק

באר היצירה

למתענגים בלימוד

מוסדות
שירת
דבורה

הוצאת

הלוקה לסעיפים
בטור, בב"י ובדרכי משה.
הנזות הערות מגילוני הטור של
עשרות גדולי ישראל, מהעבר
ומהווה מעשרות שנים, ומרבנים
ת"ח היינים.
מתקן לפי הדפוסים העדכניים
ביותר.
מאות קטעים נוספים בדרכי משה
הארץ, דרכי משה הקצר ובפירוש
דרישה פרישה ע"פ כת"י עתיקים.
סעיפים בב"ח שנשמטו בכל
הדפוסים ונמצא בדפוס ראשון.
הוספת פירושים מכתבי יד בסוף
הספר של מהר"י אבאב ור' העשיל
מקראקא מחולקים על פי סעיפי
הש"ע.
מראי מקומות ופיעות רבבות ר"ת
ומילים קצרות בכל הפירושים.
מפתחות לפני כל סימן וסימן בטור
ובבית יוסף, מחולק לפי סעיפי
הש"ע.
קונטרס אחרון על כל סימן וסימן
עימוד נוח ונעים לעין
על נייר משובח.

מגוון
מהדורות
מפוארות:
גדול • בינוני
קטן

מוסדות
שירת
דבורה

ה

מכון ירושלים

25 שנה מתענגים רבבות בני תורה מכל קשת היהדות, בגן עדן עלי אדמות עם ארבעה טורים המושלם והמזוקק, פרי יצירת מכון "שירת דבורה". כאשר נבחרו דיינים מומחים בעניינם לערוך את חלקי הטור שהוא לחם חוקם, בעריכה המשובחת והידועה של הרב אהרן סאמעט שליט"א, והיתרונות המובהקים המתחדשים בתדירות מתמדת - כל אלו הביאו את הכתר למלך של הטורים, ולמהפכת הטור המושלם הראשון שהביא את מתיקות הלימוד אל היכלי התורה בעולם, והפך את 'ארבעה טורים' של "שירת דבורה" לנכס צאן ברזל.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
להזמנות: 02-5000-969